

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

”Meidän on osoitettava synti synniksi
ja pidettävä synti syntinä”
vanhoillislestadiolaisen rovasti Oskari Heikki Jussilan
käsitys synnistä

Toukokuu 2020
Johannes Kinnunen
Dogmatiikan pro gradu -tutkielma

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Teologinen tiedekunta		Laitos - Institution - Department Helsingin yliopisto	
Tekijä - Författare - Author Johannes Kinnunen			
Työn nimi - Arbetets titel ”Meidän on osoitettava synty synniksi ja pidettävä synti syntinä” vanhoillislestadiolaisen rovasti Oskari Heikki Jussilan käsitys synnistä.			
Oppiaine - Läroämne - Subject Dogmatiikka			
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Pro gradu -tutkielma		Aika - Datum - Month and year 11.5.2020	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 91
<p>Tiivistelmä - Referat - Abstract</p> <p>Oskari Heikki (O.H.) Jussilan (1888–1955) vaikutus evankelisuterilaisen kirkon pappina, Kokoomus-puolueen kansanedustajana ja vanhoillislestadiolaisena seurapuhujana, hengellisten laulujen sanoittajana ja teologina 1900-luvun toiselta vuosikymmeneltä aina kuolemaan asti oli merkittävä niin yhteiskunnallisissa kuin hengellisissä asioissa. Tässä tutkimuksessa analysoidaan Jussilan käsitystä synnistä. Tutkimuksen lähteinä ovat Jussilan vuosien 1921–1952 aikana Siionin Lähetyslehdissä julkaistut hengelliset kirjoitukset.</p> <p>Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millainen Jussilan hamartiologia on. Jussilan teologia asettuu luterilaisen teologian kysymyksenasettelun mukaisesti siten että syntioppi tulee parhaiten esille lankeemuksen, lunastuksen, ja pyhityksen opinkohtien yhteydessä. Jussilan teologiassa keskeistä on hahmottaa syntikäsitteen merkitys lankeemuksen ja armon tilassa. Tutkimuksen metodi on systemaattinen analyysi. Tutkimus etenee käsite- ja väitelauseanalyysin kautta argumentaatioanalyysiin. Keskeiseksi analyysin kohteeksi tulee perisyntin käsite. Tutkimuskysymystäni taustoittavaksi tekijäksi on nostettu lestadiolaistutkimuksen analysoimat kaksi keskenään ristiriitaista perisyntikäsitystä, niin kutsutut ”vahva” ja ”ohut” perisyntikäsitys. Tutkimuksen hypoteesina on, että Jussilalla on ”vahva” perisyntikäsitys.</p> <p>Päätutkimustulokseni vahvisti tutkimushypoteesini oikeaksi: Jussila ymmärtää synnin lähtökohtaisesti perisyntinä. Painottamalla perisyntin luonnonturmelusta ja kadottavaa luonnetta Jussila allekirjoittaa teologiassaan Augustinuksen hamartiologian pääpiirteet ja CA:n perisyntiartiklan sisällön. Jussilan hamartiologian pohjalla on Paratiisin lankeemus, jonka seurauksena ihmisen kyvyt turmeltuivat ja yhteys Jumalaan katkesi kokonaan. Lankeemuksen seurauksena ihmisestä tuli luonnostaan kuollut, epäuskoinen ja tuomionalainen, kun synty turmeli ihmisen luonnon ja ihmisestä tuli lihallinen: synnin ja Saatanan hallitsema. Ihmisestä ei Jussilan mukaan tullut Saatanan kuva, mutta täydellisen kyvytön edes liikautumaan kohti Jumalaa. Synti ilmeni ihmisessä vääränä rakauden kohteena ja sydämen tilana, kun ihminen alkoi Jumalan sijaan rakastamaan Saatanan tarjoamia lahjoja. Lankeemuksen tilassa Jussilan hamartiologia sisältää kahdenlaista käsitystä ihmisestä: suruttomia ja heränneitä.</p> <p>Synti armon tilassa jäsentyy armon kääntöpuoleksi Jussilan soteriologiassa, jonka teologisena keskuksena ovat lunastus ja kristologia. Lunastuksessa synty merkitsee erityisesti (a) maailman syntiä, jonka Kristus kantaa ristille ihmisen sijasta ja edestä (<i>satisfactio vicaria</i>), sekä (b) tuhoavaa turmiovaltaa, jonka Kristus synnittömyydellään voittaa (<i>Christus Victor</i>). Uudestisyntyminen on Jussilan vanhurskauttamisen edellytys, koska synty luonnonturmeluksena on tehnyt ihmisen täysin kyvyttömäksi vanhurskauteen. Perisynti takia uudestisyntyneessä kristityssä oleva turmeltunut liha on edelleen kokonaan syntinen, jolloin pyhitys merkitsee Jussilalle armon ja synnin välistä hallintavaltojen taistelua. Kristityssä synty tarkoittaa perimmiltään väärää rakkauden kohdetta, johon Saatanan pyrkiä houkuttelemaan kristittyä lihan ja maailman avulla. Synti tekoina merkitsee lihassa olevan luonnonturmeluksen seurauksia. Synti kadottavana syntinä merkitsee kristityn lankeamista lihallisuuteen, mikä tarkoittaa armon tilan ja hallintavallan katoamista sekä Saatanan ja synnin hallintavaltaa sydämessä.</p>			
Avainsanat - Nyckelord synti, perisynti, Saatanan, lihallisuus, uudestisyntyminen, kilvoitus			
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsingin yliopiston, Keskustakampanin kirjasto, Teologia			
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information			

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	1
2	TAUSTALUKU	3
2.1	Tutkimustehtävä	3
2.2	Metodi	4
2.3	Lähteet.....	5
2.4	Syntioppi aiemmassa lestadiolaistutkimuksessa	6
2.4.1	Aiempi tutkimus.....	6
2.4.2	Syntioppi vanhoillislestadiolaisuudessa	8
2.4.3	”Vahva” ja ”ohut” perisyntikäsitys	9
3	SYNTI LANKEEMUKSEN TILASSA	11
3.1	Edellytys: Ihmisen kaksi statusta.....	11
3.2	Paratiisin lankeemus: Sydämen saastuminen ja yhteyden katkeaminen.....	12
3.3	Perisynti: luonnollinen ja lihallinen ihminen	18
3.4	Synnin alkuperä	25
3.5	Lihallinen ihminen ja Saatana	30
3.6	Suruttomuus: ”rivosyntiset” ja ”itsehurskaat”	35
3.7	Jumalan sana ja laki	40
4	SYNTI ARMON TILASSA.....	44
4.1	Lunastus	44
4.2	Subjekttiivinen sovitus – uudestisyntyminen	55
4.3	Armo kristityssä: Uusi luomus Kristuksessa.....	60
4.4	Synti kristityssä: Kilvoitus	66
4.4.1	Kiusaukset ja lankeemus.....	70
4.4.2	Kristityn vaarat: ”rivosyntisyys” ja ”itsehurskaus”	73
	JOHTOPÄÄTÖKSET	75
	LYHENTEET, LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	81

1 Johdanto

Suomen evankelisluterilaisen kirkon herätysliikkeessä vanhoillislestadiolaisuudessa syntioppi ja syntiretoriikka ovat liittyneet muun muassa hajaannuksiin¹. Hajaannuksissa synti ilmeni ainakin kahdessa ulottuvuudessa: (a) kadottavana syntinä ja (b) opillisena kysymyksenä. Synti (a) kadottavan synnin merkityksessä ilmeni jokaisessa hajaannuksessa, kun konfliktin seurauksena vanhoillisuudesta eriytyntä uutta suuntausta pidettiin ”eriseurana”. Vanhoillisuuden näkökulmasta eriseura nähtiin leimallisesti kadottavana syntinä, koska sen yhteydessä elävät ihmiset olivat lähteneet ”Jumalan seurakunnan yhteydestä”. Taustalla vaikutti eksklusiivinen seurakuntakäsitys, jonka mukaan oikeita kristittyjä eli pelastuksesta osallisia ihmisiä löytyi ainoastaan lestadiolaisuuden sisältä. Jyrkimmän tulkinnan mukaan yksilön näkökulmasta eriseuraan kuulumisen on pelastavan uskon menetyksestä seuranneen epäuskon tilan näkyvää ”hedelmää” eli seurausta. Uskoon tuleminen ja pelastuksen omistaminen oli mahdollista tekemällä epäuskon synnistä parannuksen ja palaamalla takaisin alkuperäiseen seurakuntayhteyteen, tässä yhteydessä vanhoillisuuteen.²

(b) Synti opillisena kysymyksenä lestadiolaishajaannuksissa esiintyi sekä välillisesti että erillisenä opinkohtana. Välillisessä merkityksessä synti merkitsi opillisissa erimielisyyksissä opillista harhaa eli väärää opetusta. Vanhoillisuudessa opillinen harha esimerkiksi hajaannuksissa ajateltiin teologisella tasolla usein eriseuraan langenneen ihmisen epäuskon hedelmänä: kun Pyhä Henki ja rakkaus oli

¹ Vanhoillislestadiolainen herätysliike on vaikuttanut Suomen ja muiden pohjoismaiden evankelisluterilaisten kirkkojen piirissä 1860-luvulta lähtien. 1800-luvulla pohjois-Ruotsissa vaikuttaneen papin Lars Levi Laestadiuksen (1800–1861) vuonna 1844 tapahtuneen ”elävän uskon” löytämisen ja siitä seuranneen herätyskristillisen julistustoiminnan seurauksena syntynyt kollektiivinen herätysliike levisi 1860- ja 1870-luvuilla lähes koko Suomeen. Liike muodostui aluksi lähinnä paikalliseksi, maallikkojohtoisiksi ja löyhästi organisoituneiksi yhteisöiksi. Leviäminen tapahtui lähinnä henkilökontaktien ja lestadiolaissaarnaajien julistustoiminnan kautta, kun *parannuksen armon* saaneet ihmiset kertoivat muille kokemuksistaan. Lestadiolaisuuden yhtenäisyys alkoi rakoilla asteittain 1870-luvulta lähtien. Eräänä syynä tähän oli liikkeen organisoimattomuus, minkä johdosta liikkeen piiriin oli jo liikkeen syntyhetkistä lähtien alkanut ilmentyä erilaisia opillisia käsityksiä. Yhtenäisyyden hajoaminen oli monimutkaisen kehityksen loppukulku. Lestadiolaisuudessa oli ilmentynyt erilaisia opillisia painotuksia jo liikkeen alkua ajoista lähtien, kun saarnaajat painottivat Laestadiuksen julistuksen eri puolia. Tällaiseen monitulkintaisuuteen oli helppo ajatua, sillä Laestadiuksen saarnat olivat hyvin värikkäitä ja sisälsivät aineksia erilaisten painotusten oikeuttamiselle. Erimielisyydet johtivat lestadiolaisuudessa lopulta 1900-luvulla neljään ”suureen” hajaannukseen, jolloin vanhoillislestadiolaisuuden yhteydestä eriytyi erillinen lestadiolaissuuntaus: 1900-luvun vaihteessa esikoislestadiolaisuus, 1900-luvun alkuvuosikymmenen aikana uusheräys, 1930-luvulla rauhansanalaisuus ja 1960-luvulla elämänsanalaisuus eriytyivät omiksi uskonyhteisöiksi. Lohi 2007, 513–526; Palola 2010, 13–15; 20–24.

² Palola 2010, 23–24.

hävinyt pelastavan uskon menettäneen sydäimestä ja ihminen oli joutunut epäuskoon, ihmisen oppiin liittyvä ymmärrys kuvattiin lihasta³ lähtevänä viisautena. Oppi ja usko liittyivät vanhoillisuudessa elimellisesti yhteen, mikäli opin kysymykset koskettavat juuri vanhurskauttamisoppia. Opin puhtaus vanhurskauttamisopin opetuksessa nähtiin näin ollen välttämättömänä osana pelastavaa uskoa.⁴

Synti nousi näkyvämmiin opilliseen kysymyksenä esille, kun 1960-luvulla vanhoillisuudesta erkaantui ”pappiseriseuraksi” kutsuttu ja myöhemmin elämänsanalaisuudeksi organisoitunut herätysliike. Hajaannuksessa opilliseksi kiistakysymykseksi nousivat seurakuntaoppi ja sakramenttioppi. Miikka Ruokasen (1980) mukaan opinkohtien taustalla vaikutti todellisuudessa kuitenkin erilainen käsitys perisyntistä. Perisyntikäsitys kietoutui erityisesti kysymykseen lunastuksen, kas-teen ja lapsen uskon välisestä suhteesta. Hajaannus oli lopulta päätös kehityskululle, jossa vanhoillisuuden sisälle oli muodostunut erilaisia käsityksiä perisyntistä.⁵

Tutkimuskohteeni Oskari Heikki Jussilan aktiivisen toiminnan (1910–1955) ajalle lestadiolaishajaannuksista osuivat uusheräyksen ja rauhansanalaisuuden hajaannukset. Uusheräys kosketi Jussilaa konkreettisesti opiskeluaikoina, kun osa hänen lestadiolaisista opiskelukavereistaan liittyi kyseiseen liikkeeseen. Jussilan näkemys uusheräyksestä muodostui lopulta hyvin kielteiseksi.⁶ Rauhansanalaisuuden hajaannuksessa Jussilan näkemykset hajaannuksesta olivat Tapanisen (2007) mukaan osin ristiriitaiset. Toisaalta Jussila tuomitsi 1930-luvun kirjoituksissaan ”eriseuraisuuden” hengellisesti kadottavaksi synniksi. Myöhemmin 1940-luvulla Jussila oli kuitenkin mukana epäonnistuneissa sovintoyrityksissä, joissa rauhansanalaisuuden ja vanhoillisuuden väliset ristiriidat pyrittiin sopimaan ja seurakuntayhteys palauttamaan. Sovintokokouksissa Jussila kannatti alun perin julkilausuttua näkemystä, jonka mukaan rauhansanalaisuuden hajaannuksessa parannus tuli tehdä ”rakkaudettomuudesta”, eikä väärästä opista ja eriseurien synnistä. Vanhoillisuuden

³ Käsite ihmisen **liha** (*kr. sarks*) on peräisin apostoli Paavalilta. Paavalilaisen määritelmän mukaan liha tarkoittaa ennen kaikkea turmeltuneen, eli lankeemuksen jälkeisessä tilassa olevan ihmisen sisimmässä olevaa ’vanhaa osaa’, joka pyrkii taivuttamaan ihmistä pahuuteen. Luterilaisessa teologiassa lihan käsite on lähtökohtaisesti hengellinen. Jolkkonen 2003, 88–89. Tutkimuskohteeni käsitys lihasta on yhteneväinen edellä kuvatun luterilaisuudessa yleisesti hyväksytyn määritelmän kanssa. Jussilan käsitys lihasta löytyy luvuista 3 ja 4.

⁴ Vanhoillisuuden opinkäsitysten auktoriteetteina ja tulkkeina pidettiin erityisesti saarnaajina toimineita Juhani Raattamaata ja Erkki Antti Juhonpietiä. Lohi 2007, 513–529; Nurminen 2016, 51.

⁵ Ruokanen 1980, 142–149; Nurminen 1993; Nurminen 2016, 38–40.

⁶ Tapaninen 2007, 65–69.

piirissä jälkimmäinen näkemys nousi kuitenkin voimakkaaksi, minkä seurauksena sovintoprosessi kariutui lopulta herätysliiketasolla.⁷

2 Taustaluku

2.1 Tutkimustehtävä

Pro gradu –tutkielmassani tutkin 1900-luvun alkupuoliskolla (1914–1955) vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen puhujana ja evankelisluterilaisen kirkon pappina toimineen Oskari Heikki (O.H.) Jussilan (1888–1955) käsitystä synnistä. Käytän tutkimuskohteestani nimeä Oskari Jussila. Jussilalla oli läpi elämänsä keskeinen asema vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä. Kansanedustajuutensa myötä hän toimi voimakkaana yhteiskunnallisena vaikuttajana. Hengellisessä työssä Jussilalla oli myös keskeinen asema herätysliikkeen pappina ja seurapuhujana. Jussila toimi Siionin Lähetyslehden⁸ toimittajana vuodet 1919–39 ja 1942–44. Kirjoittamisen ohella Jussila tunnettiin myös merkittävänä hengellisten laulujen sanoittajana ja herätysliikkeen ensimmäisen hengellisen laulukirjan *Siionin laulut ja Wirret*⁹ ko-koajana ja kustantajana. Merkittävän asemansa vuoksi Jussilan teologiset kannan-otot seurapuheissa, lauluissa ja kirjoituksissa erityisesti ajanjaksolla 1910–1955 oli-vat vaikutuksiltaan merkittäviä koko vanhoillislestadiolaisuuden opilliselle itseym-märyykselle.¹⁰

Tutkimustehtäväni on selvittää, millainen on Jussilan hamartiologia. Lute-rilaisessa teologiassa syntioppi on elimellisenä osana vanhurskauttamisoppia, sillä synti on ennen kaikkea vanhurskauttavan armon kääntöpuoli.¹¹ Tarkastelen Jussilan syntioppia lankeemuksen, lunastuksen, uudestisyntymisen ja pyhityksen konteks-tissa.

Tutkielmani pääkysymys on: Mitä synti on? Pyrin tarkastelemaan synnin käsitettä kahdesta antropologisesta näkökulmasta: synti lankeemuksen jälkeisessä

⁷ Tapaninen 2007, 286–292; Palola 2010, 425–441.

⁸ Tutkielmani kohteen vanhoillisuuden (vanhoillislestadiolaisuus) organisaatio syntyi asteittain, kun vuonna 1906 perustettu Lähetystoimen Päätoimisto muuttui vuonna 1917 perustetuksi Suomen Rau-hanyhdistysten Keskusyhdistykseksi (SRK). Organisoitumisen yhteydessä perustettiin myös van-hoillislestadiolaisuuden oma ”äänenkannattaja” – Siionin Lähetyslehti, jonka tehtäväksi tuli lesta-diolaisen evankeliumin ja uskon levittäminen sekä lestadiolaisen opin sanoittaminen. Lohi 2007, 513; Palola 2010, 38–45; 78–84; Tapaninen 2007, 107.

⁹ Jussilan kustantama laulukirja siirtyi vuonna 1945 SRK:n kustantamaksi. Palola 2010.

¹⁰ Tapaninen 2007, 89–94; 318–331.

¹¹ Jari Jolkkonen on tehnyt syntiopin oikeutuksesta ja sijoittumisesta kristilliseen dogmaan erinomai-sen katsauksen artikkelissaan *Verta vaativa Jumala? Synti- ja sovitusoppi valistuksen kritiikin pu-ristuksessa*. Katso lisää Jolkkonen 2007, 338–356.

tilassa ja armon tilassa. Tarkastelen näin ollen myös synnin ja armon välistä suhdetta. Tutkimuskysymykseni alakysymykset ovat: Miten Jussila ymmärtää synnin alkuperän ja Paratiisin lankeemuksen? Miten Paratiisin lankeemuksen seuraukset vaikuttivat ihmisen statukseen Jumalan edessä? Lankeemusten seurausten käsitteilyyn sisältyy kaksi alakysymystä: Mitä synti on ihmisessä? Miten synti ilmenee ihmisessä? Armon tilan kysymykseni ovat: Miten synti jäsentyy Jussilan soteriologiaan? Miten armo vaikuttaa ihmiseen kristityksi kääntymisessä eli uudestisyntymisessä? Mitä synti on ja miten synti vaikuttaa uudestisyntyneessä eli vanhurskauteen kristityssä? Syntioppi on moniulotteisuudessaan eräänlainen ”liima” koko dogmalle¹², joten jouduin joissakin opillisissa lokuksissa (kuten vanhurskauttamisessa ja pyhityksessä) käsittelemään vain välttämättömät asiat tutkielman koon rajaamiseksi.

2.2 Metodi

Tutkimukseni metodi on systemaattinen analyysi. Tutkimukseni kulku etenee käsite- ja väiteanalyysin kautta argumentaatioanalyysiin. Etenen analyysissani seuraavalla tavalla: käsite- ja väiteanalyysin avulla pyrin hahmottamaan synnin käsitettä kahdessa teemassa. Ensimmäisessä teemassa kysyn synnin käsitteen merkitystä: Onko synti pohjimmiltaan perisyntisyyttä vai tekosyntejä? Keskeistä on näin löytää Jussilan väitelauseiden avulla synnin käsitteen merkitys.

Synnin olemuksen selvittäminen käsiteanalyysin kautta on ensisijaista, sillä se edeltää myös tutkimuksen toista teemaa – synnin ja armon välistä suhdetta. Käsitteellisesti teema tarkoittaa synnin ja lunastuksen välistä suhdetta. Armo-osiossa tutkimukseni etenee seuraavasti: ensin käsittelen lunastuksen käsitteen sisällön. Peilaan lyhyesti Jussilan lunastuskäsitystä suhteessa Gustaf Aulénin jaottelemaan dogmihistorian kolmeen sovituspäätöksiin¹³. Pyrin löytämään lunastusmallien avulla Jussilan pelastusopin taustalla vaikuttavan syntikäsitteen. Sen jälkeen käsittelen armon realisoitumisen mekanismeja yksittäiselle ihmiselle uudestisynty-

¹² Klassisella dogmalla tarkoitetaan oppia tosien uskonlauseiden formuloituna kokonaisuutena. Dogman yhteydessä puhutaan myös uskon säännöstä (*regula fidei*), joka tarkoittaa eräänlaista teologian perusmallia, jonka mukaan kristillisen uskon luonteenomaiset piirteet ja sisältö muotoillaan ja ilmaistaan. Katso lisää Hägglund 1985, 40–41; Martikainen 1990, 67–84.

¹³ Ruotsalainen teologi Gustaf Aulénin (1879–1977) muotoilemat kristillisen dogmihistorian kolme sovituspäätöstä pohjautuvat hänen kirjaansa *Den kristna försoningstanken* (1930), jossa hän esittelee kolme sovituspäätöksen ideaa kutsuen niitä sovitusmotiiveiksi. Nämä ovat klassinen, latinalainen ja subjektiivinen sovitusmotiivi. Tommi Lehtonen artikkelissaan *Sovinto ja sovitus teologisina käsitteinä* kuvailee selkeätajuisella tavalla nämä sovitusmotiivit. Aulén 1930; Lehtonen 2005, 3–19.

misen käsitteen kautta. Armo-osion jälkeen käsittelen synnin ja armon suhdetta uudestisyntyneessä ihmisessä vanhurskauttamisen ja pyhityksen kontekstissa. Lopuksi teen koonnin Jussilan syntiopista lankeemuksen, lunastuksen ja pyhityksen kontekstissa alussa kuvatun kahden tilan (lankeemuksen ja armon tila) kautta.

2.3 Lähteet

Tutkimukseni lähteinä käytän Jussilan toimittaman Siionin lähetyslehden kirjoituksia yhteensä viiden vuosikymmenen ajalta (1913–1955), jolloin Jussila toimi aktiivisesti. Jussila toimi Siionin lähetyslehden toimittajana vuosina 1919–1939 ja 1942–1944. Lähteiden haasteellisen saatavuuden takia kirjoitan alaviitteisiin runsaasti suoria lainauksia erityisesti tutkimuksen kannalta keskeisissä analyyseissä. Merkitsen lähteistä nousevat välttämättömät käsitteet, fraasit ja ilmaisut leipätekstissä kursiivilla.

Siionin Lähetyslehtien tutkimuslähteet muodostuvat pääosin Jussilan kirjoittamista hartauskirjoituksista, joiden rakenne on temaattinen tai kommentaarimainen: aluksi kirjoituksissa on jokin teemaan tai ajankohtaiseen kysymykseen liittyvä raamatunkohta, jonka pohjalta kyseistä otsikoitua teemaa käsitellään. Siionin Lähetyslehdissä julkaistut Jussilan saarnat ovat pääosin Raamatun tekstin pohjalta tiettyjä opinkokonaisuuksia kuten lakia ja evankeliumia, ekklesiologiaa tai pyhitystä käsitteleviä kirjoituksia. Käytän lähteitä siltä osin kuin ne liittyvät syntioppiin. Vuosien 1931–1933 sekä 1929 kirjoitukset jäivät lähdeaineistosta pois saatavuuden vaikeuden takia, mutta lähdeaineiston laajuuden myötä se ei heikennä tutkimukseni luotettavuutta.

Tutkielmani lähdeaineisto on määrällisesti hyvin laaja. Rajaan lähteistäni siksi pois sekulaarit kirjoitukset, joita lehden päätoimittajana pitkään työskennellyt Jussila kirjoitti myös paljon. Keskityn lähteissäni ainoastaan opillista ja teologista ainesta sisältäviin kirjoituksiin. Eräs mielenkiintoinen lähdeaineiston analyysiin vaikuttava tekijä on kirjoitusten massiivinen aikaperspektiivi; kirjoitukset on kirjoitettu yhteensä 42 vuoden aikana. Tutkielmani koon takia rajasin tarkasteltavat lähdeaineistot vuosille 1920–1952. Lähdeaineiston laaja aikaperspektiivi tuo tutkielmalleni lisätehtävän tarkastella Jussilan syntiopin johdonmukaisuutta. Lähtöoletukseni on, että Jussila pysyy syntiopissaan johdonmukaisena.

Vanhoillislestadiolaista syntikäsitteen problematisoinnissa keskeistä on pitää mielessä lähdeaineiston hartauskirjoitusten ja saarnojen syntiretorikan voimakas uskonkokemuksen kieli ja synnin käsitteen monimerkityksellisyys. Synnillä voidaan tarkoittaa yhtä aikaa esimerkiksi vanhurskautetun eli uskovan syntejä, uudestisyntymättömän ihmisen syntisyyttä tai yleisesti ottaen pahuuden valtavoimaa. Myös Jussilan teksteissä synnin käsitteen monimerkityksellinen käyttö tulee esille. Pyrinkin analysoimaan sellaisia kirjoituksia, jotka ankkuroivat synnin selkeästi kunkin kysymyksenasettelun ympärille.

2.4 Syntioppi aiemmassa lestadiolaistutkimuksessa

2.4.1 Aiempi tutkimus

Lestadiolaisuutta on tutkittu 1900-luvulla monipuolisesti, mutta pääosin historiallisen tutkimuksen metodein. Systemaattisteologista tutkimusta eritoten vanhoillislestadiolaisen (vanhoillisuus) liikkeen opista on melko vähän. Opin tutkimuksen vähäisyys on yllättävää siinä mielessä, kun sitä peilaa vanhoillislestadiolaisuudessa valloilla olleeseen ja Lutherillakin esiintyvään periaatteeseen, jonka mukaan opin puhtaudella klassisen dogman merkityksessä on yhteys pelastavan evankeliumin kanssa.¹⁴

Systemaattisen teologiassa tutkimukseni kannalta keskeisiä lestadiolaistutkimuksia ovat Miikka Ruokasen tutkimus *Jumalan valtakunta ja syntien anteeksi-antamus – Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistyksen opilliset korostukset 1977–1979*¹⁵, Hanna Nurmisen väitöstutkimus *Jumala vai minä? Kaksi käsitystä*

¹⁴ Klassiset dogmat patristiikan ajalta ovat esimerkiksi kristologinen kaksiluonto-oppi ja kolminaisuusoppi. Eeva Martikainen katsoo Lutherin tulkitsevan opin ja evankeliumin suhteen siten, että molemmat ilmaisevat saman, uskossa läsnäolevan Jumalan, joka rakastavasti lähestyy ihmistä luomisessa, lunastuksessa ja pyhityksessä. Näin ollen evankeliumin oppi Jumalasta sisältää esimerkiksi kolminaisuusopin ja kristologian. Lutherin keskeinen johtopäätös on Martikaisen mukaan ymmärtää Jumala aineettoman, yliluonnollisen, abstraktin ja järjen tavoittamattoman transsendsenssin sijaan itsensä ihmiselle antavaksi, lahjoittavaksi ja rakastavaksi Jumalaksi. Opin ja evankeliumin yhteenliittyminen sijoittuu niiden yhteiseen sisältöön: läsnäolevaan Jumalaan. Martikaisen analyysin mukaan Lutherin tulkinnassa oppi, joka viittaa opinkohdissaan Kristuksessa inkarnoituneeseen ja läsnäolevaan Jumalaan Luojana, Lunastajana ja Pyhittäjänä, on sisällöltään puhdasta evankeliumia, joka läpäisee opin ja tekee sen eläväksi. Martikainen 1990, 77-83; Martikainen 1987, 95-99. Kirjassa Kristus on saman eilen tänään ja ikuisesti vanhoillislestadiolaiset teologit ja maallikkosaarnaajat avaavat uskon ja opin perusteita eri artikkeleiden kautta. Artikkelityöryhmän johtajan Valde Palolan mukaan vanhoillislestadiolaisuudessa uskon ja opin kytkös sijoittuu ennen kaikkea vanhurskauttamisopin tulkintaan. Palola 2010, 5-7.

¹⁵ Ruokanen 1980. Miikka Ruokasen tutkielma oli puheenvuoro keskusteluun, jossa pohdittiin vanhoillislestadiolaisuuden – jota tutkimuksessa kutsutaan SRK-lestadiolaisuudeksi – suhdetta evankelis-luterilaiseen kirkkoon ja luterilaiseen tunnustukseen. Ruokasen tutkimus on systemaattinen tutkimus SRK:n opista vuosilta 1977-1979, joka koettiin ristiriitaiseksi kansankirkon yleisen tulkinnan kanssa esimerkiksi kasteessa, perisyntisessä, ehtoollisessa ja ripissä. Ruokanen tutki SRK:n opetusta

vanhurskauttamisesta 1970-luvun vanhoillislestadiolaisuudessa¹⁶, Jaakko Rannan pro gradu *Onko kaste armonväline? Lapsen uskon ja kasteen välinen problematiikka Erkki Reinikaisen kirjoituksessa*¹⁷ sekä Roosa Tahkolan pro gradu *Vanhurskauden vanhurskaus – vanhoillislestadiolaisen maallikkosaarnaaja Heikki Jussilan käsitys syntisen vanhurskauttamisesta*¹⁸.

Oskari Jussilasta on tehty monia pro gradu –tutkielmia sekä yksi väitöskirja. Väitöskirjassaan *Oskari Heikki Jussila (1888–1955) Lestadiolaispappi toimen ja näkyjen mies* Pekka Tapaninen tutkii historiatieteen menetelmin vanhoillislestadiolaispappi Oskari Heikki Jussilan (1888–1955) elämää ja toimintaa. Tutkimukseni kannalta sellaiset Tapanisen teologiset analyysit Jussilasta, jotka liittyvät syntioppiin, toimivat tutkielmani testattavina hypoteeseina. Muutoin hyödynnän Tapanisen tutkimusta lähinnä historiallisesta näkökulmasta käsin.¹⁹ Ari Pelkosen (1989) kirkkohistorian pro gradu *O.H. Jussila vanhoillislestadiolaisena seurakuntapappina* tarkastelee Jussilan toimintaa vanhoillislestadiolaisena seurakuntapappina Suomen kirkossa. Pelkosen työ on monipuolinen historiallinen koonti Jussilan aktiivisesta ja kehitysorientoituneesta seurakuntatyöstä.²⁰ Keijo Väkevän systemaattisen teologian laudatur-työ (1969) analysoi yleisesti Oskari Jussilan teologisia painotuksia Jussilan hartauskirjoitusten pohjalta.²¹

seurakuntaopista käsin, jonka kautta hän käsitteli muita opinkohtia. Lisäksi hän metodissaan vertaili SRK:n oppia luterilaiseen tunnustukseen, joka tässä tapauksessa oli Augsburgin tunnustus.

¹⁶ Nurminen 2016. Hanna Nurminen analysoi vanhurskauttamisoppia 1970-luvun vanhoillislestadiolaisuudessa. Nurmisen mukaan 1970-luvun vanhoillisuudessa esiintyi kaksi vanhurskauttamiskäsitystä, joita hän kutsuu armo- ja pyhityslinjaksi.

¹⁷ Ranta 2015. Jaakko Rannan pro gradu –tutkielma käsittelee vanhoillislestadiolaisen maallikkoteologin Erkki Reinikaisen (1919–2006) kasteteologiaa.

¹⁸ Tahkola 2016. Roosa Tahkola analysoi pro gradu –tutkielmassaan vaikutusvaltaisen vanhoillislestadiolaisen maallikkoteologin Heikki Jussilan (1863–1955) käsitystä syntien vanhurskauttamisesta argumentaatioanalyysin metodilla.

¹⁹ Tapaninen 2007.

²⁰ Pelkonen 1989. Pelkosen mukaan Jussilan herätysliiketausta tuli seurakuntatyössä selkeästi näkyviin: Jussilan ollessa pappina paikkakunnan vanhoillislestadiolaiset aktivoituivat seurakuntatyössä, mikä lähensi vanhoillislestadiolaisuutta paikallisseurakuntien kanssa. Toisaalta soraääniäkin kuului: esimerkiksi Jussilan seurakunnissa vaikuttaneet herännäiset eivät hyväksyneet lestadiolaispappia. Keskeiseksi syyksi Pelkonen nostaa Jussilan ecclesiola-keskeisen seurakuntakäsityksen, jossa Jussila ajatteli Jumalan valtakunnan olevan vanhoillislestadiolaisuuden uskon yhteisössä. Muun vanhoillislestadiolaisuudesta poikkeavan uskonnollisuuden, mukaan lukien herännäisyyden, Jussila näki ”hengettömäksi hengellisydeksi” ja pelastuksesta osattomaksi. Pelkonen 1989, 35–36, 106–113.

²¹ Väkevä 1969. Työ on suhteellisen ehjä referaatti Jussilan teologian osista. Työn heikkoudeksi on sanottava sen ajoittainen tendenssimäisyys ja käsitteellinen epätarkkuus. Tutkielman kirjoittajan omat näkemykset tulevat tekstissä aika ajoin liiankin paljon esille ja suurin osa käsitteistä on kopioitu suoraan lähdeaineistosta eikä niitä ole avattu lukijalle. Työn puolueellinen ote heikentää oleellisesti tutkielman tieteellistä uskottavuutta. Esimerkkinä voisi nostaa sivulla 39 oleva kohta: ”Vanhoillislestadiolaisten opetus seurakunnasta on aina ollut luterilaisen tunnustuksen mukainen. Jokainen laestadiolaistutustu allekirjoittaa Augsburgin tunnustuksen sanat: ”... että yhden, pyhän kristillisen seurakunnan täytyy kaikkina aikoina olla ja pysyä voimassa. Se on kaikkien uskovien yhteisö, jossa evankeliumi puhtaana saarnataan ja pyhät sakramentit evankeliumin mukaisesti jaetaan.”

2.4.2 Syntioppi vanhoillislestadiolaisuudessa

Tutkimuskysymystäni kiinnostavasti taustoittava tekijä on aiemman lestadiolaistutkimuksen esille nostamat kaksi keskenään ristiriitaista perisyntikäsitystä. Tutkimukset nostavat perisyynnistä kaksi erilaista käsitystä – vahvan ja ohuen perisyntikäsityksen. Perisyynnin ymmärtäminen 1) vahvasti eli pohjimmiltaan turmiovaltana, joka on ihmisessä lankeemuksen totaalisen turmeltumisen ja ontin yhteyden katkeamisen seurauksena, tarkoittaa, että synnin asema kokonaisteologiassa on todella erilainen kuin silloin, kun 2) perisynti ymmärretään heikosti. Karrikoidusti heikko perisyntikäsitys tarkoittaa, että synti on tiettyssä mielessä todellista vasta aktuaalisena tekemisenä. Tällaisessa katolissävyyteisessä syntikäsityksessä perisynti on itsessään neutraali taipumus ja syytke pahaan.²²

Toinen tutkimuskysymystäni värittävä taustatekijä on ekklesiologian asemointi vanhoillislestadiolaisessa teologiassa. Ekklesiologian asemointi syntikäsityksessä avaa kiinnostavalla tavalla Jussilan käsitystä synnin yksilöllisyydestä ja yhteisöllisyydestä. Tässä yhteydessä voidaan kysyä: Mikä Jussilan mukaan määrittelee synnin? Onko jotain auktoriteettia, joka määritteli synnin faktuaalisen sisällön? Miikka Ruokasen mukaan seurakuntaoppi oli 1970-luvun vanhoillislestadiolaisuuden opin keskus ja seurakunnalla oli valta määritellä keskeiset opin, myös syntiopin kysymykset.²³ Hanna Nurmisen mukaan pyhityslinjan opetuksessa seurakuntaopilla oli Ruokasen painottama jyrkkä, lokaalinen ja pelastusopillisesti keskeinen asema.²⁴ Johdantoluvussa kuvaillussa rauhansanalaisuuden hajaannuksessa esille nousi eriseuraisuuden synty, joka kuvattiin kuolemansyntinä juuri eksklusii-

Väkevä ei esittele väitteensä tueksi minkäänlaisia kirjallisia lähteitä, josta kyseinen tulkinta on peräisin. Tutkielma sisältää runsaasti edellä mainitun kaltaisia puolustuspuheenvuoroja, joista voi päätellä kirjoittajan puolustavan vanhoillislestadiolaisuutta tutkielmassaan avoimesti. Työ ei siis täytä tieteellisuuden kriteeriä puolueettomuudesta. Väkevä 1969, 39.

²² Katolisen kirkon perisyntikäsityksestä lisää kts. Jolkkonen 1997, 362–376.

²³ Ruokasen mukaan seurakunta opin keskuksena oli syrjäyttänyt sanan ja sakramentit. Vanhoillislestadiolaisuudessa esiintynyt ekklesiologia pohjautui kirkkoisä Cyprianuksen lauseeseen ”kirkon ulkopuolella ei ole pelastusta” (*extra ecclesiam nulla salus*) ja kirkko-opin peruslauseeseen ”Kellä ei ole kirkko äitinsä, sillä ei voi olla Jumala isänsä” (*Habere non potest deum patrem qui ecclesiam non habet matrem*). Sanan kirkko tilalle SRK-vanhoillisuus oli nimennyt Ruokasen mukaan sanat ”seurakunta” ja ”Jumalan valtakunta”. Ruokasen analyysin mukaan SRK-vanhoillisuuden seurakuntaoppi ei rakentunut Tunnustuskirjojen tulkinnalle ”pyhien yhteisöstä”, jonka tunnusmerkeinä on sekä puhdas evankeliumi ja sakramenttien toimittaminen oikein että pyhien, Kristusta tunnustavien yhteisö. Ruokanen katsoi SRK-vanhoillisuuden painottavan seurakuntaopissaan ”selvästi” uskovien yhteisön painotukseen sanan ja sakramenttien kustannuksella. Ruokanen 1980, 15–18; Samankaltaiseen johtopäätökseen ekklesiologian keskeisyydestä koko dogman keskuksena päätyi myös Jaakko Ranta, joka tutki merkittävän vanhoillislestadiolaisen maallikkodogmaatikon Erkki Reinikaisen (1919–2006) kasteteologiaa. Ranta 2015, 26.

²⁴ Nurminen 2016, 237–240.

visen seurakuntaopin vuoksi. Tutkimukselleni onkin kiinnostavaa pohtia vaikutusvaltaisessa asemassa olleen Jussilan teologisia intentioita seurakunnan sijoittumiseen dogmassa.

Toisaalta esimerkiksi Nurmisen esille nostaman armolinjan teologiassa ekklesiologian sijaan kristologialla ja Kristus-uniolla on dogman keskuksen asema.²⁵ Samaan tulokseen päätyi myös Roosa Tahkola, joka tutki Heikki Jussilan (1863–1955) vanhurskauttamiskäsitystä.²⁶ Erityisesti Tahkolan tutkiman Heikki Jussilan teologia on kiinnostava peili tutkielmalleni, sillä tutkimuskohteeni O. H. Jussila on Heikki Jussilan poika.

Tutkimukselleni relevantit vanhoillislestadiolaisuutta koskevat systemaattisteologiset tutkimukset sijoittuvat historiallisesti kahteen eri tasoon. Hanna Nurmisen väitöskirjassaan analysoimien vanhurskauttamiskäsitysten lähteet sijoittuvat pyhityslinjan ja armolinjan suhteen 1970-luvun vanhoillislestadiolaisuuteen.²⁷ Miikka Ruokasen tutkimuksen lähteet sijoittuvat 1960- ja 1970-luvuille.²⁸ Roosa Tahkolan tutkiman vanhoillislestadiolaisen maallikkosaarnaaja Heikki Jussilan lähteet sijoittuvat 1940-luvuille. Nurmisen ja Tahkolan tutkimuksissa on kuitenkin kiinnostava historiallinen yhteys: Nurmisen 1970-luvulle sijoittaman armolinjan teologian lähteinä ovat useissa kohdin Tahkolan tutkiman Heikki Jussilan 1940-luvulla alun perin julkaistut teokset *Iankaikkinen evankeliumi* (1945), *Elämän ihme* (1947) ja *Kutsujan armo lestadiolaisessa kristillisyydessä* (1948).²⁹

2.4.3 ”Vahva” ja ”ohut” perisyntikäsitys

Heikki Jussilan ja armolinjan hamartiologian perusteella vanhoillislestadiolaisuudessa voidaan nähdä 1940-1970-luvuilla esiintyneen niin kutsuttua vahvaa perisyntioppiä, jossa perisynti nähdään totaalisen ontittisena yhteyden katkeamisena, hallitsijanvaihdoksena (Jumala-Saatana-akselilla) ja siitä seuranneena tahdon suunnan muutoksena. Tässä teologisessa apparaatissa perisynti 1) on itsessään jo todellinen

²⁵ Nurminen 2016, 83–85.

²⁶ Tahkola 2016, 2.

²⁷ Katso lisää Nurminen 2016, 289–291.

²⁸ Katso lisää Ruokanen 1980, 184–187.

²⁹ Katso lisää Tahkola 2016, 73. Nurmisen lähdevalinta voi ensisilmäyksellä yllättää, mutta todellisuudessa se selittyy sillä, että Nurminen on valinnut lähdeaineistoon kaikki 1970-luvulla SRK:n julkaisupäätöksen läpikäyneet julkaisut. Heikki Jussilan kirjoista otettiin SRK:n toimesta uusintapainos vuonna 1974. Nurmisen tulkinnan mukaan SRK:n sisällä oli nähtävillä näin ollen Jussilan teosten mukaisen teologian hyväksyvä käsitys vanhurskauttamisesta. Nurmisen lähdeaineistona olleet Päivämies-lehdet olivat myös täynnä jo aiemmin Siionin Lähetyslehdissä julkaistuja kirjoituksia, joiden alkuperäinen julkaisuaika saattoi sijoittua jopa 1800-luvulle. Nurminen 2016, 14.

synti ja 2) edeltää tekosyntejä. Tahkolan analyysissä Heikki Jussilan perisyntikäsi-
tys jäsentyy unio-teologian³⁰ kautta, jossa ihmisen olemus ja toiminnot määräytyvät
uniossa olevan toisen osapuolen – Saatanan tai Jumalan – kautta.³¹ Nurmisen ana-
lysoiman armolinjan hamartiologiassa perisynti jäsentyy hallitsijan muutoksesta ai-
heutuneiden seurauksien kautta.³²

Vanhoillislestadiolaisuudessa esiintynyt ohut perisyntikäsi-
tys tutkimusten mukaan edellä käsitellyn vahvan perisyntikäsi-
tyksen lisäksi ainakin 1960– ja 1970-luvuilla. Nurmisen (2016) mukaan 1970-luvun pyhityslinjan ope-
tukset ilmenivät vanhoillislestadiolaisuudessa jo 1960-luvun alkupuolelta lähtien.³³
Sen lisäksi Miikka Ruokasen (1980) tutkimuksen lähteet ovat sekä 1960– että 1970-
luvulta. Näin ollen voidaan tehdä lähtöoletus, että kyseinen heikko perisyntikäsi-
tys ilmeni ainakin 1960–1970-luvuilla.

Ruokasen (1980) tutkimuksen mukaan vanhoillislestadiolaisuudessa ilmeni
1970-luvulla ohuempi perisyntikäsi-
tys, jonka mukaan Adamin lankeemus periytyy
ihmiskuntaan ainoastaan taipumuksena pahaan (*concupiscentia*). Perisynti ei ole
syyllisyyttä vaan pelkästään taipumusta, koska perisyntin syyllisyys on poistunut
Kristuksen sovitustyön kautta koko ihmiskunnalta. Tällaisessa ”universaalin ar-
mon” opissa on Ruokasen mukaan sisäänrakennettu hamartiologinen johtopäätös,
jonka mukaan ihminen vastaa Jumalan edessä ainoastaan omista teoistaan eikä
Adamin synnistä aiheutuneesta syyllisyydestä. Näin ollen Jumala ei tuomitse peri-
synnistä, vaan tekosynneistä. Tällöin synti merkitsee tekoja.³⁴

³⁰ Tahkolan tutkimuksen hahmotellussa teologiassa Jussilan antropologiaa, soteriologiaa ja hamar-
tiologiaa konstituoivat union käsitteet. Tahkolan mukaan unio merkitsee kahden asian yhdistymistä ole-
muksellisesti niin, että molemmat osapuolet säilyttävät substanssin erillisenä eivätkä sulaudu toi-
siinsa. Unio merkitsee *syntisen ihmisen ja vanhurskaan Kristuksen reaalista yhdistymistä uskossa*.
Uniossa Kristuksesta ja ihmisestä tulee *autuaan vaihtokaupan kautta kuin yksi persoona*, jossa ih-
minen ja Kristus osallistuvat vastavuoroisesti toistensa ominaisuuksiin ja olemukseen kuitenkin
sulautumatta kokonaan yhteen. ”Iloisen vaihtokaupan” (*commercium admirabile*) käsite on peräisin
ainakin Lutherilta. Jussilan tapauksessa Luther-auktoriteetti on todennäköisin, sillä Tahkolan mu-
kaan Jussila tunsikin hyvin paljon Lutherin tekstejä ja tulkintoja. Tahkola 2016, 49–51; 69.

³¹ Tahkola 2016, 20–26; 51.

³² Nurminen 2016, 51–59.

³³ Nurminen 2016, 41.

³⁴ Synnin tekoluonteen korostumisen taustalla oli Ruokasen mukaan 1960-luvulla kärjistynyt kaste-
teologinen kiista ”pappiseriseuran” ja ”SRK-vanhoillisuuden” välillä. Osapuolten erimielisyys koh-
distui kasteen armonvälineluonteeseen ja vaikuttavuuteen. ”Pappiseriseuran” opetuksen mukaan pe-
risyntin syyllisyys poistuu *kasteessa*, kun taas ”SRK-vanhoillisuuden” opetuksessa perisyntin syyllis-
yys poistuu jo syntymälähdystä Kristuksen inkarnaation ja pelastavan työn perusteella saadussa
”universaalissa armossa” ja ”sakramentaalisessa, salatussa Jumalan työssä”, jonka perusteella lapsi
on ”pyhitetty” ja syntyy ”Jumalan lapseksi”. Kiistasta lisää ks. Ruokanen 1980, 142–149; Nurminen
2016, 38–40.

Nurmisen (2016) tutkiman pyhityslinjan hamartiologia noudattelee samankaltaista struktuuria. Perisynti kuvataan lähinnä neutraalina sytykkeenä tekosynteiin. Perisyntin neutraaliudesta seuraa, että ihmisen syntisyys on ennen kaikkea tekosyntejä, eikä totaalista turmeltumista ja perisyntin aiheuttamaa täydellistä syntisyyttä. Pohjalla on Genesiksen lankeemuskuvauks, jossa Jumalan käsky rikottiin *de facto* hedelmän syömisessä. Lankeemus tarkoitti rikkomustekoa, josta seurasi Jumalan vihan alle joutuminen ja ihmisen mielenmuutos. Varsinaista ontta näkökulmaa lankeemuksessa pyhityslinjan hamartiologia ei sisällä. Kun lankeemuksesta koko ihmiskunnalle periytynyttä syntisyyttä ei käsitetä kadottavana syntinä, vaan ”sytykkeenä” eli taipumuksena pahaan, syyllisyyden tuovat ”tunnolle” kertyneet tekosynnit. Tämän seurauksena pyhityslinjan syntikäsitys päättyy samaan lopputulokseen hieman erilaisen argumentaation kautta kuin Ruokasen tutkimuksessa: ihmisen syntisyys kadottavassa merkityksessä tarkoittaa ennen kaikkea ihmisen omassa elämässä tehtyjä tekoja.³⁵

3 Synti lankeemuksen tilassa

3.1 Edellytys: Ihmisen kaksi statusta

Ihmisen ja Jumalan välinen suhde perustuu teologiassa käsitteellisesti kahdenlaiseen erotteluun ihmisen statuksesta eli asemasta: ihminen ennen lankeemusta ja lankeemuksen jälkeen. Käsitteellisesti erottelu koskee ihmisen turmeltumatonta alkutilaa (*status integritatis*) ja nykyistä, turmeltunutta eli korruptoitunutta tilaa (*status corruptionis*). Kuten aiemmin tulikin jo esille, näiden kahden erottelun välisenä elementtinä teologiassa ajatellaan olevan **synti**, jonka seurauksena turmeltumaton alkutila vaihtui turmeltuneeseen tilaan.³⁶

Ihmisen turmeltumattoman alkutilan (*status integritatis*) kuvailu on luterilaisessa teologiassa jäänyt pääosin spekulatiivisten päätelmien varaan, mikä johtuu Raamatun vähäisestä alkutilaa eksplisiittisesti kuvailevasta aineksestä. Alkutilan eksplisiittinen spekulointi on vähäistä myös Jussilan teologiassa. Se tulee esille lähinnä Genesiksen kolmatta lukua käsitelleissä hartauskirjoituksissa, joita lähteissä

³⁵ Nurminen 2016, 199–201.

³⁶ Koivisto 2010, 228–248; Katso myös Kopperi 1997, 142–149. Luterilaisen virallinen tulkinta Genesiksen (1. Moos.) kolmannesta luvusta perustuu lähinnä Raamattuun ja Tunnustuskirjoihin, jotka tekivät pesäeron sen aikaisen katolisen kirkon syntitulkintaan.

oli muutama.³⁷ Sen lisäksi alkutilaan viitataan lähinnä eskatologisissa kirjoituksissa, jossa kuvataan tuomion jälkeistä kristittyjen ”tulevaa kirkkautta”.³⁸ Samalla kuitenkin syntiinlankeemuskertomus (1. Moos. 3) on Jussilalle teologisesti välttämätön lähtökohta ymmärtää langennutta ihmistä Jumalan edessä:

Jos **syntiinlankeemusta** ei pidetä satuna, jos pitäydytään Raamatun todistukseen siitä, **minkä turmion se tuotti Jumalan kuvaksi luodulle ihmiselle**, on kaikki puhe ihmisvoimista ja niiden ”liikekannalle panosta” ihmisviisautta. Raamatun **langenneesta ihmisestä** esittämä kuva on kammottava.³⁹

3.2 Paratiisin lankeemus: Sydämen saastuminen ja yhteyden katkeaminen

Jussila kuvailee kirjoituksissaan Paratiisin syntiinlankeemuskertomusta ihmisen ja käärmeen eli Saatanan välisenä tapahtumana, jossa ihminen joutui Saatanan väijytyksen uhriksi. Lankeemuksessa Saatanan kiusasi ja vietti ihmisen Jumalan tahdon rikkomiseen. Houkutukseksi ihmiselle luvattiin ”parempi kristillisyyttä”. Paremmalla kristillisyydellä Jussila kuvailee Saatanan tarjonneen ihmiselle kilpailevan evankeliumin, joka sisälsi hengellisen lupauksen paremmasta todellisuudesta. Jussila kuvailee tätä evankeliumia myös toisenlaisessa yhteydessä puhuessaan ”tunnottomista työntekijöistä”, jotka olivat epäuskon tilassa olevia ihmisiä. He olivat hylänneet aiemman uskon ja uskoneet toisen evankeliumin. Jussilan mukaan myös Paratiisissa Saatanan evankeliumin uskomisen edellytti samaa: ”aiemman uskon” hylkäämisen.⁴⁰

Saatanan tarjoamaa toista evankeliumia Jussila kuvailee sekoitetuksi sanomaksi. Saatanan evankeliumi ei poikkea sisällöltään tyystin Jumalan ihmiselle tarjoamasta evankeliumista, vaan se on eräänlaista Jumalan evankeliumin matkimista: Saatanan evankeliumi sisältää samansuuntaisia lupauksia ja sananmuotoja mitä Jumalan sanakin. Kohtalokkaan vääräksi evankeliumin tekee kuitenkin sen suhde aiempaan uskoon, jolla Jussila tarkoittaa alkutilan ihmisen uskoa, sillä aiemman uskon hylkäämistä seurasi lopulta lankeemus ja sen seuraukset.⁴¹

³⁷ Genesiksen lankeemuskertomusta eksplisiittisesti käsittelevät kirjoitukset ovat SL0430; SL0535. Käytän kyseisiä kirjoituksia lankeemusosion päälähteinä; Koivisto 2010, 228–229.

³⁸ Pihkala 1992, 139–141; SL0129, 5–6; SL0537, 99–100; SL0643, 123–126.

³⁹ SL0223, 17.

⁴⁰ ”niinhän se kävi Eevallekin, kun tämä antautui kuuntelemaan ”paremman kristillisyyden” saarnaajaa. Hän oli ennen lapsen mielellä yksinkertaisesti uskonut, mitä Jumala oli lapsillensa puhunut, ja oli ollut onnellinen ja autuas siinä uskossa.” SL0535, 102.

⁴¹ SL0535, 102–104.

Millaisen sisällön Jussila antaa ihmisen ”aiemmalle uskolle”? Jussila liittää ihmisen uskoon ennen lankeemusta seuraavia elementtejä: Usko oli ”lapsenmielistä” uskomista Jumalan lakiin eli käskyihin ja ohjeisiin, mitä Jumala oli aiemmin puhunut.⁴² Jussilan tulkinnassa lapsenmielisesti uskonut ihminen oli alkutilassa tietynlaisessa isä-lapsi-rakkaussuhteessa Jumalan kanssa. Jumalan ja ihmisen välinen rakkaussuhde sisälsi seuraavia elementtejä: Ihminen tunsi uskossaan Jumalan rakastavana isänä. Jumala ei ollut ihmiselle tuntematon, vaan rakastava Isä, johon ihminen suuntautui uskolla. Usko ilmeni täydellisenä kuuliaisuutena, jonka pohjana oli Jumalan lahjoittama rakkaus. Jumalan ihmiselle lahjoittama rakkaus vaikutti ihmisessä vastarakkauden: ihminen rakasti Jumalaa ja tahtoi samaa kuin Jumala. Tahdon aktit kohdistuivat Jumalan lakiin, sillä ihminen rakasti Jumalan lakia; laki oli Jumalan tahdon ilmaisu. Rakkaudesta ja lain noudattamisesta seurasi täydellinen harmonian ja rauhan tila.⁴³ Alkutiläkäsityksessään Oskari Jussila ei eksplisiittisesti yhdy isä-Jussilan unio-teologiseen malliin. Kun Heikki Jussila katsoi alkutilan ont-tisena yhteytenä, jossa ihminen partisipoi⁴⁴ Jumalan olemusta ja ominaisuuksia, Oskari Jussilan alkutilan kuvauksessa ihminen uskoi lapsenmielisesti ja oli ”onneli-nen” ja ”autuas” uskossaan. Lapsenmielinen usko oli rakkaussuhde, jota konstituo-i Jumalan ihmiseen kohdistama rakkaus.⁴⁵ Alkutilan kuvaukset lähteissä ovat kui-tenkin niin vähäisiä, ettei niiden pohjalta voida muodostaa pidemmälle vietyjä joh-topäätöksiä.⁴⁶

⁴² ”Hän oli ennen lapsen mielellä yksinkertaisesti uskonut, mitä Jumala oli lapsillensa puhunut, --” SL0535, 102; Puheilla Jussila viittanee kahteen Jumalan ihmiselle kohdistamaan käskyyn Paratii-sissa, joista jälkimmäinen sisälsi myös kiellon: ”Ja Jumala siunasi heitä, ja Jumala sanoi heille: ”Kasvakaat ja lisääntykää ja täyttäkää maata, ja tehkää se teillenne alamaiseksi; ja vallitkaat kalat meressä ja taivaan linnut, ja kaikki eläimet, jotka maalla liikkuvat.” Ja Jumala sanoi: ”katso, minä annoin teille kaikkinaiset ruohot, joissa siemen on koko maan päällä, ja kaikkinaiset hedelmälliset puut, ja puut, joissa siemen on, teille ruaksi. Ja kaikille eläimille maan päällä, ja kaikille taivaan linnuille, ja kaikille, jotka matelevat maan päällä, joissa elävä henki on, kaikkinaiset viheriäiset ruo-hot syötäväksi.” --- ”Syö vapaasti kaikkinaisista puista Paradisissa; Mutta hyvän ja pahan tiedon puusta älä syö: sillä jona päivänä sinä siitä syöt, pitää sinun kuolemalla kuoleman.” 1. Moos. 1: 28–30; 2: 16–17. Vanha kirkkoraamattu, vuoden 1776 käännös.

⁴³ SL1930, 76; SL0535, 102; SL1237, 267–269.

⁴⁴ Partisipaatio (lat. *participatio*, kr. *methexis*) tarkoittaa osallistumista, osanottoa ja osallisuutta. Verbi partisipoida tarkoittaa olla osallinen. Teinonen 1999, 246.

⁴⁵ Kts. lisää unio-teologiasta luvusta 2.4.3.

⁴⁶ Heikki Jussilan teologinen näkemys alkutilasta, jossa ihminen oli uniossa Jumalan kanssa ja par-tisipoi Jumalan ominaisuuksia ja olemusta, ei sinänsä ole ristiriidassa Oskari Jussilan teologiaan nähden. Mielenkiintoista on kuitenkin poika-Jussilan vähäinen kiinnostus alkutilan spekulatiota kohtaan. Tahkolan ja Nurmisen lähteinä käyttämät Heikki Jussilan alun perin 1940-luvulla ja myö-hemmin 1970-luvulla uudelleen julkaistut hengelliset teokset Iankaikkinen evankeliumi (1945), Elä-män ihme (1947) ja Kutsujan armo lestadiolaisessa kristillisyydessä (1948) olivat todennäköisesti tuttuja sisällöltään Oskari Jussilalle. Ehkä isä-Jussilan teologinen panos vanhurskauttamisopissa oli omiaan vähentämään pojan tarvetta pohtia samoja teologisia kysymyksiä. Tosin Tapaninen (2007) esittää, että Oskari Jussilan teologinen sivistys ja kiinnostus kasvoivat huomattavasti juuri 1940-

Jussilan aiemman uskon määritelmässä on kuitenkin nähtävissä yhteys luterilaisten tunnustuskirjojen käsitykseen alkutilassa olevasta pyhyydestä ja vanhurskaudesta, jotka merkitsivät tietoa Jumalasta (*notitia Dei*), jumalanpelkoa ja luottamusta Jumalaan (*timorem et fiduciam erga Deum*) ja kykyä näiden aikaansaamiseen. Selkeätajuisemmin ilmaistuna edellä mainittu alkutilan kuvaus tarkoitti, että paratiisissa ihminen toteutti luonnostaan Jumalan lain sisällön.⁴⁷

Jussila kuvaa lankeemuksessa syntiä ihmisen ulkopuolelta tulevana saastuttavana voimavaltana, joka ”tarttuu” ihmiseen. Isänsä Heikki Jussilan teologiaa mukaillen Oskari Jussilan näkee lankeemustapahtuman tapahtuneen jo Saatanan ja ihmisen välisessä vuoropuhelussa, jolloin synti varsinaisesti ”saastutti” ihmisen. Synnin lokalisointi vuoropuheluun on merkittävä, sillä toisin kuin esimerkiksi pyhityslinjan lankeemustulkinnassa⁴⁸ Jussilan mukaan synti ei aktualisoitunut hedelmän syönnissä, vaan peruuttamaton vaurio ihmisen ja Jumalan välille tapahtui jo keskustelussa. Vuoropuhelussa tapahtui ”hengen saastaisuuden tartunta”, kun ihminen suostui kuuntelemaan Saatanaa.⁴⁹

Jussilan sanavalinnat synnin tarttumisesta ja saastuttamisesta antavat Jussilan syntikuvaukselle mielenkiintoisen painotuksen. Synti tuli pelkästään ihmisen ulkopuolelta, Saatanasta. Ihminen ei siis alun perin ollut syntinen, vaan joutui lankeemuksessa synnin saastuttamaksi. Saastumistapahtumaa Jussila kuvaa seuraavasti: ihminen suostui kuuntelemaan Saatanan evankeliumia, uskoi sen ja ihmiseen tarttui ”hengen saasta”. Saasteella eli myrkyllä Jussila tarkoittaa syntiä, jota voisi ajatella lankeemustulkinnan perusteella eräänlaiseksi pahuuden agentiksi eli Saatanaa palvelevaksi toimijaksi. Synti hengen saastetartuntana ilmeni ihmisen sydämessä rakkaudellisena vetovoimana uuteen evankeliumiin, joka Saatanan tarjosi ihmiselle.⁵⁰

Hengen saastuminen turmeltumisena tarkoittaa Jussilalle totaalisia muutoksia: statuksen muutosta ja hengellistä kuolemaa. Saatanan vuoropuheluun suostuttuaan ja hedelmän syötyään ihmisen asema Jumalan edessä muuttui täydellisesti: Jumalan lapsesta tuli Saatanan lapsi, Jumalan ystävästä tuli Jumalan vihollinen.

luvulla, mikä näkyi lundilaiseen teologiaan mieltyneen Jussilan teologisissa kannanotoissa. Tapaninen 2007, 292–317.

⁴⁷ Jolkkonen 1997, 363; Ks. Esim. CA II; Apologia II; FC I, 17–25.

⁴⁸ Pyhityslinjan lankeemustulkinnasta tarkemmin Nurminen 2016, 199–201.

⁴⁹ ”Mutta sitten hän rupesi kuuntelemaan sitä toista evankeliumia, vieläpä antautui kanssapuheisin. – – – Silloin Eeva oli jo saanut hengen saastaisuuden tartunnan,” SL0535, 102.

⁵⁰ ”Hänen sydämeensä oli tullut sisäinen veto tähän uuteen ja ”parempaan”- - -” SL0535, 102.

Rakkaussuhde muuttui vihollisuhteeksi. Paratiisin lankeemuksessa suhteen muutos tuli ulkoisesti esille siinä vaiheessa, kun synnin voima oli levinnyt koko ihmiseen ja lopulta myös ihmisen tietoisuuteen. Sydämessään langennut ihminen oli rauhaton, pakeni Jumalan kutsua ja alkoi pelätä Jumalaa ”orjan pelolla”.⁵¹ Vihollisuuhde sisälsi ihmisen näkökulmasta kaksi elementtiä: kirouksen ja vihanalaisuuden. Kirous merkitsi synnistä ihmiselle aiheutuvia seurauksia, vihanalaisuus merkitsi Jumalan pyhyydestä nousevaa vihaa syntiä kohtaan. Syntiin lankeamisen seurauksena Jumalan viha kohdistui ihmiseen, sillä ihminen rikkoi Jumalan tahdon.⁵²

Saastumisella Jussila näyttää painottavan myös luterilaisuudessa esiintynyttä hamartiologisesti merkittävää näkökulmaa, jonka mukaan ihminen ei muuttanut lankeemuksessa totaalisen pahaksi, vaikka synnin saaste turmeli ihmisen totaalisesti. Jussila ei siis näytä yhtyvän tässä yhteydessä varhaisen luterilaisuuden keskuudessa ilmenneeseen Matthias Illyricus Flaciuksen (1520–1575) radikaaliin perisyntitulkintaan⁵³, jossa synti nähdään ihmisen substanssina, vaan pikemminkin sanavalinnat muistuttavat FC:n tulkintaa synnistä ihmisessä olevana ”hengellisenä leprana”.⁵⁴

⁵¹ ”Orjan lakina on ankan isännän peljättävä vaatimus.” SL0624, 82; SL0638 123–125; SL0351, 50.

”synti riisui ihmisen alastomaksi lankeemuksessa ja myrkytti hänen sielunsa ja ruumiinsa.” SL0223, 17.

⁵² ”Synti turmeli ihmisen olemuksen ja teki hänet Jumalan viholliseksi. Jumala ei muuttunut toislaiseksi, sillä hän on muuttumaton, - - -” SL0430, 76; Tahkolan analyysin mukaan Heikki Jussilan hamartiologinen näkemys synnistä Saatanan ominaisuutena ankkuroi myös Jumalan vihan kohdistumista ihmiseen: Jumalan viha pahuutta ja syntiä kohtaan kohdistui ihmiseen, koska ihminen on näistä Saatanan ominaisuuksista osallinen. Jumala ei vihaa ihmistä vaan syntiä, mutta koska synti Saatana-union kautta on ihmisessä, viha kohdistuu Jumalasta erossa olevaan ihmiseen. Kuolemasta osallisena ihmisestä tuli Jumalan silmissä kuollut. Tahkola 2016, 23; Armolinjan teologia sisältää samanlaisen johtopäätöksen synnin totaalista kuolemasta, vihasta ja tuomionalaisuudesta, mutta erilaisin argumentein. Lankeemuksessa ihmisessä tapahtui hallitsijanmuutos, kun Saatana alkoi hallita ihmisen sydäntä. Hallitsijan muutosta seurasi myös tahdon suunnan muuttuminen, kun ihminen alkoi rakastaa Jumalan sijaan syntiä ja vihata vanhurskautta. Hallitsijan muutos vaikuttaa myös Jumalan vihan alaisuuden, sillä Jumalan vanhurskaus vaatii lankeemuksenkin jälkeen vanhurskauden eli täydellisyyden ihmiseltä. Sitä ei löydy enää langenneesta ihmisestä, vaan Jumala löytää ihmisestä vain vihaamaansa syntiä. Näin ollen Jumalan viha kohdistuu ihmisessä olevaan syntiin. Nurminen 2016, 57.

⁵³ Varhaisen luterilaisuuden sisäisissä kiistoissa ristiriita perisyynnistä kiteytyi aitoluterilaisten johtohahmona tunnetun Matthias Flacius Illyricuksen vuonna 1560 Weimarin väittelyssä esille tuomaan radikaaliin perisyntikäsitykseen. Flaciuksen tulkinta oli vastaus Viktor Strigelin (1524–1569) näkemyskseen, jossa ihmisen tahto oli säilynyt ehjänä syntiinlankeemuksessa. Flaciuksen sinänsä Lutherin teologiaa puolustamaan pyrkinyt monergistinen intentio oli kuitenkin niin radikaalisti ilmaistu, että sitä ei koskaan hyväksytty luterilaisuuden keskuudessa. Päinvastoin Yksimielisyyden ohje (FC) tuomitsi Flaciuksen kannan lopulta manikeolaisena harhana. Vainio 2004, 145–154; Gassmann & Hendrix 2005, 186.

⁵⁴ ”Kuten lepran saastuttama ruumis ja ruumiissa oleva lepra ovat kaksi eri asiaa, – – siten on erotettava toisistaan meidän luontomme, jonka Jumala on luonut ja jota hän ylläpitää mutta jossa synti asuu, sekä perisynti, joka asuu luonnossamme.” FC-SD 1: 33; Yksimielisyyden ohjeen syntiartikla tasapainottelee syntikäsityksessään edellä kuvaillun Flaciuksen kautta ilmenneen äärimmäisen pes-

Kiinnostavaa lankeemustulkinnassa on myös Jussilan luonnehdinta ihmisen tietoisuuden ja todellisuuden välillä: Vaikka ihminen oli ”saastunut hengessä”, hän ei itse tätä vielä tiennyt, vaan luuli edelleen olevansa vanhassa Jumalan tahdon mukaisessa uskossa.⁵⁵ Tästä on nähtävillä muutamia näkökohtia: Ensinnäkin Jussila esittää ihmisen tahdon olleen melko passiivinen lankeemustapahtumassa. Ihminen vastaanotti Saatanan syöttämän myrkyn henkeensä ja saastui. Lankeemuksen syvyys ”hengessä saastumisena” on todellista korruptiota; Ihmisen järki ja mieli ei itsessään käsittänyt sen vakavuutta ja Jumalan vastaisuutta. Päinvastoin ihminen luuli Saatanan tarjoamaa evankeliumia ja sen aiheuttamaa rakkautta Jumalasta lähteneeksi. Jussila ei spekuloi ihmisen sisäistä ristiriitaa enempää, vaan toistaa lankeemuksen tapahtuneen jo ihmisen sydämen liikkeessä vuoropuhelun aikana.

Lankeemuskertomuksen hedelmänsyömistapahtumaa ja sen merkityksiä Jussila pohtii eksplisiittisesti melko vähän, mutta antaa kuitenkin hedelmän syömiselle teologisen sisällön. Hedelmän syömisakti merkitsee Jussilalle eksplisiittisesti ”lihallista saastumista”, joka oli väistämätön seuraus hengessä saastumisesta: saastuttuaan hengellisesti ihminen saastui myös lihallisesti. Hengessä ja lihassa saastuminen ovat näin Jussilalle kausaalisuhteessa. Jussilan kirjoituksista on nähtävillä ihmisen tahdon muutos lihan ja hengen syntien välillä. Hengen synnissä, jossa ihminen vuoropuhelussa myrkyttyi Saatanan efektiivisen evankeliumin uskoessaan, ihminen oli lähes passiivisessa asemassa. Synti ”tuli” ihmiseen eikä ihminen edes tiedostanut sitä. ”Lihan saastumisessa” ihminen oli toimivassa roolissa. Rikkoessaan käskyä hedelmänsyöntiaktillaan synti tuli tiettyssä mielessä täyteen mittaansa, mistä seurasi muun muassa synnin paljastuminen ihmisen tietoisuudelle.⁵⁶

simistisen tulkinnan, mutta myös pelagiolaisen vapaata tahtoa korostaneen tulkinnan välisessä maastossa. Pelagiolaisen tulkinnan kohdalla kohdalla FC toteaa, että ihmisluonto ei turmeltuneena kykene omassa voimassaan saamaan mitään aikaan, ei hengellistä eikä jumalallista hyvää. Ainoastaan todetaan yksiselitteisesti: ihmisluonto kykenee omassa voimassaan ainoastaan synnintekoon. Gassman & Hendrix 2005, 185–187; Katso myös FC-SD 1: 26–62.

⁵⁵ ”Mutta sitten hän (Eeva) rupesi kuuntelemaan sitä toista evankeliumia, vieläpä antautui kanssapuheihin. --- Silloin Eeva oli jo saanut hengen saastaisuuden tartunnan, vaikka hän ei tietenkään itse sitä huomannut. Hänen sydämeensä oli tullut sisäinen veto tähän uuteen ja ”parempaan” vaikka hän kyllä yhä luuli olevansa vanhassa uskossa.” SL0535, 102.

⁵⁶ ”Ei kulunut pitkältä aikaa kun sitä hengen saastaisuutta seurasi lihan saastaisuuskin, johon hän vielä veti mukanaan toisenkin Jumalan lapsen (Adamin).” SL0535, 103. Syntiinlankeemuksen vähäinen käsittely syntiopiillisesta näkökulmasta ei ollut sen aikaisessa teologiassa poikkeuksellista. Jussilan yliopistoajkojen opettajana toiminut dogmatiikan professori Antti J. Pietilä (1878–1932) kritisoi dogmatiikassaan kristillisen syntiopin ”perittyä kaavaa” kuvailla synti kiusauksen, lankeemuksen, perisyntin, tekosyntin ja yleisen syntisyyden jaottelulla. Pietilän mukaan syntiopin rakentuminen pelkästään paratiisin alkutilan ja lankeemuskertomuksen varaan on ”vaarallista”, koska kertomukset eivät ole historiallisia, vaan pikemminkin Kristuksesta taaksepäin katsovaa ”prophetiaa”. Pietilä sijoittaakin syntiopin tulkinnat kristologian pohjalle – Kristus on avain ymmärtää koko teo-

Kootusti Jussilan lankeemustapahtumakuvauksesta voidaan todeta seuraavia huomioita: Jussilan käsitys alkutilasta painottuu seuraaviin asioihin: (a) Ennen lankeemusta ihmisessä synty oli ihmisen ulkopuolella. Ihmisen sisimmässä oli Jumalasta lähtöisin oleva rakkaus, jonka voimasta ihminen tunsi Jumalan rakastavana Isänä, uskoi lapsenmielisesti ja sai uskosta onnen eli täyden tyydytyksen. Rakkaudellinen yhteys vaikutti näin ollen myös ihmisen tahdon suunnan alkutilassa. (b) Lankeemus merkitsi Jussilalle ihmisen hengessä ja lihassa tapahtunutta muutosta. Hengessä saastumisen ensisijaisuus lankeemustulkinnassa merkitsi, että alkutilassa Jumalan käskyjä rakastanut ja tahtojen ykseydessä elänyt ihminen joutui syntiin nimenomaan sielunelämän ja hengen alueella olevassa rakkauselämässä. Jumalan lahjoittamassa rakkaudessa elänyt ihminen alkoi tuntea vetoa Saatanan tarjoamaan evankeliumiin. Jo tässä vaiheessa ihminen turmeltui. Ihmisen sisimpään asettui *synnin saaste*, Saatanasta peräisin ollut ulkopuolinen voimavalta, joka vaikutti ihmisen sydämen tilaan ja sitä kautta tahdon suuntaan. Lankeemuksen myötä vastavuoroinen rakkaudellinen yhteys Jumalaan katkesi täydellisesti.

Hedelmänsyöntiäktia Jussila kuvaa eksplisiittisesti ”lihan saastumiseksi”. Kun varsinainen lankeemus oli tapahtunut jo vuoropuhelun aikana, synnin aktualisoituminen hedelmän syömisessä näyttäytyy vääjäämättömänä seurauksena. Lankeemuskertomuksessa ihmisen tahdon vapaus asettuu Jussilan tulkinnassa mielenkiintoiseen jännitteeseen. Jumalan rakkaudesta osallinen ollut ihminen myrkyttyi Saatanan evankeliumista hengellisesti, tyhjjeni Jumalan rakkaudesta ja alkoi rakastaa Saatanan tarjoamia lahjoja. Myrkyttymistapahtuma oli kohtalokas, vaikka ihminen itsessään vielä tiedostanut tätä. Lihallinen saastuminen eli varsinainen tekosyntiäkti kuvataan näin ollen vain todellisen synnin (hengessä saastumisen) välttämättömäksi seuraukseksi ja paljastaksi. Vaikka Jussilan lankeemustulkinnassa ihminen esitellään lankeemuksessa passiivisena toimijana, joka siirtyy Jumalan hallitusvaltaasta Saatanan hallittavaksi, ihmisen vastuu lankeemuksesta ei hävinnyt.

Synnin esittely hengessä olevana voimavaltana jo Paratiisissa antaa mielenkiintoiset lähtökohdat pohtia synnin olemusta ihmisessä. Synty ensisijaisesti hengellisenä voimavaltana merkitsee synnin olevan ihmisen sisäisessä ”sielunelämässä” (sydämen aktit) vaikuttavaa voimavaltaa. Lankeemustulkinnan perusteella

logiaa, myös hamartiologiaa. Pietilän näkemys on tutkielmalleni kiinnostava, sillä se muistuttaa läheisesti myös Jussilan näkemystä kristologiasta teologian keskuksena. Kristologiasta enemmän luvussa 4.1. Pietilä 1932, 271–273.

Jussila näkee synnin ennen kaikkea hengellisenä, Jumalan ja ihmisen väliseen suhteeseen ja ihmisen sisäiseen todellisuuteen sijoittuvana käsitteenä.

3.3 Perisynti: luonnollinen ja lihallinen ihminen

Perisyntiä eli **alkusyntiä** (*peccatum originale*) ei esiinny käsitteellisesti Raamatussa sellaisenaan. Perisyntin alkulähteenä nähdään Raamatun syntiinlankeemustapahtuma, jossa ensimmäinen ihminen Adam lankesi Saatanan houkuttelemana syntiin. (1. Moos. 3) Perisyntin käsite teologiassa on peräisin erityisesti patristisen ajan teologin Augustinuksen (354–430) teoksista.⁵⁷ Augustinolaisen perisyntikäsitteen keskeisimpänä ajatuksena on kuvata synti Adamin ”ensimmäisestä synnistä” (*peccatum originale*) kaikille ihmisille periytyväksi perisyntiksi.⁵⁸ Pohjana tälle käsitykselle on Paavalin Roomalaiskirjeen syntiargumentaatio:

Yhden ainoan ihmisen teko toi maailmaan synnin ja synnin mukana kuoleman. Näin on kuolema saavuttanut kaikki ihmiset, koska kaikki ovat tehneet syntiä. - - - **Yhden ainoan rikkomus tuotti kaikille ihmisille kadotustuomion.**⁵⁹

Adamin eli ensimmäisen ihmisen syntiinlankeemus on myös Jussilan hamartiologian pohja: muinaisessa historiassa tapahtunut lankeemus on aiheuttanut pysyvän muutostilan koko ihmiskunnan ja Jumalan välille. Jokainen maailmaan syntyvä ihminen kuuluu Jussilan mukaan Aadamin ja Eevan sukukuntaan ja on siten osallinen lankeemuksen ihmiseen aiheuttamasta ”viasta”, joka tarkoittaa seuraavaa: ihminen on luonnostaan turmeltunut ja tuomionalainen, koska ihminen on synnin, kuoleman ja Saatanan vallanalaisuudessa.⁶⁰ Jussila yhtyy näin eksplisiittisesti syntiopissaan käsitykseen synnistä **luonnon** kautta periytyvänä **turmeluksena**. Perusteena tälle on ihmisen kuuluminen Aadamin sukukuntaan:

Kuolema vallitsee **Aadamin sukukuntaa** niin, että **kaikki** ovat **luonnostaan synnin alaisia, kuoleman alaisia ja perkeleen vallan alaisia.**⁶¹

⁵⁷ Nisula 2010; Rea 2007.

⁵⁸ McGrath 2017, 497–499; McFarland 2007, 155–157; Lopes Pereira 2012, 48–51.

⁵⁹ Room. 5: 12, 18. KR1992.

⁶⁰ Jussilan perisyntikäsitystä selkeimmin kuvailevat kirjoitukset ovat mm. SL1237, 267–269; SL0351, 50–53; SL0252, 25–27.

⁶¹ SL0351, 50.

Jussilan käsitystä perisyynnistä voidaan rinnastaa sisällöllisesti pitkälti Tunnustuskirjojen perisyntiartikloihin⁶². Jussila yhtyy Augsburgin tunnustuksen perisyntiartiklan alkuosaan, jonka mukaan luonnollisella tavalla syntyvät ihmiset syntyvät Adamin lankeemuksen seurauksena synnissä, mikä tarkoittaa (a) alkuvanhurskauden puutosta (*carientia boni*) ja (b) aktiivista pahaan suuntautumista, ”pahaa himoa” (*concupiscentia*).⁶³ Artiklan loppuosaan Jussila yhtyy nostamalla uudestisyntymisen pelastuksen edellytykseksi. Kääntäen Jussila siis toteaa, että uudestisyntymätön, lankeemuksen tilassa oleva ihminen on luonnostaan⁶⁴ totaalisesti turmeltunut:

mikä ihminen on, ja mitä ihmisestä lähtee, nim. että hän on **kokonansa turmeltu**, että hän on **tuomion alainen**, - - - ei ainoastaan yksityiset synnilliset teot ja rikokset, vaan **koko se lankeemuksen vaikuttama hirvittävä turmio**, joka on **Aadamin ja Eevan sukukunnan osaksi tullut**. Ja silloin ei auta enää osittainen korjaus ja paranteleminen ja omavanhurskauden vaatteiden paikkaaminen. Ne riisutaan pois ja **ihminen seisoo Herran edessä alastomana**.⁶⁵

Katkelmista voidaan huomata, miten Jussila käsittää perisyynnin kahdella, keskenään vuorovaikutteisella tavalla. Syntiinlankeemuksen pohjalta muotoillussa perisyntikäsityksessä perisynti merkitsee Jussilalle totaalista turmiota ja statuksen muutosta. Perisynti turmeluksena merkitsee, että synti asuu ihmisessä ”myötäsintyisesti” ja ”poisottamattomasti”.⁶⁶ Tästä on nähtävillä muutamia näkökulmia: ”myötäsintyinen” turmio tarkoittaa, että ihminen on perisyynnin takia luonnostaan eli jo lähtökohdiltaan kokonaan turmeltu ja tuomittu. Perisynti merkitsee siis jo ihmisen sikiämisessä olevassa luonnossa turmeltumista. ”Poisottamattomuus” paljastaa hartioologisesta myös, ettei synti poistu ihmisestä edes armon tilassa. Tämä ilmenee Jussilan pyhitysteologiassa⁶⁷. Jussilan kuvaukset langenneesta ihmisestä muistutta-

⁶² Luterilaisista tunnustuskirjoista perisyntiä omina artikloinaan käsittelevät Augsburgin tunnustus (CA), Augsburgin tunnustuksen puolustus (Apologia) sekä Yksimielisyyden ohje (FC-SD).

⁶³ Luterilaisessa pääuskontunnustuksessa Augsburgin tunnustuksessa perisyntiä kuvataan samanlaisella synnin kaksijaolla: perisynti tarkoittaa, että ”Aadamin lankeemuksen jälkeen kaikki ihmiset, jotka lisääntyvät luonnollisella tavalla, syntyvät synnissä, so. ilman jumalanpelkoa, ilman luottamusta Jumalaan sekä pahan himon hallitsemista, ja että tämä alkusairaus ja perisynti on todella synti, joka tuomitsee ja tuo jo nyt mukanaan iankaikkisen kuoleman niille, jotka eivät kasteen ja Pyhän Hengen voimasta synny uudestaan. *“quod post lapsum Adae omnes homines, secundum naturam propagati, nascantur cum peccato, hoc est, sine metu Dei, sine fiducia erga Deum et cum concupiscentia.”* CA II.

⁶⁴ ”Me olemme luonnostamme kadotettuja ja tuomittuja, - -” SL0949, 162.

⁶⁵ SL0351, 50.

⁶⁶ ”Mutta kun lihassamme ja veressämme asuva, myötäsintynyt ja poisottamaton turmelus ilmaisee itsensä, - -” SL0337, 52.

⁶⁷ Käsittelen pyhitystä luvuissa 4.3 ja 4.4.

vat läheisesti Augustinuksen ihmisluonnon kuvauksia. Augustinuksen mukaan syntiinlankeemuksen takia ihmisluonto on syntinen, koska ihmisen luonto on kokonaan synnin turmelema.⁶⁸ Augustinuksen näkemyksiä muistuttavalla tavalla Jussila kutsuu lankeemuksen jälkeistä ihmistä luonnonturmeluksen takia ”luonnolliseksi ihmiseksi”. Käsite on tuttu myös uuspietistisen teologian kuvauksissa lankeemuksen tilassa olevasta ihmisestä.⁶⁹

Jussilan lankeemustulkinnassa ihmisen status eli asema muuttui Jumalan lapsesta Jumalan vihollisuuteen. Alkutilassa Jumalan lahjoista osallinen ollut ja lankeemuksessa yhteyden Jumalaan menettänyt ihminen muuttui **luonnolliseksi** ja **lihalliseksi** ihmiseksi. Jussila käyttää kirjoituksissaan molempia määreitä kuvaillessaan langenneen ihmisen olemusta. Käytän tutkimuksessani käsitettä luonnollinen ihminen, kun puhun langenneesta ja uudestisyntymättömästä ihmisestä kokonaisuutena. Lihallisesta ihmisestä puhun silloin, kun kuvailen luonnollisen ihmisen suhdetta syntiin.⁷⁰

⁶⁸ Augustinuksen näkemyksen mukaan ihmisen mieli lankeemuksen tilassa on ”synnin pimentämä ja heikentämä”. Tästä seurasi ihmisen syntisyys, sekä mahdottomuus ajatella selkeällä tavalla ja etenkin ymmärtää ihmistä korkeampia hengellisiä asioita ja jumalallisia totuuksia. Augustinuksen mukaan synty ei kuitenkaan tuhonnut ihmisen tahtoa, vaan heikensi sitä niin merkittävästi, että ihmisestä tuli ”pysyvästi sairastunut”. Augustinus halusi näin korostaa, että ihminen ei itse kykene hallitsemaan omaa syntisyyttään, vaan on jo syntymästään saakka taipuvainen syntiin – ihmisessä on näin ollen synnynnäinen taipumus synnin tekoon. Augustinuksen kehittelemät analogiat perisyntisestä sairautena, valtana ja syyllisyytenä sisälsivät taustaoletuksen Jumalan armon välttämättömyydestä ihmisen pelastumisessa. Augustinuksen näkemykset olivat vastine teologi Pelagiukselle, joka näki synnin lähtökohtaisesti tekona, jonka ihminen tekee tahallaan Jumalaa vastaan. Pelagiuksen käsityksen taustalla vaikutti oletus ihmisen tahdon vapaudesta, joka Pelagiuksen mukaan oli säilynyt turmeltumattomana lankeemuksessa. Syntioppinsa pohjalta Pelagiuksen teologia rakentui näkemykselle, jonka mukaan pyhityksessä ihmiseen kohdistui synnittömyyden ehdoton vaatimus, jossa minikäänlainen lankeaminen ei ollut moraalisesti luvallista. Katso lisää McGrath 2017, 497–499.

⁶⁹ Luonnollisesta ihmisestä kts. SL1237, 267–269; Samankaltaiseen käsitteeseen langenneesta ihmisestä luonnollisena ihmisenä päätyi myös Kalevi Toiviaisen tutkima uuspietistisen herätysliikkeen johtajiin kuulunut Friedrich August Gottreu Tholuck (1799–1877). Tholuckin teologisessa antropologiassa lankeemuksen jälkeinen luonnollinen ihminen on ”sekasortoisessa tilassa”, missä ihmisen tahto, ajatukset tunteet ja lihalliset himot ovat synnin takia irrationaalisessa sekasorrossa. Toiviaisen mukaan Tholuck katsoo synnin olevan ihmisessä olemukseltaan rationalismivastaista ”järjettömyyttä”, minkä seurauksena ihmisen sisimmässä on ”himon sokea kyklooppi”, joka estää ihmistä toimimasta omantunnon mukaisesti. Synty tarkoittaa sotaa ja epäsovua, eräänlaista ”irtitempautumista” Jumalan tahdosta. Synnin määritelmät edellyttävät Toiviaisen mukaan sen, että synty on jonkin aiemman yhteyden katkeamista. Tholuckin teologiassa katkeaminen tapahtuu elämänyhteydessä Jumalaan, elämän antajaan. Toiviainen päätyy Tholuckin hamartiologiassa mielenkiintoiseen johtopäätökseen, jonka mukaan synty on näin tahtuelämän alueella olevaa koko ihmisen sydämen vallannutta aktiivista Jumalan vastustamista, mikä on luonnollisessa ihmisessä koko ihmisen asenteen ilmaus, eikä niinkään yksittäinen teko. Tekojen taustalla on Tholuckin ajattelussa ”sielu”, eli teon varsinainen sisältö, jonka lähteestä teon olemus määräytyy. Tholuckin mukaan ”sieluja” on ainoastaan kaksi, rakkaus Jumalaan tai itserakkaus. Tholuck päätyy näin hamartiologiassaan määrittelemään synnin Jussilan tavoin tahdon vääräksi suuntautumiseksi ja rakkauden kohteeksi kuitenkin melko erilaisin argumentein. Toiviainen 1968, 9–17; 164–182.

⁷⁰ Ks. luku 3.2; SL0430, 76–77; SL0351, 50.

Jussilan teologiassa ihmisen **sydämellä** on merkittävä asema, koska sydämen tila määrittelee yhtäältä ihmisen relationaalisen todellisuuden: suhteen Jumalaan, Saatanaan, itseensä ja ympäröivään todellisuuteen. Jussilan mukaan ihmisen sydän on ”valtaistuin”, mikä taas määrittelee ihmisen olemistodellisuuden. Valtaistuini-termillä Jussila tarkoittaa, että ihmissydämen tilaa ja toimintaa hallitsee aina jokin ihmisen ulkopuolella oleva tekijä. Jussilan mukaan sydäntä hallitseva tekijä ottaa ihmisen koko olemuksen ja ominaisuudet hallintaansa: tunteet, järjen, kuulon, näön ja ymmärryksen.⁷¹ Ratkaisusta voidaan tehdä tahdon vapautta koskeva johtopäätös, jonka mukaan ihminen ei siis todellisuudessa ole koskaan autonominen ja vapaa toimija, vaan aina ulkopuolisen subjektin määrättävänä. Jussilan mukaan näitä subjekteja on kaksi: synti tai armo. Jussila ei käsittele teologisfilosofista tahdon vapauden problematiikkaa tarkemmin kirjoituksissaan, vaan korostaa ”lihallisen” ja uudestisyntymättömän ihmisen olevan sidottu ”synnin kahleisiin”, kun taas uudestisyntyneen kristityn Jussila kuvaa ”vapautetuksi”.⁷²

Syntiopin näkökulmasta ihmisen lihallisuuden ymmärtäminen syntiin sidottuna olemisena avaa Jussilan syntikäsitteen totaalisen turmeluksen ulottuvuutta. Lankeemustulkinnassaan Jussila kuvaa kohtalokkain sanankääntein, miten Paratiisissa kokonaisvaltaisesti hengessä ja lihassa langennut ihminen kadotti yhteyden Jumalaan ja Jumalan voimavaltaan, ja joutui sydämessään välittömästi toisen voimavallan – Saatanan ja synnin vaikutuksen alaisuuteen. Harmartiologian kannalta vallanalaisuus tarkoitti, että Jussilan mukaan Saatana asettui synnin voimavaltana hallitsemaan ihmistä. Kun Paratiisin lankeemustapahtuman seurauksia kuvatessaan Jussila painottaa paavalilaisen terminologian mukaisesti ihmisen lihan olevan kristityssäkin ”aatamillisessa turmeluksessa”⁷³, Jussilan hamartiologiassa lihan suhde perisyntiin turmelukseen näyttää todella olevan pysyvää. Turmeluksen pysyvyydestä seuraa myös, että Jumalan viha lihassa olevaa turmeltuneisuutta kohtaan on myös pysyvää, mistä taas seuraa lihan pysyvä tuomionalaisuus. Pysyvyys ja tuomionalaisuus johtuvat käsitetasolla perisyntistä, joka on asettunut totaalisena luonnonturmeluksena ihmiseen, jolloin ihmisestä on tullut lihallinen eli synnin, kuoleman ja Saatanan hallitsema.⁷⁴

⁷¹ ”Ihmissydän on valtaistuin. Epäuskoisessa sydämessä hallitsee synti, uskovaaisessa armo.” SL0423, 49; SL0629, 101–102; SL1038, 211–212.

⁷² SL0424, 49–50; SL0448, 50–51; Kristityn vapaudesta ja synnistä kristityssä tarkemmin luvussa 4.3 ja 4.4.

⁷³ ”Turmeltu lihamme jäi uudessasyntymisessä aatamilliseen turmelukseensa.” SL0323, 33.

⁷⁴ SL1237, 267–269; SL0351, 50.

Jussilan lankeemuskertomuksista on nähtävillä implisiittisesti, että Saatanan vallanalaisuutta edeltää sydämen tasolla tyhjentyminen Jumalasta. Tyhjentyminen syntiopin näkökulmasta merkitsee ennen kaikkea puutostilaa. Lankeemuksen seurauksena ihminen ei enää rakasta ja palvele Jumalaa koko sydämellään ja täytät miellään lain käskyjä vaan luonnollisena ihmisenä alkaa ”ylenkatsoa” Jumalan rakautta ja armoa, jotka kohdistuivat ihmiseen lankeemuksesta huolimatta. ”Ylenkatse”, millä Jussila ilmeisesti tarkoittaa halveksuvaa ja ylimielistä suhtautumista, ei johdu kuitenkaan ihmisen ylpeydestä ja itserakkaudesta vaan ennen kaikkea Jumalan tuntemisen puutteesta.⁷⁵

Jussilan vähäiset eksplisiittisesti Paratiisin lankeemusta käsitelleet kirjoitukset eivät anna riittävästi evidenssiä tulkita alkutilaa tarkemmin. Lankeemus aiheutti kuitenkin sellaisen Jumalasta vieraantumisen, mikä merkitsi kokonaisvaltaista statuksen muutosta ja aktiivista pahaan suuntautumista niin sielun kuin ruumiin tasolla.

Jumala-yhteyden katkeaminen aiheutti myös perustavanlaatuisen muutoksen ihmisessä: luonnollisena ihminen ei kestä nähdä elävää Jumalaa. Jussilan mukaan tämä johtuu lähtökohtaisesti ihmisen ”lihallisesta sydäimestä”, joka on syntiturmeluksen takia ”sisäisesti saastainen”. Lihallisen eli sydämessään Saatanan hallintavallan alainen ihminen on Jumalan vihollinen. Jumala, joka vanhurskaudessaan vihaa syntiä, kohdistaa vihansa ihmiseen. Näin ollen lihallisena ihminen on täysin Jumalan tuomion ja vihan alaisena jo perisynnin takia. Radikaali näkemys ei kuitenkaan oikeuta johtopäätökseen, jonka mukaan ihminen Jumalan vihollisena olisi Saatanan kuva, sillä perisynti ei myötäsyttyisyydestä huolimatta ole ihmisen substanssia.⁷⁶

Turmio lihallisuutena merkitsee myös aktuaalista turmeltuneisuutta, joka lähtee ihmisestä. Ihmisestä lähtevä turmelus tarkoittaa Jumalasta poiskääntynyttä todellisuutta, joka ilmenee seuraavasti:

⁷⁵ ”Vaikka Jumala isällisessä rakkaudessaan on kaikkensa antanut langenneen ihmisen autuaaksi saattamiseksi eikä ole mitään antamatta jättänyt, niin ihminen ylenkatsoo hänen hyvytensä, kärsivällisyytensä ja pitkämielisyytensä rikkauden, – – Kaikki tämä johtui siitä, ettei tunnettu Jumalan sydämenlaatua, ettei ollut Jumalan sydämenlaatua, ettei ollut Jumalan pelastavan rakkauden tuntoa.” SL1237, 267; SL0535, 102–104.

⁷⁶ Jussila nostaa esimerkiksi Mooseksen, johon Jumalan tuli kohdistui: ”Herran tarkoitus oli ensin riisua Mooses, murtaa hänestä lihan käsivarsiin uskaltaminen, jotta hän saisi armollaan hänet uudestisyntyttää ja sitten käyttää häntä uutena ihmisenä työaseenaan oman ja kansansa asian hyväksi. – – pyhillä asioilla toimimisen edellytyksiksi ei riitä mikään mikä ihmisestä on,” SL0126, 11–13.

Syntiinlankeamisen päivästä asti ihminen on **luonnostaan Jumalasta pois kääntynyt** ja **Jumalaa pakeneva**. – – luonnollisen ihmisen **koko elämän suunta on kääntynyt Jumalasta poispäin**.⁷⁷

Perisynti turmeluksena ilmenee tahdon suunnan muutoksella, jota edeltää luonnon-turmelus. Kun ihminen on lähtökohdiltaan jo Jumalasta poiskääntynyt, tahdon suunta on samoin Jumalasta pois kääntynyt. Tahdon suunnan vastakkaisuus Jumalan tahtoon näyttäytyy Jussilan mukaan ennen kaikkea luonnollisen ihmisen ”epäuskona”, joka on sisällöltään sekä väärää sydämen tilaa että tahdon suunnan muutosta. Epäusko syntinä on Jumalan kunnian ja hyvyyden loukkaamista, sillä epäuskossa ihminen ylenkatsoo ja halveksii Jumalaa sekä Jumalan ominaisuuksia kuten hyvyyttä, kärsivällisyyttä ja pitkämielisyyttä. Jussilan käsitys lihallisen ihmisen puutostilasta rakentuukin epäuskon käsitteelle, jossa synnin status -näkökulma ja aktiivinen pahaan suuntautuminen yhdistyvät. Lihallisen ihmisen epäuskoinen sydän kääntyy Jumalasta poispäin kohti pahuutta: syntiä, maailmaa ja Saatanaa. Jussila nimeää epäuskon kadottavaksi synniksi.⁷⁸

Kuolemanfunktioista huolimatta Jussila ei eksplisiittisesti nimeä epäuskoa kuolemansynniksi sanan kirjaimellisessa merkityksessä. Epäusko ei siis merkitse yksittäistä syntiaktia, johon lankeamalla ihminen menettää pelastuksen. Tulkinta joutuisi ristiriitaan Jussilan pyhityskäsityksen kanssa, jossa hän katsoo myös kristityn sydämessä olevan vanhurskauttamisesta huolimatta yhä ”salattuja epäuskon aineksia”. Jussila jopa katsoo, että epäusko on Jumalan lapsessa eli kristityssä oleva pysyvä synti, jota kristityn on ”jatkuva tarve” saada anteeksi.⁷⁹ Jussila näkee epäuskon olemukseen kuuluvan kadottavuuden palautuvan synnin hallintavaltaan; epäuskon hallitsema sydän on matkalla kadotukseen. Näin ollen epäuskon kadottavuus ankkuroituu synnin todelliseen olemukseen lihallisuutena: täydelliseen sydämen hallintavaltaan.

Epäuskon synnin lähtökohtana olevaa perisyntin luonnonturmelusta Jussila kuvaa myös puutoksen näkökulmasta. Lankeemuksen ”hivittävä turmio” eli turmeltunut tila, jonka takia ihminen on jo syntymästään saakka ”alaston” Jumala

⁷⁷ SL1237, 267.

⁷⁸ ”Ensiksikin: missä ei ole uskoa, siellä sensijaan on sydämen uskottomuutta, epäuskoa. Ja epäusko on Jumalan kunnian loukkaamista. Siinä ihmissydän kääntyy Jumalasta poispäin. Epäusko on kauhea synti, kadottava synti.” SL0838, 163.

⁷⁹ ”Meillä (Jumalan lapsilla) on myös jatkuva tarve saada epäuskoa niin kuin muutakin syntiä anteeksi. – – sydämessämme asustavat salatut epäuskon ainekset ovat syynä heikkouteemme ja viallisuuteemme jokapäiväisessä kilvoituksessamme ja vaelluksessamme.” SL0838, 163–164.

edessä. Alastomuus merkitsee sananmukaisesti Jumalan tuntemisen puutostilaa, mikä on samalla myös syntiturmeluksen keskeinen elementti ihmisen ja Jumalan suhteessa.⁸⁰

Subjektiivisella tasolla Jussilan perisyntikäsityksen lähtökohta on langenneen **lihan** totaalinen korruptio, tuomionalaisuus ja täydellinen kyvyttömyys Jumalan edessä:

Taivaan tuomio meistä ihmisistä on: Mikä lihasta on syntynyt, on liha. **Luonnollisesta ihmisestä ei voi parhaankaan kasvatuksen avulla tulla hengellistä.** – – Kaikki mikä on ilman Jumalan Hengen uudestiluomista, on kelvotonta Herran työhön – – – **Taivaan pyhyiden istuimella ei hyväksytä mitään, ei kerrassaan mitään, mikä lihasta syntynyt on.**⁸¹

Käsitetasolla luonnollinen ihminen ja ”turmeltunut liha” yhdistyvät Jussilan ajattelussa synonyymeiksi.⁸² Jussilan jyrkkä näkemys lihan totaalista kelvottomuudesta Jumalan edessä sisältää johtopäätöksen uudestisyntymisestä: Jussilan mukaan lankeemuksen seurauksena ihmisen tulee pelastuakseen *syntyä uudesti*.⁸³ Kun uudestisyntyminen nousee keskeiseen asemaan, on oikeutettua kysyä, miten ja missä se tapahtuu. Käsittelen Jussilan käsitystä uudestisyntymisestä myöhemmin lunastusosiossa.⁸⁴

Lihan vastakkaisuus hengellisen dimension kanssa selittyy perisyntin totaalisella ulottuvuudella. Lihallisen eli lihassa elävän ihmisen hengellinen alastomuus merkitsee samanaikaisesti väärää suuntautumista ja uskon kohdetta sekä puutostilaa. Ihminen ei enää luonnostaan tunne Jumalaa, omista jumalallista elämää vaan on täydellisesti eksynyt ja erossa Jumalasta.⁸⁵ Olemisen ja yhteyden puutostilaa seuraa näin kykyjen puutostila: Kun ihminen ei enää ole osallinen Jumalan olemuksesta ja ominaisuuksista, ihmisestä on tullut täydellisesti kyvytön ja sokea Jumalan edessä (*coram Deo*). Lankeemustulkinnassa tämä tarkoittaa, että ihminen ei enää kyennyt palauttamaan alkutilan yhteyttä – ei edes liikahtamaan kohti sitä. Ju-

⁸⁰ ”Tästä Jumalan tuntemisen puutteesta johtuu, että Jumala ei saa hänelle tulevaa kunniaa luoduil-tansa, ja myös se, että maan päällä ei ole rauhaa ihmisten sydämissä. – – – Kaikki tämä johtui siitä, ettei tunnettu Jumalan sydämenlaatua, ettei ollut Jumalan pelastavan rakkauden tuntoa.” SL1237, 267.

⁸¹ SL0126, 11–13.

⁸² Katso lisää SL0424, 49–51.

⁸³ ”- - - tarvitsee saada perinpohjainen korjaus, tarvitsee tulla uudeksi luomukseksi Kristuksessa Jeesuksessa sen armotyön kautta, jota Raamattu niittää uudeksisyntymiseksi.” SL0351, 51.

⁸⁴ KS. luku 2.

⁸⁵ ”luonnollinen ihminen ei ymmärrä mitään, mikä Jumalan Hengen on,” SL0424, 49.

malan rakkauden informoimasta ja Jumalan sydämen sekä mielenlaadun tunteesta ihmisestä tuli lankeemuksessa kokonaisvaltaisesti lihallinen – Jumalasta pois kääntynyt, Jumalaa pakeneva, Saatanan ja synnin hallitsema ja aktiivisesti pahaan suuntautuva.⁸⁶

Kun Jussila katsoo ihmisen olevan osallinen syntymästään saakka Aadamin synnistä, synnin vaikutukset saavat universaalit mittasuhteet. Jussilan mukaan Aadamin *lankeemuksen vika* ulottuu jokaiseen luomakuntaan syntyvään ihmiseen.⁸⁷ Jussilan hamartiologia nojaa näin kokonaisuudessaan Tunnustuskirjojen tulkitsemaan vahvaan perisyntikäsitykseen. Syntiinlankeemus on aiheuttanut koko ihmiskunnalle kohtalokkaat seuraukset, jotka Jussila näkee kahdessa tasossa: (a) lihan turmeltumisena ja (b) ”maailman syntinä”. ”Maailman synti” merkitsee Jussilalle yhtäältä Aadamin synnistä aiheutunutta turmiota, mutta myös Aadamin jälkeläisten ”kartuttamaa” syntiä ja ihmiskunnan tuhoavaa valtavoiamaa. Käsitettä maailma Jussila ei tässä yhteydessä tarkemmin määrittele, mutta hän ilmeisesti tarkoittaa jonkinlaista kollektiivista pahuutta. Maailman synti on kuitenkin koko pelastuksen kääntöpuoli: Jussilan nimeää sen taustaksi, jota vasten Jumalan rakkaus, Kristuksen lunastustyö ja koko pelastus näkyy oikeassa valaistuksessa.⁸⁸

3.4 Synnin alkuperä

Kuvatessaan lankeemuskirjoituksissaan, miten synti turmeli ihmisen olemuksen ja teki hänet Jumalan viholliseksi Jussila olettaa samalla, että synnillä oli alkutilassa

⁸⁶ ”Kukaan ei voi aloittaa pyrkimystään Jumalaa kohti, ei edes liikahtaa sinne päin.” SL0949, 162; SL1237, 267–268; SL0930, 195–196.

⁸⁷ ””Sinua ei varjele Jumalan vihasta oma viattomuutesi, sillä hänen edessään ei kukaan ole viaton.” SL0438, 76.

⁸⁸ ”Maailman synti on se tausta, jota vasten katsottuna Jumalan meidän edestämme antama uhri näkyy oikeassa valaistuksessa, Jumalan rakkauden kirkkaassa loisteessa. Maailman syntiä ovat ihmiskunnan sukupolvet, niin mekin raskaalta osaltamme, kartuttaneet, ja se on saanut ihmiskunnan tuhoavaan valtaansa.” SL0143b, 5–6. Maailman synnistä lisää luvussa 4.1.

jokin ihmisen ulkopuolinen alkuperä. Jussilan teksteistä on implisiittisesti nähtävillä, että synnin alkuperä on Saatanassa.⁸⁹ Näin Jussila yhtyy käsityksellään Tunustuskirjojen määritelmään synnin alkuperästä Saatanan tahtona.⁹⁰ Saatanana, Jumalan vastustaja onkin syntiopillisesti Jussilan teologiassa erittäin keskeisessä roolissa.

Lutherilla ja isä-Jussilalla esiintyvä ajatus perkeleestä, maailmasta ja lihasta pahuuden ”kolmiliittona”⁹¹ esiintyy toistuvasti myös Oskari Jussilan teksteissä. Pahuus sisältää näin eräänlaisen kolminaisuuden, joka kuvaa synnin eri puolia ja ulottuvuuksia keskinäisen kiinteän liittosuhteen kautta. Synnin ja pahuuden ilmentymät – Saatanana persoonallisena pahana, ”epäuskoinen maailma” ja ihmisen turmeltunut liha ovat sitoutuneet yhteisen päämäärään, joka on peräisin Saatanan tahdosta.⁹² Kun Jussila korostaa, että synti on lähtöisin Saatanasta eikä Jumalasta, synnin käsitettä on loogista lähteä purkamaan personallisen pahan kautta. Saatanana antaa Jussilan hamartiologiassa synnille ikään kuin kasvot. Tutkielmassani käytän erisnimeä Saatanana puhuessani persoonallisesta pahasta.

Saatanana on Jussilalle synonyymi ainakin seuraaville käsitteille: ”perkele”, ”pimeyden pääruhtinas”, ”sielunvihollinen” ja ”perivihollinen”. Saatanana tarkoittaa Jussilalle persoonallisen pahuuden ydintä ja pahuuden alkulähdettä. Saatanana on Jumalasta langennut pimeyden enkeli, joka oli olemassa jo ennen Paratiisin lankeemusta. Varsinaista Saatanan syntymishetkeä Jussila ei kirjoituksissaan erittele, vaan esittää Saatanan olleen alkujaan kapinallinen Jumalaa kohtaan ja joutuneen sen takia erotetuksi Jumalan yhteydestä. Paratiisissa Saatanana vain ”on” Paratiisin alkuti-

⁸⁹ Logiikka ilmenee esimerkiksi seuraavassa katkelmassa, jossa synti esitetään persoonallisen pahan kautta: ”Synti särki sen rauhan ja sopusoinnun tilan, joka oli Jumalan ja ihmisen välillä Eedenin paratiisissa. Kiusaajan houkutukseen suostumalla ihminen, jolle sitä ennen Herran tahdon tekeminen oli ollut suurimpana ilona, mieltyi pahan, – – hän joutui synnin orjaksi. Synnin, kuoleman ja perkeleen vallan alaisena ihminen on Jumalan vihollinen,” SL0430, 76.

⁹⁰ ”Synnin alkusyystä seurakuntamme opettavat, että vaikka Jumala luo ja pitää yllä luonnon, niin synnin alkusyy on kuitenkin pahojen, nimittäin Perkeleen ja jumalattomien tahto, joka silloin, kun Jumala vetää pois apunsa, kääntyy pois Jumalasta, – –” CA XIX.

⁹¹ Pahuuden kolmiliitto tulee esille esimerkiksi Isossa katekismuksessa, jossa Luther selittää Isä meidän –rukouksen kolmatta pyyntöä: ”Kukaan ei näet usko, miten ankarasti Perkele haraa vastaan, hän kun ei voi sietää sitä, että joku opettaa oikein ja uskoo oikein. – – Siksi hän riehuu ja raivoaa kuin ainakin vimmainen vihollinen pannen likoon kaiken valtansa ja voimansa. Hän sitoo itseensä kaiken, minkä vain saa komentoonsa ja ottaa apujoukoikseen vielä maailman ja meidän oman lihammekin.” IK 3: 62–63; Tahkolan mukaan myös isä-Jussila kuvaa pahuutta Lutherin Ison katekismuksen mukaisesti ”kolmikantaisena vihollisena”, joka muodostuu Saatanasta, maailmasta ja lihasta. ”Kolmikantainen vihollinen” on syvimmältä olemukseltaan peräisin pahuuden alkuperästä, jota isä-Jussilan teologiassa on Tahkolan mukaan Pahuuden pahuutta. Tahkola 2016, 24–25.

⁹² ”pimeyden pääruhtinaalla on koko uskonon maailma puolellaan sen käskyjä täyttämään.” SL1230, 270; ”Mutta tätä niin kuin kaikkea Pyhän Hengen työtä vastustaa saatana, ja hänellä on ihmisen turmeltu liha tässä työssä liittolaisena.” SL1034, 219.

lassa käärmeen muodossa. Jussilan näkemyksestä on nähtävillä yhteys Augustinuksen pahuuden dilemmaan muotoilemaan määritelmään Saatanasta persoonallisena pahana, joka on taivaassa langennut, Jumalaa vastaan kapinoinut ja sen seurauksena Jumalan yhteydestä erotettu enkeli.⁹³

Jussilan kuvaus Saatanana pimeyden pääruhtinaana ja oman valtakuntansa hallitsijana sisältää ajatuksen Saatanasta Jumalan ”perivihollisena”, joka vastustaa väsymättömästi Jumalaa. Jussilalle on ominaista korostaa, että Saatanana on sodassa Jumalan omaisuuskansaa vastaan.⁹⁴ Saatanan luonnehdinta perivihollisena sisältää kiinnostavan käsitteellisen yhtymäkohdan perisyntiteemaan. Samalla tavoin kuin perisynti, myös Saatanan vihollisuus Jumalaa ja hänen omiaan vastaan on ylisukupolvista. Ylisukupolvisuus on loogista, kun sitä peilaa pelastushistoriaan. Paratiisin lankeemuksesta alkanut Saatanan toiminta kestää paruuksiaan saakka, jolloin Kristus saattaa pelastustyönsä loppuun.⁹⁵

Saatanan ja synnin käsitteet esiintyvät monissa Jussilan kirjoituksissa rinnakkain ja saavat lähestulkoon saman merkityksen. Molemmat ovat hallitusvaltoja, molemmilla on päämäärä (kuolema ja helveti) ja molemmat käyttävät apunaan lihaa ja maailmaa päämääränsä toteuttamiseksi. Synti ei kuitenkaan merkitse käsitetasolla täysin samaa kuin Saatanana. Saatanan, synnin ja lihan välinen suhde avautuu Jussilan teologiassa siirtämisanalogialla, jossa synti tarkoittaa Saatanan ”lihassa

⁹³ SL1230, 270–271; McGrath 2012, 317; Lopes Pereira 2012, 22–25. Tahkolan analyysin mukaan myös isä-Jussilan teologiassa Saatanana on olemassa jo ennen lankeemusta. Tahkola hahmottelee isä-Jussilan syntioppia objektiivisuus-subjektiivisuus-akselilla, jossa synti on ennen lankeemusta ihmisen ulkopuolella olevana objektiivisena syntinä Saatanana ja maailman muodossa. Ihmisen langettua syntiin tapahtui objektiivisen synnin ”subjektivoituminen”, kun ihminen alkoi partisipoida Saatanan ominaisuuksia. Tämä merkitsi myös perisyntiä, kun Adamin lankeemuksen vaurio – Saatanan ominaisuuksien partisipaatio – periytyi kaikille hänen jälkeläisilleen. Subjektiivisella synnillä tarkoitetaan syvimmillään perisyntisyyttä, joka on langenneen ihmisen olemuksessa. Tahkola 2016, 24–25; Heikki Jussilan syntikäsityksestä on Tahkolan mukaan huomattavissa yhtäläisyyksiä Johan Arndtin käsitykseen, jossa ihmisen tahto ei enää yhdy Jumalan tahtoon eikä toimi Jumalan kunniaksi vaan etsii oman tahtonsa mukaisesti omaa kunniaa. Matti Revon mukaan Arndtin rakkauden kääntäminen on peräisin augustinolaisesta syntikäsityksestä, jossa ”synti on väärin suuntautunutta rakkautta”: ihmisen, jonka tuli Augustinuksen mukaan nauttia (frui) Jumalasta ja käyttää (uti) luomakuntaa, rakastaa luotua todellisuutta enemmän kuin Luoja. Arndt 1927, 16–20; Repo 1997, 87–89.

⁹⁴ ”Niin on Kristittyjenkin aina oltava taisteluun valmiina, sillä heidän vihollisensa ei nuku. - - - Perivihollisemme on varustautunut sotaan Jumalaa ja hänen omiansa vastaan. Se ei soisi ainoakaan ihmisen pääsevän Jumalan autuuteen, josta se itse kapinallisena on syösty ulos.” SL1230, 270–271; SL1030, 219–221. Sotateemaiset kuvaukset ovat saaneet todennäköisesti innoitusta ainakin yhteiskunnallisesta tilanteesta erityisesti talvi- ja jatkosotien aikana kirjoitetuissa teksteissä (1939–1944). Toisaalta sotateemaiset kuvaukset esiintyvät Jussilan kirjoituksissa läpi vuosikymmenien. Katso myös SL0442, 75–76; SL0742, 147–149.

⁹⁵ Teologian tulkinnoista viimeisistä tapahtumista enemmän Bauckham 2007, 306–322; McGrath 2012, 625–653.

siittämää” ja ”synnyttämää” työtä.⁹⁶ Synnin alkuperäinen lähde ja toiminta on näin ollen lähtöisin aina Saatanan aktuaalisesta toiminnasta.

Saatanan valtakunta muodostuu hänen itsensä lisäksi ”pimeyden hengistä” ja ”uskottomasta maailmasta”, jotka ovat alistettuja täyttämään Saatanan käskyt. ”Pimeyden henkiä” Jussila ei määrittele tarkemmin, ne esiintyvät lähinnä Saatanan toiminnan kuvausten yhteydessä. Ilmeisesti niillä viitataan kristinuskossa yleisemminkin tunnettuihin pimeyden henkivaltoihin, jotka palvelevat Saatanaa.

Maaailman käsitettä käytetään Raamatussa kahdessa, toisilleen lähestulkoon vastakkaisessa merkityksessä: maailma tarkoittaa sekä Jumalan luomaa, hyvää luomakuntaa että jumalanvastaista, vääristynyttä ja synnillistä ilmapiiriä tai pahaä esi-merkkiä yksilöllisellä ja kollektiivisella tasolla.⁹⁷ Jussilan teologiassa maailmasta puhutaan lähinnä Saatanaa palvelevana, epäuskoisena maailmana. Palvelusuhde Saatanan ja maailman välillä merkitsee, että maailman toiminta on alistettu Saatanan pyrkimyksille ja tavoitteille. Jussilan mukaan maailma koostuu muun muassa ”uskottomista ihmisistä”, millä tarkoitetaan edellä kuvattuja lankeemuksen jälkeisessä tilassa olevia lihallisia ihmisiä.⁹⁸

Maaailma näyttäytyy ihmiselle yksittäisten ihmisten lisäksi erilaisina kollektiivisina yhteisöinä, ideologioina, aatteina tai ajatusmalleina. Yhteistä kaikille on jumalanvastaisuus.⁹⁹ Toistuva kollektiivisen pahuuden esimerkki Jussilalle on hänen elinaikanaan Suomen itänaapurissa vaikuttanut neuvostokommunismi. Maailman kollektiivista pahuutta kuvaillessaan Jussila nostaa pahuuden yhdeksi ole-mukseksi ”Antikristuksen hengen”, joka tarkoittaa Jussilalle eräänlaista kollektiivisen paatumuksen ilmapiiriä. Antikristus (ἀντίχριστος), joka käsitteenä tarkoittaa

⁹⁶ Eroavaisuus avautuu katkelmasta, jossa Jussila kuvaa eriseuran synnin syntymähetkeä ihmisessä: ”eriseura on lihan töitä, yhtä hyvin kuin muu mustan perkeleen lihassa siittämä ja synnyttämä synti tahansa.” SL1034, 220.

⁹⁷ Pahan esimerkin merkityksessä maailma kuvataan eräänlaiseksi ihmisyksilöön kohdistuvaksi dynaamiseksi toimijaksi, joka pyrkii vaikuttamaan ihmiseen ylösalaisin pyrkimyksin. Maailman pää-määränä on vääristää totuus *ylösalaiseksi*, jolloin väärä muuttuisi oikeudeksi ja synti tavoiteltavaksi asiaksi. Jolkkonen 2003, 89.

⁹⁸ SL1030, 219–221; SL0238, 27–29; Jolkkonen 2003, 89; Myös Heikki Jussilan teologiassa maailmalla on luomakunnan lisäksi myös pahuuden ilmenemisen merkitys. Maailma tarkoittaa langennutta, pahuuden orjuuttamaa ja kadotukseen tuomittua maailmaa, joka näyttäytyy ihmiselle muiden ihmisten huonona esimerkkinä, haitallisena ja Jumalan tahdon vastaisena toimintana. Pahuuden maailman päämääränä on eksyttää ihminen ehdollistamaan olemassaolonsa pahuuden *puutteelliseen* ja *katoavaan* Jumalan ikuisen ja täydellisen sijaan”. Tahkola 2016, 24.

⁹⁹ ”Tämän maailman jumala, perkele, tietää, ettei muuta tarvita kuin että evankeliumin säteet pääse-vät ihmisen sieluun paistamaan, niin silloin siinä sielussa kukistetaan hänen valtansa. Sentähden se vihaa evankeliumia. - - Se on soaissut niin uskottomain taidot, että on suuri paljous kalliisti lunas-tettuja, vieläpä heränneitä sieluja, jotka pelkäävät elävää Kristuksen evankeliumia.” SL1034, 219–220.

viimeisinä aikoina ilmestyvää vastakristusta¹⁰⁰, on Jussilalle eräänlainen röyhkeä, itsetietoinen ja rohkea yhteiskunnallinen ideologia, joka hyökkää avoimesti Jumalaa ja ”elävää kristillisyyttä” vastaan. Antikristuksen keskeinen tavoite jumalanvastaisuudessa¹⁰¹ on tuhota Jumalan valta yhteiskunnasta. Kun Jussilan mukaan Saatanan tavoite on täysin sama, Antikristuksen hengen voidaan päätellä olevan peräisin Saatanasta.¹⁰²

Jussilan mukaan Saatanan pyrkimys yhteiskunnallisella tasolla on hävittää kristillisen Jumalan kunnioitus ja pelko ja muuttaa ihmisen palvonnan kohde Jumalasta epäjumalaan tai luotuun todellisuuteen. Saatanan pyrkii hävittämään Jumalan kunnioituksen myös yhteiskunnallisella tasolla. Saadessaan yhteiskunnassa hegemonian eli ylivallan Saatanan alkaa vainota kristittyjä käyttämällä yksittäisiin ihmisiin pakkokeinoja: pakottaa ihmiset antamaan ja tunnustamaan ”ylimmän sijan” eli jumalallisen kunnian jollekin muulle kuin Jumalalle, ja näin kieltämään Jumalan. Yhteiskunnallisen valtansa kautta Saatanan pyrkii säätämään lakeihin jumalanvastaisen totalitaarisuuden: Jumalan sijaan kunnia ja palvonta tulee antaa jollekin muulle, esimerkiksi kommunismille, sosialismille tai Rooman keisarille. Yksittäisen ihmisen pakottaminen tapahtuu äärimmillään fyysisen kuolemanrangaistuksen uhalli. Yhteiskunnallisen hegemonian saavutettuaan Saatanan ulkoisesti sekulaarilta näyttävä ideologia ilmenee perimmäiseltä sisällöltään avoimeksi antikristilliseksi ja totalitaariseksi ideologiaksi. Jussilan mukaan kaikki tämä heijastelee ikään kuin Saatanan saatanallisuutta eli olemusta, joka on pysyvää vihollisuutta Jumalan kanssa.¹⁰³

Puhtaan teologisesta näkökulmasta Saatanan päämäärä on lopulta yksiselitteinen: saada ihmiset oman valtakuntansa alaisuuteen. Valtakuntansa asukkaana olemisen merkitsee samalla lihallisuutta eli Saatanan hallintavaltaa ihmisestä. Saatanan hallitsema ihminen on Jussilalle olevan aina samanaikaisesti myös synnin ja kuoleman vallan alainen. Jussilalle Saatanan hallintavalta tarkoittaa näin myös synnin, tuomion ja kuoleman toteutumista. Saatanan hallitsemassa ihmisessä synnin

¹⁰⁰ Teinonen 1999, 29; Liljeqvist 2011.

¹⁰¹ Jussilan mielestä jumalanvastaisuus kiteytyy kommunistisessa uskontunnustuksessa: ”Ei muuta johtajaa, ei luoja, kuin kansa kaikkivaltias.” SL1030, 220.

¹⁰² SL1030, 219–221; SL0238, 27–29.

¹⁰³ ”Tällainen vaatimus, josta nykypäivänä käytetään nimitystä totaliteettivaltion tunnustamispakko, on saatanallisten tuhojavoimien kauhistuttavimpia keksintöjä, sillä se vaatii valtiolle annettavaksi ja tunnustettavaksi sen ylimmän sijan, mikä kuuluu Jumalan Kristukselle. – On aivan varma asia, että siellä missä Jeesuksen todistajat seisovat rintamassa, tunnustuksessaan suorina, he joutuvat joko salaisen tai julkisen ampumisen tahi molempain niiden kohteeksi. Muutoin perkele ei olisi perkele eikä hänen joukkokuntansa olisi sitä mitä se on.” SL0238, 28–29.

rangaistus eli iankaikkinen kuolema toteutuu, jos ihminen joutuu viimeiselle tuomiolle¹⁰⁴ Saatanan hallitsemana. Tällaisessa lihallisuuden tilassa ihminen joutuu synnin iankaikkiseen rangaistukseen: helvettiin eli iankaikkiseen eroon Jumalasta. Saatanan varsinainen toiminta maanpäällisessä todellisuudessa kohdistuu aina kristittyyn eli uudestisyntyneeseen ihmiseen, jonka hän pyrkii saamaan Jumalan yhteydestä omaan yhteyteensä – Jumalan hallinnasta omaan hallintaansa.¹⁰⁵

3.5 Lihallinen ihminen ja Saatana

Ihmisen liha on maailman ja Saatanan lisäksi Jussilan hamartiologiassa osa eräänlaista kolmiliittoista pahuutta, joka on keskeinen tekijä Saatanan toiminnassa. Lihalla Jussila ei tarkoita fysiologista ruumista, vaan *de facto* ihmisen turmeltunutta luontoa.¹⁰⁶ Jussilan mukaan Saatanan toiminnassa liha on syntiinlankeemuksen seurauksena voitettu pysyvästi pahuuden puolelle. Ihmisessä oleva liha on liittoutunut Saatanan kanssa niin syvästi, se tule koskaan tekemään parannusta eli toimimaan Jumalan tahdon mukaisesti. Lihan liitto maailman ja Saatanan kanssa on näin ollen lopullinen.¹⁰⁷

Kuvailen seuraavaksi luonnollisen ihmisen suhdetta Saatanaan. Kootusti voidaan todeta, että Jussila näkee lankeemustapahtuman ja sen seuraukset vahvasti hallintavallan näkökulmasta. Kun alkutilassa ”hengellisen ihmisen” olemuksen ja toiminnan määritteli Jumalan rakkauden osallisuus, lankeemuksen jälkeen ihmisen luonnon ja toiminnan määrittelee Saatanan hallintavalta. Tahkolan mukaan isä-Jussila ilmaisi asian nimenomaisesti uniona. Käsittelen seuraavaksi tämän dimension.

Kuten aiemmin tuli esille, lihallisuus on Jussilan mukaan Saatanan hallintavaltaa ihmisen sydämessä. Hallintavalta ulottuu kokonaisvaltaisesti ihmiseen: Saatanana ihmisen kaikkia mielen, tietoisuuden ja toiminnan tasoja.¹⁰⁸ Jussilan mukaan Saatanan toimintaan rakentuva sisäänrakennettu päämäärä ajaa ”uskotonta ihmistä

¹⁰⁴ Viimeisestä tuomiosta tarkemmin luvussa 3.7.

¹⁰⁵ ”Perivihollisemme on varustautunut sotaan Jumalaa ja hänen omiansa vastaan. Se ei soisi ainoakaan ihmisen pääsevän Jumalan autuuteen, josta se itse kapinallisena on syösty ulos. Se ei sääli vanhaa eikä nuorta, ei edes lapsiakaan, vaan koettaa ne saada kanssaan kadotukseen.” SL1230, 270; SL0234, 27–29; SL0136, 3–6.

¹⁰⁶ Jari Jolkkonen kuvailee artikkelissaan käsitteiden sisältöjä: ”Paavalilainen käsite ’liha’ tarkoittaa tässä itsestä, omasta sisimmästä, vanhasta aatamista nousevia kiusauksia. - - - ’Maailma’ ei tässä tapauksessa tarkoita Jumalan luomaa hyvää luomakuntaa, vaan yksinkertaisesti muiden ihmisten huonoa esimerkkiä, julkista yhteiselämää, jossa vahingollinen muuttuu hyödylliseksi ja kielletty sallituksi. - - - Lihan ja maailman lisäksi tulee vielä ”Perkelekin joka paikkaan puhaltamaan.” Käsitteellä tarkoitetaan transsendenttia, persoonallista pahuutta.” Jolkkonen 2003, 88–90.

¹⁰⁷ SL1152, 220.

¹⁰⁸ SL0448, 50–51.

valjaissaan kohti helvettiä”¹⁰⁹ luo Jussilan hamartiologialle mielenkiintoisen ankurin. Kun synnin olemus on sidottu Saatanan hallintavaltaan, ja Saatanan olemus on sidottu sen päämäärään, syntiä ja Saatanaa voi kuvata eräänlaisena teleologisena eli päämääräsuuntautuneena valtavaimana.

Ihmisen sydämen hallitsijaksi tullut Saatana on ottanut ihmisen kyvyt hallintaansa ”orjuuttamalla” ihmisen turmeltuneen lihan kautta. Jussila kuvailee ihmisen statuksen muutosta juuri kolmen pahuuden ulottuvuuden käsitteillä. Langettuaan syntiin ihminen joutui Saatanan, synnin ja kuoleman vangiksi. Edellä mainittu kolmiokäsité samaistuu Jussilan ajattelussa, sillä jokaisen ulottuvuuden hallitsijana on Saatana. Vankeus tarkoittaa, että lihallisen ihmisen itsemääräämisoikeus on ”sidottu” Saatanan tahtoon ja määräyksiin.¹¹⁰ Tästä voidaan vetää johtopäätös, että lihallinen ihminen on Saatanan näkökulmasta voitettu ja täydellisesti sidottu sielultaan ja ruumiiltaan. Tulkintaa tukee seuraava katkelma:

Ja kun tämän maailman ruhtinas pitää vallassaan, niin se myös **sitoo sekä ruumiin että sielun**. Ihmisestä tulee **orja**. - - - - Itse en voi kuitenkaan yhtään sidettäni katkaista. **Siteet ovat** näet syvällä sydämessä, **pahassa luonnossa**. **Siteinä on synnin hallitusvalta**.¹¹¹

Lihallisen ihmisen tapauksessa Saatanan valta on todellista. Ihmisessä oleva ”paha luonto” eli turmeltunut liha on liitossa Saatanan kanssa eikä kykene vastustamaan Saatanan kutsua ja kehotuksia. Lihan käsitettä käytettäessä on eroteltava käsitteet liha ja turmeltunut liha. Liha itsessään ei ole paha, vaan hyvä Jumalan luomisteko, koska perisynti totaalisenä turmeluksenakaan ei ole ihmisen substanssi, vaan Saatanan syöttämä ”myrkky”¹¹². Lihan kahtalainen käsite tulee esille myös Jussilan kristologiassa, kun käsittelem Kristuksen lihaa.¹¹³

Turmeltuneen lihan liittoutuminen Saatanan kanssa ilmenee ihmisen todellisuudelle pahana himona (*concupiscentia*). Paha himo, joka Jussilalle merkitsee ”Adamin lankeemuksen jälkeä” ihmisessä, on Saatanan väline saada ihminen rakastumaan lopullisesti syntiin ja maailmaan. Paha himo tarkoittaa siis syntiä, joka on ihmisessä lihallisuutta.

¹⁰⁹”Kun kristityllä pitäisi olla kilvoitus taivaaseen Jumalan Hengen taluttamana, niin kuinka hän voi olla saman ikeen alainen uskottoman kanssa, jota perkele valjaissaan ajaa helvettiin.” SL0625, 81.

¹¹⁰”He ovat itse vielä synnin siteissä ja kuoleman siteissä. Ja kun ovat kuoleman herruuden alaisia, niin heidän on pakko kaikessa toiminnassaan noudattaa herransa tahtoa ja määräyksiä.” SL0351, 50.

¹¹¹ SL0448, 50–51.

¹¹² Sinä (kristitty äiti) tahtoisit, että he (lapset) pysyisivät kaikesta pahasta varjeltuina, ettei tämä maailma saisi synnin kautta heidän viattomia sielujaan tahrata.” SL0528, 84; ”Ne (kiusaukset) ovat perkeleen houkutuksia ja pauloja, joiden kautta se koettaa saada uskovon sielun vangituksi ja *syntiin kiedotuksi*. – – Saatana tahtoo tähänkin tunkeutua *myrkkyyänsä* sekoittamaan,” SL0221, 21.

¹¹³ Ks. luku 4.6.

Rakkaudella on Saatanan strategiassa keskeinen asema: ”synnillisen rakkauden” avulla Saatana sitoo ihmisen sydämen syntielämään ja sen todellisuuteen. Syntiä rakkauden suuntautuminen on sen väärässä kohteessa (Saatana ja maailma), mutta myös eräänlaisessa väärässä järjestyksessä. Taustalla on käsitys Jumalasta, joka lahjoittaa ihmiselle kaiken elämään tarvittavan kuten ruoan, juoman ja tavarat. Lahjan luonteeseen kuuluu loogisesti kiitollisuus, sillä se annetaan ilman ansiota puhtaasta rakkausmotiivista. Luonnollinen ihminen ei kuitenkaan tätä kiitollisuudesta kumpuavaa rakkautta kohdistaa Jumalaan, sillä hän ei turmeltuneena rakasta Jumalaa vaan halveksii Jumalan lahjoittavaa rakkautta.¹¹⁴ Jumalan rakastamisen sijaan ihminen rakastaa pelkästään lahjoja, joita todellisuudessa Jumala on hänelle antanut, ja tekee lahjoista itselleen rakkauden kohteen – epäjumalan.¹¹⁵ Puhumalla synnillisestä rakkaudesta Jussilan hamartiologia muistuttaa käsitteillään Augustinukselta peräisin olevan syntimääritelmää rakkauden vääränä järjestyksenä.¹¹⁶

Kuvaillessaan pahuuden voimaa ihmisessä Jussila käyttää synnistä toistuvasti side-käsitettä. Synti sitoo ihmisen sydämen rakastamaan pahuutta. Sitomis-analogioissa synnin muoto käsitteellistyy Jussilan teologiassa ”maailman rakkaudeksi” ja epäuskoksi.¹¹⁷ Jussilan mukaan maailman rakkaus on Saatanan ihmiselle tarjoama eräänlainen uusi uskonto. Pahuuden näkökulmasta lihallisen ihmisen rakkauselämä ei ole sinänsä täysin kuollut, mitä Jussila kuvaa seuraavilla rinnakkaisilla ilmaisuilla: aiemmin Jumalan rakkauden tuntenut ihminen tuntee nyt lihallisena Saatanan rakkauden. Aiemmin Jumalaa koko sydämellään rakastanut ihminen rakastaa lihallisena syntiä, Saatanaa ja epäuskoista maailmaa. Aiemmin Jumalaa totellut ihminen tottelee Saatanaa. Jumalan ilot ovat vaihtuneet Saatanan tarjoamiin maailman iloihin.¹¹⁸

¹¹⁴ SL1237. Käsittelin luonnollisen ihmisen puutostilaa tarkemmin kappaleessa 3.2.

¹¹⁵ Seuraava katkelma jokapäiväisestä leivästä kuvaa Jussilan käsitystä parhaiten: ”Jokapäiväinen leipä on Jumalan lahja ihmiselle, josta hänen tulee lahjan antajaa kiittää. Saatana tahtoo tähänkin tunkeutua myrkkyänsä sekoittamaan. Kun lahjan antajan, Jumalan, tulisi olla rakkaimpana ihmiselle, koettaa sielun vihollinen saada lahjan, ruuan, juoman, tavarat ja kaikki meille armossa uskotut antimet rakkaammiksi kuin Jumala, eli toisin sanoen itse jumalaksi.” SL0221, 21.

¹¹⁶ Augustinuksen syntimääritelmässä langenneessa ihmisessä on perisyntiä takia eräänlainen rakkauden väärä järjestys. Rakkauden oikea järjestys tarkoittaa, että ihminen käyttää ympäröivää luotua todellisuutta (uti), mutta todellisuudessa nauttii (frui) Jumalasta, joka on koko luomakunnan Luoja. Perisyntiä takia tämä järjestys on kääntynyt toisin päin: Ihminen saattaa käyttää (uti) Jumalan nimeä tai pyrkii hengellisyyteen, mutta todellisuudessa nauttii (frui) ympäröivästä luomakunnasta. Katso lisää Nisula 2010, 129–139.

¹¹⁷ ”Kuten kivi on kiinni kalliosta ja vesi syvällä kaivossa, niin on uskonon epäuskon siteissä maailman rakkaudessa.” SL0923, 129; ”Kun sydämen uskottomuus sitoo ihmisen maailman rakkauteen, on hänen ilonaineenaankin vain se, mikä maailmasta on: lihan himo, silmäin pyyntö ja elämän korkeus.” SL0938, 195.

¹¹⁸ SL0923, 129–131; SL0938, 195–197; SL0643, 123–126.

”Maailman rakkaus” avaa Jussilan käsitystä synnistä Saatanan hallintavaltana, mutta myös turmeluksessa olevaa täydellistä kykyjen puutostilaa. Saatanalle alisteinen maailma tarjoaa lihalliselle ihmiselle ikään kuin heijastuksia Jumalan rakkauden lahjoista (usko, toivo ja rakkaus) – synnillistä iloa, kunniaa ja nautintoa. Jussila nimittää tällaista todellisuutta ”syntielämäksi”. Synnilliseksi maailman rakkauden tekee rakkauden väärän kohteen lisäksi myös rakkauden lahjojen petollisuus: maailman tarjoaman ilon ja nautinnon päämääränä ”huumata” ihminen syntiin, mikä tarkoittaa Jussilan teologiassa ”suruttomuutta”. Suruttomuus tarkoittaa, että ihminen ei tunne syntiturmelustaan ja sydämensä ”tyhjyyttä”, vaan tyytyy Saatanan ”uskottomuuden uskonnossa” antamiin lahjoihin ja iloihin. Saatanan tarjoamat lahjat ovat lupauksiltaan kuitenkin valheellisia, sillä Saatanan lopullinen motiivi on ”pyydystää” ihminen iankaikkiseen kärsimykseen eli helvettiin. Toisaalta valheellisuus näkyy myös lahjojen väliaikaisuudessa, koska Saatanan valta on väliaikaista ja Jumalan valta ja suvereniteetti iankaikkista.¹¹⁹

Suruttomuuden elementti luonnollisessa ihmisessä on myös looginen edellytys monergistiselle¹²⁰ vanhurskauttamiskäsitykselle, minkä Jussila näyttää allekirjoittavan.¹²¹ Syntiopin kannalta tietoisuuden ristiriita merkitsee, että perisyntin vaikutuksen takia lihallisessa ihmisessä olevalle Saatanan hallinnalle ainoa efektiivinen vastavoima on Jumalan toiminta – luvussa 3.7 kuvattu laki.¹²² Tämä paljastaa merkittävän hamartiologisen näkökulman: lihallinen ihminen ei kykene ilman Jumalaa tuntemaan tai ymmärtämään synnin todellisuutta ja valtaa sydämessään. Synti *coram Deo* ei näin ollen ole luonnollisen ihmisen tiedonkykyjen piirissä. Jussilan johtopäätös on looginen, sillä se luonnonturmeluksen totaalisuuteen. Pyhitysoiossa tulee myöhemmin esille, että Saatanalla on lisäksi kyky naamioda toimintaansa.¹²³ Myös synnillä on näin ollen samankaltainen monikasvoinen luonne.

¹¹⁹ ”Suuri osa ihmisiä elää synnillisessä ilossa. Jumalasta poiskääntynyt sydän hakee iloa maailmasta. Pimeyden pääruhtinas on keksinyt toinen toistaan vetävämpiä ilopaikkoja ja houkuttelevampia huvituksia, saadakseen ihmisen huumatuksi synnillisissä nautinnoissa, jotta niistä itselleen iloa etsivät eivät sydämensä tyhjyydessä kärsien kääntyisi etsimään iloa Jumalassa.” SL0923; ”maailman ilot ovat vain saatanan hänelle panemia syöttejä ja että se niillä pyydystää häntä iankaikkiseen itkuun, piinaan ja vaivaan, –” SL0938, 195–197; SL0643, 123–126.

¹²⁰ Monergismi tarkoittaa, että Jumala on ainoa vaikuttava syy kääntymyksessä. Sanana monergismi muodostuu kreikan sanasta monos, joka tarkoittaa yhtä tai ainoaa, sekä ergon, joka tarkoittaa tekoa, työtä. Teinonen 1999, 215.

¹²¹ Monergistinen painotus näkyy erityisesti evankeliumia ja armoa kuvaavissa katkelmissa: ”Tämä ”taivaasta lähetetty evankeliumi” Jumalan pelastavan rakkauden suuntautumisesta kadotuksen alaista ihmistä kohtaan on ainoa voima, joka voi kääntää ihmisen sydämen Jumalaa rakastamaan.” SL1237, 268.

¹²² Jolkkonen 2001, 94–95.

¹²³ Ks. SL0424, 49–51; luku 4.4.1.

Jussila ei käytä unio-käsitettä tai siihen viittaavaa terminologiaa missään kohtaan puhuessaan lihallisen ihmisen suhdetta syntiin ja Saatanaan. Vaikka synnillä, Saatamalla ja maailmalla on lihalliseen ihmiseen dominoiva suhde, kuolleessa ja tuomionalaisessa tilassa oleva ihminen ei ole muuttunut Saatanan kuvaksi. Tätä opponoi erityisesti Jussilan esille nostama ihmisen ”kuolemattomassa hengessä” oleva poistumaton ikävä Jumalan puoleen. Tässä yhteydessä Jussila puhuu juuri lihallisesta eli uudestisyntymättömästä ihmisestä. Jussila ei määrittele tarkemmin, mitä hän lihallisen ihmisen ”hengellä” tarkalleen ottaen tarkoittaa. Ilmeisemmin hänen fokuksenaan on painottaa ihmisessä olevaa poistumatonta eli läpi elämän ihmisen sydämessä säilyvää ikävän ja kaipauksen kipinää Jumalan puoleen, joka turmeltumisesta huolimatta ei ole poistunut ihmisestä. Jussila kiistää tulkinnan, jonka mukaan kaipaus olisi Saatanan harhautusta painottamalla ikävän olevan lähtöisin yksin Jumalasta.¹²⁴ Kyseinen kaipaus ei myöskään ole tulkittavissa katolisessa teologiassa tunnetuksi armon yliluonnolliseksi lahjaksi (*donum superadditum*), joka mahdollistaisi ihmisen aktiivisuuden vanhurskauttamisessa.¹²⁵ Tämä kumoutuu Jussilan vanhurskauttamiskäsityksessä.¹²⁶

Kun Jussila puhuu lihallisen ihmisen ja Saatanan välisestä suhteesta, lihallisen ihmisen käyttötarkoitus näyttää olevan Saatanelle ainakin pragmaattinen: lihalliset ihmiset ovat ”orjia” ja toimivat Saatanan tarkoituksien mukaisesti. Kuten luvussa 3.3 tuli esille, Saatanan toiminnan periaatteena on saada uudestisyntyneet ihmiset luopumaan uskosta ja siirtymään Jumalan hallintavallasta omaan hallintaansa. Tässä yhteydessä luonnollinen, uudestisyntymätön ihminen näyttäytyy Saatanelle hyödyllisenä apurina; Saatana pyrkii voittamaan uudestisyntyneitä puolelleen juuri lihallisten ihmisten toiminnan kautta. Argumentaatiosta voidaan myös vetää aikaisempaan Saatana-osioon kytkeytyvä johtopäätös: suruttomuuden tilassa

¹²⁴ Kaipauksen ja ikävän tematiikka tulee esille kirjoituksessa, jossa Jussila käsittelee apostoli Paavalin kuuluisaa puhetta Areiopagilla (Ap. t. 17: 23), jossa hän kohtaa kristinuskoon kuulumattomien kreikkalaisten jumalanpalvontaa. ”Ateenan lukemattomat loistavat temppelit ja varjoiset öljypuu-lehdot olivat täynnä jumalia ja niille rakennettuja alttareita. Ihmisten kuolemattoman hengen Jumalan-ikävä oli ne pystyttänyt. – – Missä ja kuka on elävä Jumala? Hänen täytyy olla olemassa, sillä Hänestä yksin voi olla lähtöisin poistumaton ikävä ihmishengessä.” SL0727, 99.

¹²⁵ Armon yliluonnollisen lahjan (*donum superadditum*) käsityksen lopullinen muotoilija ja keskeinen auktoriteetti katolisessa teologiassa on keskiajan teologi ja filosofi Tuomas Akvinolainen (1225–1274), joka jaotteli teologiassaan armon kahteen osaan: aktuaaliseen ja habituaaliseen armoon. Tuomaksen mukaan habituaalinen armo merkitsee Jumalan lahjoittamaa, mutta ihmisluonnossa olevaa olemuksellista ja pysyvää armon tilaa, joka lankeemuksesta huolimatta on ihmisen sieluun luotu armon tila ja vanhurskauttamisen perusta. Käsitys habituaalisesta armosta oli myöhemmin eräs opinkohta, jonka Luther hylkäsi teologiassaan. McGrath 2012, 504–505; Työriñoja 2001, 38–53.

¹²⁶ Käsittelen vanhurskauttamista luvussa 4.2.

olevat lihalliset ihmiset muodostavat yhteistoiminnallaan pahuuden kolmiliiton toisen osatekijän eli maailman.

3.6 Suruttomuus: ”rivosyntiset” ja ”itsehurskaat”

Jussilan käsitys langenneen ihmisen tilasta sisältää jonkin verran varianssia. Pietistisessä perinteessä tunnettu antropologis-ekklesiologinen oppi näkyvässä kirkossa elävistä kolmenlaisista ihmisistä – suruttomista, heränneistä ja armahdetuista – heijastuu myös Jussilan teologiassa.¹²⁷ Jussilan tekstien perusteella voidaan tehdä seuraavanlaiset kategoriset jaottelut. Jussilan mukaan on olemassa kolmenlaisia ihmisiä – ”suruttomia”, ”heränneitä” tai ”uudestisyntyneitä”. Suruttomat ja heränneet kuuluvat lihallisiin ja luonnollisiin ihmisiin. Heränneen erona suruttomaan ihmiseen on eräänlainen eksistentiaalinen itsetietoisuus: Jumalan lain toiminnan vaikutuksesta ihminen on tiedostanut lihallisuutensa ja sen seuraukset; perisynnistä johtuvan täydellisen luonnonturmeluksen ja tuomionalaisuuden. Suruttomia ihmisiä on kahdenlaisia: ”rivosyntisiä” ja ”itsehurskaita”.¹²⁸ Uudestisyntyneet taas ovat uudestisyntymisen kokeneita ja pelastuksesta osallisia ihmisiä.¹²⁹

Suruttomuuden kategoria merkitsee Jussilalle negaation kautta heräämättömyyttä. Ihmisessä oleva heräämättömyyden tila tarkoittaa Jussilan ajattelussa tietoisuuden tasoa, joka sisältää muutamia näkökulmia. Ensiksi suruttomuus merkitsee luonnollisen ihmisen ja Jumalan suhteessa olevan synnin rangaistuksen eräänlaista unohtamista, jolloin ihminen ei tunne surua tai hätää synnillisestä, tuomion ja vihanalaisesta tilastaan. Tällainen sydämen tila on Jussilan mukaan ”kuoleman rauhan” tila eli paatumus.¹³⁰

”Kuoleman rauha” on vastakohta Jumalan rauhalle. Saatanan tarjoaman rauhan funktio on säilyttää ihmisen sydämessä eräänlainen hengellinen huolettomuus ja välinpitämättömyys totuutta kohtaan.¹³¹ Kuoleman rauhan vastakkaisuus Jumalaa kohtaan tulee esille myös vihamielisyydessä: kuoleman rauhaa kantavat ihmiset

¹²⁷ Katso lisää Juntunen 1982, 199–256.

¹²⁸ ”Kaikki epäuskoiset ihmiset, niin rivosyntiset kuin sen siveät ja itsehurskaat, ovat v i h a n l a p s i a (Ef. 2:3).” SL0136, 3; ”Tosin moni on luopunut tästä armoliitosta, toiset eksyneinä lain (itsehurskaat), toiset lihan (rivosyntiset) töihin, – –” SL0624, 83; Heränneiden tilasta lisää luvussa 3.7; Jussila kirjoittaa heränneistä mm. SL0423, 49–51.

¹²⁹ Armahdetuista ja niiden suhteesta lakiin ja syntiin tarkemmin luvussa 5.

¹³⁰ SL0127, 2–4; SL0942, 195–197; SL0923, 129–131.

¹³¹ Jussila esittelee Jeesuksen ajan Jerusalemin papiston kuoleman rauhan kantajiksi: ”Jerusalemin papeilla oli tärkeämpää säilyttää vallassaolijain suosio ja huolettomat päivät kuin seurata totuutta. He saivat kuulla vapahtajan syntyneen, he tiesivät, ettei Hän ollut Jerusalemissa, tiesivät vielä pyhästä kirjasta, että Betlehemin pieni kaupunki oli hänen syntymäsjanssa, - - - He eivät aikoneetkaan lähteä Jeesusta etsimään. Rauha, vanha levollinen, häiriintymätön rauha oli hinnalla millä tahansa

vihaavat evankeliumin sanomaa ja siitä ilmenevää hengellisyyttä – ”elävää kristillisyyttä”. Vihamielisyyks johtuu suruttomien ihmisten sydämessä olevasta ”uskottomuudesta”, joka ihmisellä on sydämessään eräänlaisen uskontona, mutta myös uskon puutteesta, joka kuuluu elimellisesti uskottomuuden käsitteeseen. Kuoleman rauhasta huolimatta myös suruttoman sydämessä on pohjimmiltaan rauhattomuus, joka tarkoittaa tietoisuutta Jumalan vihasta ja tuomionalaisuudesta.¹³²

Mielenkiintoinen yksityiskohta Jussilan kirjoituksissa on, kun hän kuvaa suruttoman ihmisen uskottomuutta. ”Uskottomuuden” voisi äkkiseltään kuvitella tarkoittavan pelkästään aiemmin kuvattua epäuskoa tai uskon puutetta *coram Deo*. Joissain yhteyksissä Jussila tarkoittaa uskottomuudella kuitenkin rakkauselämän ”irstautta” eli syntielämää: Jumalan rakkaudesta osaton sydän on täynnä ”riettautta”. ”Riettaus” merkitsee maailman rakkaudessa elämistä: suruton ihminen elää ”synnin unessa” ja ”makaa himojensa vuoteella”. Konkreettisiksi syntielämän muodoiksi Jussila nimeää lihan himon, haureuden, juoppouden, vihan, kiivauden, epärehellisyyden, kiroilun, kateuden, panettelun ja ”helmasynnit”.¹³³ Jussilan riettauskuvauksissa on myös suora viittaus 1. Johanneksen kirjeen tekstiin maailman rakkaudesta:

Sillä kaikki, mikä maailmassa on, lihan himo, silmäin pyyntö ja elämän korskeus, se ei ole Isästä, vaan maailmasta.¹³⁴

Jussila katsoo suruttomien ihmisten äärimmäisen tason ”rivisyntisyydeksi”. Rivisyntisyys merkitsee käsitteenä epäuskon ja uskottomuuden ilmenemistä eettis-moraalisessa ulottuvuudessa julkisesti ja luvallisesti, jolloin ihminen tekee syntiä julkisesti ilman synnistä aiheutuvaa syyllisyyttä ja häpeää. Julkinen syntielämä on ”rivotudessaan” lihallisen ja suruttoman ihmisen äärimmäinen ilmiö. Jussilan mukaan julkista syntielämää esiintyy ennen kaikkea yhteiskunnissa, joiden kulttuurinen ja poliittinen hegemonia ovat jumalanvastaisen antikristuksen hengen vallassa. Näitä ovat muun muassa Kiinan ja Neuvostoliiton kommunistiset yhteiskunnat.¹³⁵

säilytettävä.” SL0127, 3; Totuudella Jussila tarkoittaa Raamatun sanaa. Katso lisää SL1142a, 243–244; Jussilan käsityksestä sanan olemuksesta tarkemmin luvuissa 3.7 ja 4.2.

¹³² ”Ei ole rauhaa sielussa sillä ihmisellä, joka on synnin alle annettu. – Vaikkapa uskottoman ihmisen suu nauraisikin, asuu hänen sisimmässä olemuksessaan rauhattomuus, sillä pohjimmallaan siellä on tietoisuus siitä, että Jumala on hänelle vihoitettu Jumala.” SL0638, 124.

¹³³ SL1224, 177; SL0130b, 11–12. Helmasynnin käsitettä Jussila ei avaa erikseen, mutta implisiittisesti Jussilan teksteistä voi päätellä, että helmasynti merkitsee jotain erityistä synnin muotoa, johon ihminen yksilöllisesti tuntee erityistä vetoa läpi elämän.

¹³⁴ 1. Joh. 2: 16. KR1992.

¹³⁵ SL1224, 177.

Eettis-moraalisen uskottomuuden lähde on Jussilan mukaan kuitenkin sydämen hengellisessä uskottomuudessa, joka kohdistuu Jumalaan. Vaikka useissa kirjoituksissaan Jussila näyttää tarkoittavan moraalisella uskottomuudella samaa kuin epäuskolla, uskottomuuden käsite on lähtökohdiltaan hengellinen: sydämen sydämen väärää suuntautumista ja uskon puutetta *coram Deo*.¹³⁶ Uskottomuus ja usko *coram Deo* ovat vastakkaisessa suhteessa toisiinsa. Syntiopillisesti Jussila näkee synnin ja armon välisen suhteen joko-tai-asetelmana. Ihmisen sydän, joka on valtaistuin, on joko epäuskon tai uskon täyttämä eli hallitsema. Hallintavaltaa ja totaaliaspektia korostava syntikäsite on koherentti Jussilan perisyntikäsitteen kanssa, jonka mukaan ihmisen turmelus on todellista ja kadottavaa ilman armoa. Näin ollen synti, joka hallitsee ihmisen sydäntä, on automaattisesti kadottava synti.

Lihallisten ihmisten kategoriassa olevat ”omavanhurskaat” ihmiset Jussila määrittelee ”fariseuksiksi”, ”itsekylläisiksi”, ”muotojumaliksi” ja ”itsehurskaiksi”.¹³⁷ Käytän käsitettä itsehurskas, sillä se kuvaa Jussilan käsitystä selkeimmin. Itsehurskailla ihmisillä Jussila tarkoittaa lihallisia ihmisiä, joiden sydämen tila on sama kuin rivosyntisillä: Saatana on sydämen hallitsija, ihminen on synnin orja ja tuomion tilassa. Eroavaisuus rivosyntisiin liittyy synnin eksplisiittiseen sisältöön ja ilmenemiseen.

Jussilan mukaan itsehurskaiden sydäntä hallitsee ”isäntähenki” ja ”itsekorroituksen henki”. Jussila ei määrittele käsitteitä teologisesti, ”henget” ovat tässäkin yhteydessä ilmeisesti Saatanan valtapiiriin kuuluvia voimavaltoja. Jussila kuvailee itsekorroituksen hengen hallinnan seurauksia itsehurskaassa seuraavasti: kun suruton ihminen suhtautuu Jumalan lain käskyihin lähinnä välinpitämättömästi, itsehurskas ihminen ottaa lain vakavasti. Jussila kuvaa itsehurskaan elämän olevan ”lakiuskonnollisuutta”, jonka myötä ihmisen sydämessä Jumalan lailla on uskonnollinen asema. Lain käskyt ovat vaatimuksia, jotka velvoittavat ihmistä toimimaan niiden mukaisesti. Itsehurskaan ihmisen elämä rakentuu näin ollen lain käskyn velvoitukselle. Toisin kuin suruton, itsehurskas on uskonnollinen ja pyrkii elämään Jumalaa lain käskyjen mukaisesti.¹³⁸

Itsehurskaan ”lakiuskonnollisuus” on eräänlainen luonnollisen ihmisen Jumalaan kohdistama uskon kaltainen asenne, jossa ihminen sinänsä pyrkii toteuttamaan Jumalan käskyjä. Lakiuskonnollisuuden synnillisuus sisältyy kuitenkin jo

¹³⁶ SL0838, 163–164.

¹³⁷ SL0123, 4–5; SL0424, 49–51; SL0335, 51–53; SL0338, 51–53; SL0938, 187–189; SL0748, 103–104.

¹³⁸ SL0624, 81–83; SL1152, 217–221.

lain viran tehtävään. Kuten luvussa 3.7 tulee esille, lain viran tehtävä on paljastaa ihmiselle kuolemaan tuomittu tila ja ”repiä” ihmisen ”luuloitellut kyvyt” keltata Jumalalle omin voimin tai omien tekojen avulla. Lakiuskonnollisuudessa elävä ihminen jää ikään kuin välitilaan: ottaa käskyt vakavasti, muttei tunnista lain viran perimmäistä tehtävää (kuritus Kristuksen luo), vaan yrittää toiminnallaan täyttää lain käskyt. Näin ollen ohittamalla Jumalan lain käskyn funktion ihminen kääntyy lopulta Jumalan käskyjä vastaan.

Käyttäessään suruttomista ihmisistä käsitteitä itsehurskas ja omavanhurskas Jussila kuvailee lakiuskonnollisuuden mekanismin ydintä. Pyrkimällä hurskauteen itse ihminen Jussilan mukaan yrittää kirjaimellisesti puristaa itsestään pyhitystä eli hurskauselämää, joka on kuitenkin täysin mahdotonta perisyntien totaalisen luonnonturmeluksen takia. Perisyntien turmeluksen takia ihmisellä ei ole luonnostaan yhteyttä Jumalaan, vaan ihminen on kuollut ja kyvytön edes liikahtamaan Jumalaa kohti.¹³⁹ Näin ollen lain käskyjen noudattaminen, joiden perimmäisenä velvoituksena on tekojen tekeminen uskossa ja rakkaudessa eli oikeanlaisessa mielentilassa, ovat sisäiseltä vaatimukseltaan kuolleelle ihmiselle täysin mahdottomia. Käskyjen sisäisen täyttymisen puuttuminen rakkauselämässä *coram Deo* tarkoittaa Jussilan mukaan sitä, että lakiuskonnollisuudessa elävän ihmisen rakkaus kohdistuu muualle – itseensä, Saatanaan ja maailmaan.¹⁴⁰

Kun Jussila kuvailee itsehurskauden olevan ”pimeyttä” ja ”itsejumalisuutta”, saa herkästi kuvan, ettei ihminen lakiuskonnollisuudessa ymmärrä ollenkaan Raamatussa ilmoitetun Jumalan käskyjä tai kristillistä oppia pelastuksesta. Jussilan mukaan itsehurskaiden oppi pelastuksesta on ”muunneltu sanoma” eli lankeemustulkinnassakin esille noussut eräänlainen toinen evankeliumi. Itsehurskaan oppi pelastuksesta perustuu Raamatusta nousevaan käsitykseen Jumalan ja lähimmäisen kunnioittamisesta ja rakastamisesta. Perusvikana itsehurskaan pelastusopissa on eräänlainen väärä antropologia eli käsitys ihmisestä, jota Jussila kutsuu muun muassa itsensähyväksymiseksi ja itsekoroituksen hengeksi. Opin mukaan langenneeseen ihmiseen on perisyntistä huolimatta jäänyt sellainen kyky, jonka perusteella ihminen pystyy ansioitumaan hurskaudellaan eli pyhityselämällään Jumalan edessä.

¹³⁹ ”Koko ihmiskunta on täydelleen turmeltunut, ei ole ainoatakaan turmeltumatonta. Kukaan ei voi aloittaa pyrkimystään Jumalaa kohti, ei edes liikahtaa sinne päin.” SL0949, 161–164; SL0843, 167–168.

¹⁴⁰ ”ihminen, joka on luopunut uskosta ja langennut armosta, ei ole uskaltanut Herraan, vaan on uskaltanut johonkin muuhun kuin elävään Jumalaan.” SL0934, 195–197.

Vääräksi käsityksen tekee Jussilan mukaan perisynnin totaaliaspektista johtuvan ihmisen kykyjen täydellinen puutostila Jumalan edessä, minkä käsitys näyttää kieltävän.¹⁴¹

Jussilan mukaan ansioitumisen näkökulmasta huolimatta lakiuskonnollisuus pohjautuu myös osittaiselle armokäsitykselle. Lähtökohtana pelastukselle on ihmisen pyhityselämä, jossa ihmisen täytyy käskyjen noudattamisessa yrittää parhaansa. Vilpitön yritys hyvään perisynnistä huolimatta synnyttää ihmisessä nöyryyden asenteen, jonka perusteella Jumala armahtaa ihmisen. Jussilan kuvaus muistuttaa hyvin läheisesti keskiajan teologiassa esiintynyttä *facere quod in se est* –oppia pelastuksesta, jonka mukaan ihminen pyrkiessään vilpittömän nöyrästi hyvään ansioituu asenteellaan Jumalan edessä, minkä perusteella Jumala armahtaa ja lahjoittaa pelastuksen.¹⁴²

Lakiuskonnollisuudessa elävä pyrkii kuitenkin täyttämään käskyt edes ulkoisella käytöksellään, minkä Jussila kuvaa ”ulkokullaisuudeksi”. Luonnehdinnan fokuksena on kuvailla eräänlaista ihmisen pyrkimystä korottaa eli nostaa asemaansa Jumalan edessä (*coram Deo*) ja sen seurauksena myös ihmisten edessä (*contra proximum*). ”Kultaamalla” lain käskyjä noudattamalla itsensä ulkoisesti ihminen hengellisessä mielessä yrittää nostaa itsensä asemaan, joka ihmiselle ei kuulu. Toisaalta ulkokullaisuuden luonteeseen kuuluu Jussilan teologiassa itsessään myös valhe ja petos, koska perisynnin takia ihminen on luonnostaan kuollut eikä todellisuudessa kykene nousemaan Jumalan silmissä. Itsensä korottaminen on hengen synti jo *coram Deo*, mutta Jussilan mukaan siitä seuraa myös ”lihan syntejä” eli synnillisiä tekoja *contra proximum*: armottomuutta, ylpeyttä, tuomitsemista ja heikompien hyljeksimistä. Kuten lankeemuskertomuksessa, myös lakiuskonnollisuudessa elävän lihan synnit ovat Jussilan mukaan seurausta väärästä sydämen ”uskaltamisesta” eli rakkauden kohteesta.¹⁴³

¹⁴¹ SL0521, 65–67; SL0934, 195–197.

¹⁴² ”Mutta me ihmislapset olemme mielessämme taipuvaiset kääntämään ja vääntämään hänen lupauksensa niinpäin kuin Jumala olisi sanonut: Sen verran kuin sinä kykenet ja jaksat ponnistella voimiasi, sen verran minäkin olen sinulle uskollinen. – Me tahtoisimme pusertaa esiin voiman itsestämme, ja sitten vasta me uskoisimme, että kun minä kykenen jonkun verran, niin Jumalakin sitten minua auttaa ja kantaa lapsenaan.” SL0838, 163–164; SL0949, 161–164; Työrinoja 2002, 43–44.

¹⁴³ SL0243, 27; ”Hän (ihminen) voi salatusti luottaa kristillisyyden kilvoitukseensa, pitkäaikaiseen uskonharjoitukseensa, päivän kuorman ja helteen kantamiseen.” SL0521, 65.

3.7 Jumalan sana ja laki

Jussilan ilmoitusteologian lähtökohtana on Jumalan sana, joka on teologian korkein auktoriteetti ja pelastavan uskon perusta.¹⁴⁴ Jumalan tahto ilmaistaan ihmiselle Raamatun sanassa, joka on koko teologian perustotuus. Jussila painottaa teologiassaan sanan olevan pelastuksen ja opin keskus nimenomaan yksin Raamatun sanassa. Luterilainen *sola scriptura* –periaate näyttää siis linkittyvän vahvasti Jussilan ilmoitusteologiaan.¹⁴⁵

Jumalan sanan ilmoitus Jumalan tahtona ilmaistaan Jussilan mukaan lakina ja evankeliumina. Kun synti on Saatanan työaseena ihmistä kohtaan, laki ja evankeliumi ovat Jumalan työaseita, joiden kautta Jumala tekee työtään korjatakseen ”lankeemuksen vian” ja pelastaakseen langenneen ihmisen.¹⁴⁶

Jussila hahmottaa sanan ja lain suhteen kuvastimen käsitteen avulla. Jumalan sana kirjoitettuna, luettuna tai kuultuna on kuvastin eli peili, jonka edessä ihminen näkee itsensä sanan valaisemassa totuudessa. Totuus ei tarkoita tietoa, joka on ihmisen oman ajattelun tai päättelyn tulos, vaan totuus on objektiivista Jumalan sanaa, Jumalan paljastamaa totuutta. Kuten perisyntiosiossa tuli esille, luonnollinen ihminen on lihallisena Saatanan ja synnin hallitusvallassa. Sana on siis tässä merkityksessä elävää sanaa, joka paljastaa ihmiselle synnin hallintavallan ”elävänä tietoisuutena”, joka teologisesti edeltää pelastusta.¹⁴⁷

Sanan funktioon kuuluu näin elimellisesti paljastaminen. Kuvastimen peilinä oleva sana ilmoittaa samalla myös ”kiviset taulut”¹⁴⁸ eli Jumalan lain käskyjen sisällön ihmistä kohtaan, jotka ovat Mooseksen saamat liiton käskyt. Lain sisältö jakautuu kahteen osioon: Jumalaa suoraan koskeviin käskyihin (*coram Deo*) ja lähimmäisiin

¹⁴⁴ ”Jumala on ilmoittanut iankaikkisen rakkautensa säätämän neuvon langenneen ihmisen pelastumisesta. Sen hän teki sanassaan.” SL1022, 145.

¹⁴⁵ ”Niin uskomme kuin oppimme on kiinteästi sidottu Pyhän Raamatun sanaan, niin että sen rinnalla ja sen lisänä emme uskon ja opin perustaksi voi mitään muuta tunnustaa. Jos tästä perustotuudesta hivenenkään verran luovumme, olemme tuuliajolla. – – Kaikki uskonkatsomukset ja kristillisyyden näkemykset meidän on aina alistettava kirjoitetun jumalansanan tutkittavaksi, koeteltavaksi ja tuomittavaksi, – – on meidän, jos meillä on mieli autuaiksi tulla, ne Jumalan sanan ojennettaviksi alistettava.” SL1142a, 243–244; Reformaation aikaisesta *sola scriptura* -periaatteesta tarkemmin Gassmann & Hendrix 2005, 67–70.

¹⁴⁶ ”Langenneen ihmisen iäisestä onnettomuudesta auttamiseksi Jumala suuressa armossaan antoi kaksi työasetta, joiden kautta Hän tekee työtänsä. Ne ovat laki ja evankeliumi.” SL0424, 49.

¹⁴⁷ ”Jos mieli armon päästä hallitusvaltaan ihmisen sydämessä, tarvitsee hänen tulla elävästi tietoiseksi siitä, että synti hallitsee häntä. – – Synnin inhoittavuus paljastuu meille Jumalan sanan kautta.” SL0424, 49–50.

¹⁴⁸ SL0624, 81–83.

kohdistuviin käskyihin (*contra proximum*).¹⁴⁹ Laki ilmoittaa Jumalan muuttumattoman tahdon, koska Jumala muuttumattomana on ilmoittanut luonnollisesti myös tahtonsa muuttumattomana.¹⁵⁰ Sana esittää käskyn, joka kohdistuu sen kuulevaan tai tuntemaan ihmiseen. Sana on lakia vaatimuksena, joka tiivistyy rakkauden käsitteeseen. Lain sisältö rakkauden käsitteessä palautuu Jussilan argumentaatioissa rakkauden ”itsensä uhraavaan” luonteeseensa. Rakkaus on sisällöltään syvää rakkauden palvelusta, jossa kunnia, kuuliaisuus ja ylistys kohdistuvat kaikkivaltiaaseen Jumalaan ja muihin ihmisiin.¹⁵¹ Kuten alkutilan kuvauksissa tuli esille, Jussila ei katso Jumalan vaativan rakkaudessa narsistisesti ihmisen itseihailua, vaan vastarakkautta omalle armolleen ja rakkaudelleen, joka kohdistuu yhä langenneeseenkin ihmiseen kutsuvana ja lahjoittavana.¹⁵² Lain sisältö Jussilan teologiassa eksplikoituu Jeesuksen julistamaan rakkauden kaksoiskäskyyn:

**Rakasta Herraa, sinun Jumalaasi, koko sydäimestäsi, koko sielustasi ja mielestäsi. – –
Rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi.**¹⁵³

Jussilan mukaan laissaan Jumala vaatii täydellisen kuuliaisuuden ja puhtauden käskyilleen. Jumalan lain vaatimus on universaali, se velvoittaa koko ihmiskuntaa. Lain universalisuuden taustalla on nähtävillä Paavalin argumentaatiosta tuttu luomisteologinen taustaoletus, jonka mukaan laki on luonnollinen, mikä tarkoittaa, että

¹⁴⁹ SL0424, 49–51. Synnillinen teko määriteltiin keskiajalla kolmeen luokkaan: syntiin Jumalaa vastaan (*peccatum contra Deum*), syntiin lähimmäistä vastaan (*peccatum contra proximum*) ja syntiin omaa itseään vastaan (*peccatum contra seipsum*). Jaottelun vastapoolina toimi juuri dekalogi, jonka käskyt jaettiin kahteen osioon: ensimmäisen taulun (I–III) käskyihin, jotka käsitelivät ihmisen ja Jumalan suhdetta, sekä toisen taulun käskyihin (IV–X). Kaksi ensimmäistä syntiä kohdistuvat suoraan dekalogin käskyihin rikkomuksena. Kolmas luokka (*peccatum contra seipsum*) taas pohjautui käsitykseen sielun epäjärjestyksestä, jossa ihmisessä olevat viat ja emotiot hallitsevat ihmisen järjeä ja vievät ihmistä haitalliseen toimintaan, vaikka ihminen itse tietää toiminnan haitalliseksi ja rikkovaksi. Avain synnillisten tekojen erotteluun oli kuitenkin Jumalan lain käskyt, jotka ilmoittivat, mitä ihminen saa ja ei saa tehdä. Jolkkonen 2003, 96–97. Keskiajan teologian synnillisen teon jaottelu ei istu ongelmattomasti Jussilan perisyntiä korostavaan hamartiologiaan. Jussilan teologiassa synnillisen teon erottelua kohteen ja olemuksen mukaan voi tehdä lähtökohtaisesti Jumalaa vastaan ”tehtävän” synnin näkökulmasta (*peccatum contra Deum*). Lähimmäistä ja itseä vastaan tehdyt synnit ovat pikemminkin seurausta Jumalaa vastaan tehdystä synnistä: väärästä sydämen tilasta ja rakkauden kohteesta.

¹⁵⁰ ”Synti turmeli ihmisen olemuksen ja teki hänet Jumalan viholliseksi. Jumala ei muuttunut toisenlaiseksi, sillä hän on muuttumaton, niin kuin on kirjoitettu: ”Maa ja taivas katoavat, mutta sinä pysyt samana” (Ps. 102: 27, 28).” SL0430, 76.

¹⁵¹ ”Kymmenen käskyn laki vaatii täydellisen rakkauden Jumalaan ja rakkauden lähimmäisiin samalla mitalla kuin omaan itseän. Se ei tyydy puolinaiseen ja osittaiseen rakkauteen. Vain täydellisen täyttämysten se hyväksyy.” SL0434, 75–76.

¹⁵² ”Kutsu lähetetään taivaasta Aadam ja Eevan lapsille, ja se on tarkoitettu vastaanotettavaksi. On ihmeellinen Jumalan armo, että hän kutsuu. Jos hän tekisi ansion mukaan, hän antaisi koko ihmiskunnan painua helvettiin. – – Me olemme luonnostamme kadotettuja ja tuomittuja, mutta Jumala osoittaa armonsa kutsumalla meitä viinitarhaan.” SL0949, 162.

¹⁵³ Matt. 22: 37; Luuk. 10: 27. KR1992.

lankeemuksesta huolimatta laki luonnostaan kirjoitettu ihmisten sydämiin.¹⁵⁴ Jussilan mukaan lain vaatimuksen perustana on Jumalan vanhurskaus ja pyhyys, jonka perusteella Jumala ei hyväksy muuta kuin ”lain täydellisen täyttämysten” eli vanhurskauden. Jumalan vaatima vanhurskaus tulee ainoastaan täydellisestä puhtaudesta ja kuuliaisuudesta Jumalan laille. Kuuliaisuus ja puhtaus ovat näin elimellisessä yhteydessä toisiinsa. Jussila painottaa, että kuuliaisuus Jumalan tahdolle ei riitä pelkästään ulkoisesti käskyjä noudattamalla – ihmisen tulee rakastaa Jumalaa koko olemuksellaan, syvimmillään sydämessään. Laki on ankara ja armoton täydellisyyden laki: yksikin lain käskyn ”sisällinen puuttuminen” ihmisen sydämessä aiheuttaa synnin tuomion ja täyden rangaistuksen, joka on iankaikkinen kuolema – ero Jumalasta.¹⁵⁵

Jumalan sana on paikka, jossa lain virka eli tehtävä tulee esille. Jussila kuvaa Jumalan sanan paljastavaa toimintaa miekaksi, joka kohdistuu ihmisen sydämeen. Viitattuaan Jumalan antamiin käskyihin sana varsinaisesti toimii ihmisessä: ”lävistää omantunnon” ja ”leikkaa lihallisen sydämen mätäpaiseita”. Sanan funktio on tehdä ihminen tietoiseksi siitä, mitä ihmisessä ei ole – Jumalan vanhurskautta ja elämää – ja mitä ihmisessä on – synti, tuomio ja kuolema. Jumalan sanalla on siis lain funktio paljastaa ”synnin syntisyys” eli synnin olemus ihmisessä, joka on Saatanan tahtoon perustuva täydellinen sydämen hallintavalta ja sen seuraukset (kuolema ja helvetti). Kuolema ja helvetti osoittavat Jumalan vanhurskaan olemuksen, sillä vanhurskaudessaan Jumala on säätänyt synnille rangaistukseksi kuoleman. Laki osoittaa synnistä tietoiseksi tullee ihmiselle synnin oikeudenmukaisen kuolemanrangaistuksen.¹⁵⁶

Kuolemalla Jussila ei kuitenkaan tarkoita, että kuolema olisi lain vaikutuksen myötä tullut ihmiseen, vaan että kuoleman olemassaolo on lain vaikutuksesta paljastunut ihmisen tietoiselle tajunnalle. Laki paljastaa ihmisen tietoisuudelta

¹⁵⁴ Oppi luonnollisesta moraalilaista perustuu Paavalin Roomalaiskirjeen kohtaan Room. 2: 14–15. KR1992.

¹⁵⁵ ”Vanhan liiton laki on Jumalan ankarain vaatimusten laki. Kirouksen ja armottoman tuomion uhalla se vaatii täydellisen kuuliaisuuden. Sääliä tuntematta se tuomitsee jo yhdestä ainoasta sisällisestä puuttuvaisuudesta kadotukseen.” SL0624, 81; SL1228, 223–224; SL0136, 3–6.

¹⁵⁶ ”Me emme tunne synnin seurauksia, ellemme tunne synnin syntisyyttä. Synnin inhoittavuus paljastuu meille Jumalan sanan kautta. Jumalan sana on terävä, terävämpi kuin mikään kaksiteräinen miekka. Se ei tule ihmistä mieltelemään, vaan tunkee tunnon lävitse ja leikkaa lihallisen sydämen mätäpaiseita. Sen koskettaessa tekee kipeää, ja monen on täytynyt kuten Daavidin, ”myristä sydämen kivusta”. Mutta siinä tulee synti, sen iljettävyys ja sen vallan hirmuisuus tunnetuksi ja kammottavaksi ja syttyy pelastuksen tarve. Sydän kärsii tuskaa tuntiessaan olevansa sidottu syntiin, vankina synnin kahleissa. Nyt se todella tuntee ja tunnustaa: ”Synti vallitsee minua kuolemaan.” SL0423, 50.

”piilossa” olleen totuuden: Jumalan vanhurskauden ja elämän puutostilan lisäksi ihminen on luonnostaan lihallinen, kuollut ja tuomittu. Kuolema on siis ollut ihmisen todellisuutta jo ennen sanaa. Ihminen on lain seurauksena tullut tietoiseksi kuoleman tilastaan. Tietoisuus kuoleman tilasta tarkoittaa myös avuttomuutta ja kyvyttömyyttä: lain vaatimusten edessä ihmisestä katoaa toivo kyetä saavuttamaan Jumalan mielisuosio (favor) ”lain kuuliaisuuden” kautta. Tässä merkityksessä laki ikään kuin lopettaa ihmisen luottamuksen omiin kykyihinsä repimällä ihmisen ylpeän ja ”niskurin” tunnon irti. Syntiopin kannalta on merkittävää, että Jussila painottaa lain tuomion ja työn olevan ainoa keino ihmisen herättämiseen.¹⁵⁷

Lopullinen päämäärä lain virasta tapahtuu, kun ”lihan hallitusvallassa” elävä ihminen tuntee syntiturmeluksen olemuksen sydämessään ja kauhistuu. Synti, joka on aiemmin ollut jopa iloa tuottavaa, muuttuu sanan peilissä ihmisen sydämessä ”iljettäväksi” ja synnin valta ”hirmuiseksi” ja ”kammottavaksi”. Synnin olemuksen tunnettuaan ihminen tuntee samalla myös synnin seurauksen – iankaikkisen kuoleman eli eron Jumalasta. Ihmisen sydämessä syttyy eksistentiaalinen hätä ja pelko, koska tuomio ja kuolema koskettavat ihmisen olemassaoloa; kysymys on todella elämästä ja kuolemasta. Lain toiminnan myötä suruttomasta¹⁵⁸ ihmisestä tulee herännyt. Synnin suvereeniin hallintaan herännyt ihminen on eksistentiaalisesta kauhustaan huolimatta kuitenkin kyvytön auttamaan itse itseään. Siksi ihmisessä syttyy pelastuksen tarve.

Pelastuksen tarpeen syntyminen on Jussilan mukaan lain viran lopullinen tehtävä. Kuoleman ja tuomion virasta huolimatta Jussila näkee lain viran tehtävän hyvänä: laki kurittaa ihmisen pelastuksen lähteelle – Kristuksen luokse. Johtopäätös perustuu toisaalta lain sisällölle, joka on hyvä, mutta myös lain herättämiin muutoksiin ihmisen sydämessä. Herättävästä toiminnastaan huolimatta laki ei kuitenkaan lahjoita ihmiselle mitään, vaan ainoastaan valmistaa ”sijaa” armolle. Lain kuoleman ja tuomion funktio päättyy, kun heränneelle ihmiselle lahjoitetaan evankeliumin sanassa vanhurskaus, jonka laki vaatii.¹⁵⁹ Tästä näkökulmasta katsottuna laki

¹⁵⁷ ”Miksi Herra näin kovasti koskettaa ruvetessaan auttamaan ihmispoloista? Sentähden kun ihminen ei ikävöi pelastusta ennen kuin synti tulee hänelle y l i t s e m ä ä r i n synniksi (Room. 7: 13) Synnin tekemisestä saa hän iloa ja huvia niin kauvan, kunnes hänet saavuttaa murhe ja vaiva, joka joko ajassa tai ijankaikkisuudessa tulee jokaisen ihmisen sielun päälle, joka pahaa tekee. (Room. 2: 9)” SL0923, 129; ”Jonka omantunnon läpi lain pistimen terä on tunkenut, siltä kuolee kaikki toivokin koskaan kyetä lain kuuliaisuuden kautta saavuttamaan Jumalan mielisuosiota. – – Mutta mikään vähempi kuin kadotuksen tuomio ei saa ylpeän ja niskurin ihmisen tuntoa rikki revityksiä, niin että hänelle tulisi kuoleman hätä ja että hän seisahtuisi evankeliumin ääntä kuulemaan, kun se saarnaa tuomitulle pelastuksesta.” SL0624, 81.

¹⁵⁸ Käsittelen suruttoman ihmisen olemusta tarkemmin luvussa 3.5.

¹⁵⁹ SL0423 50–51; SL0624, 81–83.

ikään kuin vanhentuu ja tulee merkityksettömäksi, kun sen virkaan liittyvä tehtävä päättyy. Ehtona lain viran päättymiselle on evankeliumin uskominen ja uudestisyntyminen, jolloin ”vanhan liiton lain” tilalle tulee ”uuden liiton laki”. Käsittelen evankeliumin virkaa luvussa 4.2.

Edellä kuvaillun kuoleman viran ulottuvuuden lisäksi lain virka on eskatologinen. Viimeisellä tuomiolla Jumalan kasvojen edessä lain vaatimukset esitellään kaikille ihmisille, minkä seurauksena ihmiset jaetaan kahteen joukkoon – ”kirottuihin” ja ”siunattuihin”.¹⁶⁰ Viimeisellä tuomiolla laki tulee lopullisesti täytäntöön. Jussila kuvaa eskatologista näkyä tuomioistuimena, johon ottavat osaa Jumala, Saatana ja ihmiskunta. Tuomion tapahtumassa Jumala on tuomari, Saatana syyttäjä ja ihmiskunta tuomionalainen syytetty. Laki tuomitsee tekojen mukaan jokaisen ihmisen ankarimmalla mahdollisella tuomiolla – yksikin rikkomus riittää kadotustuomioon. Tässä tuomiotapahtumassa Saatana toimii Jussilan mukaan *päällekkantajana*. Se tarkoittaa, että Saatana Jumalan lakiin vedoten syyttää tuomioistuimen edessä ihmistä rikkomuksista ja vaatii oikeutetusti epäuskoisia eli pelastuksesta osattomia ihmisiä tuomiolle ja helvettiin. Oikeutus ei kuitenkaan perustu Saatanan erityisoikeuksiin vaan ihmisten jumalattomuuteen ja syntisyyteen, minkä seurauksena koko maailma on ”vikapää” eli syyllinen ja kirottu Jumalan edessä. Viimeinen tuomio on samalla hetki, jolloin Saatanan valta on lopullisesti voitettu. Epäuskoisen ihmisen kannalta hetki on iankaikkisen kuoleman täyttymyksen hetki: synnin palkka eli lopullinen seuraus täyttyy lain tuomion kautta iankaikkiseksi kadotukseksi.¹⁶¹

4 Synti armon tilassa

4.1 Lunastus

Käsitys synnin ja armon välisestä suhteesta kietoutuu Jussilan teologiassa vanhurskauttamisoppiin, joka on eräänlainen syntiopin ”peili”: Vanhurskauttamisen edel-

¹⁶⁰ SL0937, 195–197.

¹⁶¹ ”Rikoksen tehneelle, jonka syyllisyys on todistettu, on päällekkantaja, syyttäjä, oikeutettu vaatimaan tuomiota. Jumalan pyhän lain mukaan on koko maailma vikapää Jumalan edessä (Room. 3: 19) ja saatamalla on valta viedä kadotukseen ne, jotka ovat syntyneet kahlehdittuja sen valtakunnassa (Ef. 2: 2) Kaikki epäuskoiset ihmiset, niin rivosyntiset kuin sen siveät ja itsehurskaat, ovat vihan lapsia (Ef. 2: 3)” SL0136, 3–6; SL1228, 223–224.

lytykseksi Jussila nimeää uudestisyntymisen, jossa ihminen luodaan ”uudeksi luomukseksi Kristuksessa”.¹⁶² Uudestisyntymisen taustalla on Jussilan käsitys kadotetusta ja tuomitusta ihmisestä. Edellä käsitelty lankeemuksen ja perisyntyn osiot osoittivat Jussilan hamartiologian sisältävän totaaliaspektin. Lankeemuksessa ihmiseen tullut synti tarkoitti seuraavaa: ihmisen yhteys Jumalaan katkesi täydellisesti, ihmisestä tuli Jumalan lahjoista osaton ja tuomionalainen. Lankeemuksessa ihmisluonto turmeltui, mikä tarkoitti, että ihmisestä tuli luonnostaan lihallinen. Lihallisuus merkitsi synnin ja Saatanan hallintavaltaa ihmisen sydämessä. Jumala-uskon ja rakkauden sijasta ihmistä hallitsevat synti, kuolema ja Saatana. Kohtalokasta lankeemuksessa oli kuolema, joka tuli ihmisen tuomioksi. Jumalan vihollisena ja kuolemaan tuomittuna ihminen on lihansa puolesta Jussilan mukaan ”iankaikkisesti kadotettu”.¹⁶³

Synti kristityssä –osioni pääkysymys kuuluu, mitä synti on vanhurskautetussa? Onko uudestisyntyneessä ihmisessä oleva synti todellista vai ei? Jussila nimittäin allekirjoittaa luterilaisen teologian käsityksen kristittyyn jäävästä pahasta himosta (*concupiscentia*):

Turmeltu lihamme jäi uudessasyntymisessä aatamilliseen turmelukseensa. Siinä on yhä sama synnillinen taipumus.¹⁶⁴

Lihan jääminen turmelukseen antaa viitteitä siitä, että synti on osa vanhurskautetun todellisuutta läpi elämän ainakin taipumuksen näkökulmasta. Lunastusosiossa hahmottelen aluksi kuitenkin Jussilan käsityksen synnin vastapoolista eli armosta. Eteenen armo-osiossa kahdessa osassa: ensin kuvailen Jussilan käsityksen armosta ja lunastuksesta sekä uudestisyntymisestä. Lopuksi kuvailen Jussilan pyhityskäsityksen, jossa varsinaisesti keskityn pohtimaan syntiä kristityssä.

Lunastus on koko Jussilan teologian keskus: kun lankeemuksen seurauksena ihmisluonto turmeltui ja synti valtasi ihmisen turmiovaltana, Jumala vastasi

¹⁶² ”Hän (Jeesus) opetti, että Jumalan lapseksi tullaan Jumalasta syntymisen kautta ja ettei ihminen voi Jumalan valtakuntaa nähdä ellei hän uudestisyntyny.” SL1033, 219; SL0323, 33–35; SL0624, 81–83.

¹⁶³ SL0223 17–19; SL0424, 49–51; SL0624, 81–83.

¹⁶⁴ SL0323, 33–35.

syntiin armon ja rakkauden lahjan kautta, joka oli sisällöltään ”langenneiden lunastus”. Näin ollen lunastuksen ymmärtäminen on todellinen peili syntiopille.¹⁶⁵ Tutkimushypoteesini armo-osiossa on, että edellä noussut hamartiologinen perisyntin totaaliaspekti synnistä turmiovaltana konstituoii Jussilan teologiassa myös koko soteriologiaa eli pelastusoppia.

Jussilan lunastuskäsityksen edellytyksenä oleva käsitys synnistä turmiovaltana näkyy vahvasti Jumalan pelastustyön taustana:

Maailman synti on se **tausta, jota vasten katsottuna** Jumalan meidän edestämme antama uhri näkyy oikeassa valaistuksessa, Jumalan rakkauden kirkkaassa loisteessa.¹⁶⁶

Armon taustalla on Jussilan mukaan maailman synti, joka on ottanut koko ihmiskunnan tuhoavaan valtaansa ja jota jokainen ihminen omilla synneillään kerryttää Jumalan edessä. Ilmeisesti Jussila viittaa maailman synnillä ainakin lankeemuksessa tulleeseen synnin täydelliseen turmelukseen, joka on tuhoavana valtana toisaalta yksittäisessä ihmisessä, mutta myös maailmassa vaikuttavana kollektiivisena voimavaltana. Kiinnostavaa on Jussilan valinta puhua maailman synnistä yksikössä. Maailman synti kertakaikkisena voimavaltana voisi tästä näkökulmasta ajatella pelkästään Adamin lankeemukseksi. Kuitenkin Jussila katsoo maailman synnin lisääntyvän ja voimistuvan yksittäisten ihmisten syntien kautta. Näyttää siltä, että Jussilan fokus on kuvata maailman syntiä pikemminkin Adamin lankeemuksesta lähtöisin olevana dynaamisena valtavoiimana eli perisyynnistä nousevana tuhona, joka on Jumalan pelastusmotiivin taustalla.¹⁶⁷

Rakkauden käsite on Jussilan teologian ja samalla myös hamartiologian keskuskäsite, sillä Jumalassa oleva ja Jumalasta ”vuotava”, ”paljastava”, ”riisuva” ja ”polttava” rakkaus on koko pelastuksen perusta. Jumalan rakkauden tunteminen on

¹⁶⁵ ”Tästä Jumalan suuresta rakkaudenlahjasta, langenneiden lunastuksesta, todistavat evankelistain ja apostolein kirjoitukset. Niissä asetetaan tämä Jumalan pelastusneuvo ihmisten eteen heidän tuntoaan murtavana voimana, joka ainoa voi voittaa ihmislapsen kovan sydämen ja taivuttaa sen kuuliaisuuteen Jumalalle. – Senkautta (lunastus) he (apostolit) avasivat sokeain silmiä ja käänsivät heitä pimeydestä valoon, eroamaan saatanan vallasta Jumalan tykö saamaan syntein anteeksiantamista ja perimistä ynnä niiden kanssa, jotka pyhitetään uskon kautta Jeeseen.” SL1022, 145; SL0329, 42.

¹⁶⁶ SL0143b, 5–6.

¹⁶⁷ ”Maailman syntiä ovat ihmiskunnan sukupolvet, niin mekin raskaalta osaltamme, kartuttaneet, ja se on saanut ihmiskunnan tuhoavaan valtaansa.” SL0143b, 6.

myös Jussilan vanhurskauttamisopin periaate, sillä rakkaus ankkuroituu käsitteenä synnin, armon, lain, evankeliumin, uudestisyntymisen ja pyhityksen käsitteisiin.¹⁶⁸

Jussilan näkee rakkauden ainakin kahdella, keskenään koherentilla tavalla. Rakkaus on 1) Jumalan ”isänsydämen” mielenlaatua ihmistä kohtaan eli eräänlaista Jumalan immanenssia eli sisäistä asennetta, jonka kohde on Jumalan kuvaksi luodussa ihmisessä. Jumalassa olemassa olevana asiana rakkaus paljastaa Jumalan olemuksesta armon¹⁶⁹: Jumalan rakkaus on luonteeltaan säälivää, itsensä uhraavaa ja pelastavaa rakkautta, jota Jumala tuntee syntiin langennutta, Jumalasta eroon joutunutta ihmistä kohtaan jo Paratiisissa. Rakkaus on armoa, koska se kohdistuu langenneeseen ihmiseen, joka ei ansaitse rakkautta.¹⁷⁰

Rakkaus on myös edelliseen elimellisesti liittyvää 2) ”armolahja”¹⁷¹, joka tarkoittaa trinitaarista Jumalasta vuotavaa voimavaltaa, transsendenssin Jumalan pelastusekonomista suuntautumista ihmistä kohti, mitä määrittelee seuraava järjestys: Rakkaus on Isästä, se ilmoitetaan Pojassa ja lahjoitetaan Pyhän Hengen kautta. Jumalasta lähtevänä tekijänä rakkaus on efektiivistä valtavimmaa, joka kohdistuu ihmiseen *tulena*. Tuli-metaforalla Jussila pyrkii ilmeisesti kuvaamaan rakkauden paljastavaa ja toimivaa luonnetta. Rakkauden vaikutus ihmisessä riippuu ihmisen tilasta: luonnolliselle ihmiselle rakkaus lakina paljastaa syntiinlankeemuksen aiheuttaman syntiturmeluksen, mutta myös evankeliumina tarjoaa pelastuksen. ”Uskovaiselle” eli uudestisyntyneelle ihmiselle rakkauden tunteminen merkitsee koko kilvoituksen eli pyhityksen voimaa ja lähettä.¹⁷² Puhdas, itsensä kokonaan antava rakkaus on Jumalan taustamotiivi koko pelastushistoriassa: Paratiisin lupauksessa Kristuksesta, inkarnaation Sanan lihaksi tulemisessa, Kristuksen kärsimyksissä, kuolemassa ja ylösnousemuksessa, sekä Pyhän Hengen pyhittävässä toiminnassa.

¹⁶⁸ ”Armon perustana on Jumalan armahtavan isänsydämen rakkaus ja Jeesuksen Kristuksen valmistama lunastus.” SL0423, 50; SL1222, 177; SL1233, 267–268; SL1235, 267–268; SL1237, 267–269.

¹⁶⁹ Armon käsitteestä Jussilan teologiassa tarkemmin luvussa 4.2.

¹⁷⁰ ”Hänen isänsydämensä tunsikin kipeää kipua siitä, että hänen rakas lapsensa joutui synnin, kuoleman ja perkeleen valtaan.” SL0430, 76.

¹⁷¹ ”Näin tulee rakkaus. Sekin on Pyhän Hengen vaikuttama armo ja antama armolahja. – Rakkauskkin on Jumalan armolahja. Rakkauden palvelus, mitä me Jumalan seurakunnassa saamme, sekin on Jumalan armolahja.” SL1152, 219–220.

¹⁷² ”Golgatan ristillä palaa Jumalan rakkauden tuli kirkkaimmalla liekillään. Se murtaa, särkee ja riisuu. Sen valossa paljastuu lankeemuksen kuilun mittaamaton syvyys, joka eroittaa ihmisen elävästä Jumalasta.” SL0126, 13; ”Kun Kristuksen rakkauden tunto meissä on elävänä, niin että hänen kuvansa on aivan kuin sieluumme piirrettynä, valvoo henkemme ja sen palavimpana harrastuksena ja suurimpana virvoituksena on muistella Jeesuksen rakkautta.” SL0542, 99. Kilvoituksen mekanismeista lisää luvussa 4.3 ja 4.4.

Rakkaus näyttää näin olevan Jussilalle toisaalta koko trinitaarisen Jumalan läpäisevä immanenssinen käsite, joka ilmoittaa Jumalan pelastusekonomian Pojassa ja Pyhässä Hengessä. Kristus on Jussilalle rakkauden sisällöllinen keskus, Välimies ja Sana, jonka yhteydessä Pyhä Henki vuodattaa ihmiseen rakkauden uudestisyntymisessä.¹⁷³

Kristus näyttäytyy Jussilan soteriologiassa avaimeksi ymmärtää lunastuksen ja synnin suhdetta, koska Jussilan teologia on hamartiologisestikin kauttaaltaan hyvin kristologialähtöistä: syntiä, kuolemaa ja Saatanaa käsitellään runsaasti juuri Kristuksen persoonan ja työn yhteydessä. Paratiisissa lunastuslupauksessa annettu Jumalan armoaikomus tarkoittaa lupauksen evankeliumia Kristuksesta, johon ”vanhan liiton” ihmiset uskoivat. Inkarnaatiossa tapahtuneessa Sanan eli Kristuksen tulemisessa lihaksi sekä Kristuksen kärsimyksissä, kuolemassa ja ylösnousemuksessa muodostui taas rakkauden täyttymyksen evankeliumi, johon ”uuden liiton” ihmiset uskovat.¹⁷⁴

Kristuksen Jussila kuvailee ”ennen aikoja syntyneeksi Jumalaksi”. Jussila korostaa Kristuksen olevan Isästä lähtöisin oleva Poika ja näin ollen ”kaikkea muita ylempi”. Jumalan Poika on olemassa jo ennen luomistyötä ”isän tykönä” Karitsana, joka on ”tapettu maailman alusta”. Luonnehdinnallaan Jussila näyttää allekirjoittavan pre-eksistenssin ja johannekselaisen Sana-kristologian, jossa Poika on Sana jo ennen luomista, ja Sana, jonka kautta koko maailma ja ihminen luodaan. Erityisesti johannekselaisessa kristologiassa Kristus on inkarnoitunut Sana, jonka funktioon sisältyy koko lunastusekonomia – luominen, lunastus ja pyhitys.¹⁷⁵

¹⁷³ ”Jouluevankeliumi julistaa meille, että Jumala on rakastanut maailmaa. Se todistaa meille, että hän on isällisen rakkautensa meihin osoittanut vastaanväättämättömän varmasti siinä, että hän antoi ainoan Poikansa syntyä maailmaan synnin, kuoleman ja perkeleen valtaan joutuneiden ihmisten vapahtajaksi.” SL1237, 267; ”Jumalan sydämessä tulena palava rakkaus armahti meitä kuolemaan ja synnin alle joutuneita ihmiskurjia.” SL1238, 259; ”Sana tuli lihaksi, – Iäisen Rakkauden laupeuden silmät ovat tämän ihmislihaan ja vereen alentuneen Sanan kautta käännetty armollisina meidän puoleemme, jotka kannamme Aadamin vian turmelemaa lihaa ja verta.” SL1221a, 177–178; ”Jumalan rakkaus on siis se ihmevoima, jonka kautta Pyhä Henki luo uuden elämän ihmisen sielussa. Rakkaus on kotoisin taivaasta, sillä Jumala on rakkaus. Sieltä sen Pyhä Henki tuo alas tänne rakkaudettomaan maailmaan ja ohjaa sen uutta elämää vaikuttavat voimavirratt ihmisen sydämeen.” SL0843, 167; SL1233, 267–268; SL1235, 267–268; SL1222, 177; SL0542, 99–100.

¹⁷⁴ ”Täydellisen ilmoituksen pelastavasta rakkaudestaan Jumala antoi Pojassaan, jonka koko elämä, opetukset ja työt säteilivät Isän sanomattomasta säälistä ja kaikkensa uhraavasta rakkaudesta.” SL1022, 145; ”Hänen isänsydämensä tunsu kipeää kipua siitä, että hänen rakas lapsensa joutui synnin, kuoleman ja perkeleen valtaan. Sulasta rakkaudestaan meitä kadotettuja, hänen vihollisiaan kohtaan hän lupasi ja antoi ainoan Poikansa, kalleimman mitä hänellä oli, sovittamaan meidät, hänen vihollisensa, hänen kanssaan.” SL0430, 76; SL1235, 267–268; SL0542, 99–100; SL0143b, 5–6.

¹⁷⁵ Kristologisen dogmin kehityskulku alkoi ensimmäisen vuosisadan varhaiskirkon ajoista ja tietyllä tavalla vakiintui vuoden 451 Khalkedonin kirkolliskokouksessa muotoiltuun kristologiseen kaksiluonto-oppiin, jonka Luterilaiset tunnustuskirjat implisiittisesti sisällyttävät kristologiaansa. Mannermaa 1977, 75–92.

Jussila kuvaa Kristusta Jumalan majesteettisin ilmaisin Adamin langenneelle sukukunnalle luvatuksi Lunastajaksi, Sanaksi, Jumalan Pyhäksi ja Jumalan joululahjaksi, jonka kautta ihminen saa Jumalan mielisuosion (*favor*). Kristukseen sisältyy näin armon ja lahjan käsitteet.¹⁷⁶ Kuvatessaan Kristuksen inkarnaation hetkeä Jussila nimeää Kristusta Jumalan olemukseen kuuluvina ominaisuuksilla: taivaallisena valona, kirkkautena, hyvytenä ja totuutena. Kristus on jossain määrin efektiivinen pelastusnäky, jo seimen lapsen muodossa, kun Jussila kuvailee syntymähetken todistaneiden ihmisten sisäisiä liikkeitä: taivaallinen valo loistaa sydänten pimeyteen ja armon aurinko valaisee sielut kirkkaudellaan.¹⁷⁷

Yläkristologisista painotuksista huolimatta Jussila painottaa Jumalan pelastavan armon ja rakkauden keskuksen olevan ristiinnaulitussa ja kärsivässä Kristuksessa. Kristuksen maanpäällinen elämä tähtää näin ollen alusta asti ristille ja sovittuuteen. Tämä näkyy oikeastaan jo Paratiisissa Jumalan antamassa lunastuslupauksessa, joka oli ”veristä evankeliumia”.¹⁷⁸ Jussila ei kuitenkaan sijoita täyttynyttä lupasta pelkästään ristin tapahtumien yhteyteen, vaan kuvaa Jumalan antamaa lupasta saatavan vallan voittajasta täyttyneen jo Kristuksen syntymähetkellä.¹⁷⁹ Kuitenkin Kristuksen inhimillisyys ja kärsimys ristin tiellä on Jussilan kristologiassa vielä keskeisempää.¹⁸⁰

Kristologiassaan Jussila painottaa voimakkaasti Kristuksen olevan ”lihaan alennettu Jumala”, joka koki ihmisen tuskat, vaivat ja pelot kuitenkin ilman syntiä. Käsitteellä liha Jussila ei tarkoita lihallisuutta, vaan lihaa, johon Kristus syntyy. Neitseestäsyntyneen Kristuksen liha ei ole perisyntin turmelema liha vaan ihmisen turmeltumaton liha. Vaikka lihan turmeltumattomuutta voisi argumentoida neit-

¹⁷⁶ ”Jo isän tykönä ennen iankaikkisia aikoja Hän oli ”Karitsa, joka on tapettu maailman alusta”. SL0435, 75; ”Lankeemuksen vian alainen ihmisjoukko saa Jumalan joululahjana Jeesuksen ja Hänen kauttaan Jumalan mielisuosion. Iäisen Rakkauden laupeuden silmät ovat tämän ihmislihaan ja vereen alentuneen Sanan kautta käännetty armollisina meidän puoleemme, jotka kannamme Aadammin vian turmelemaa lihaa ja verta.” SL1221a, 177; SL1222, 177; SL1223, 177.

¹⁷⁷ ”Valo taivaasta koitti pimeässä yössä ensimmäisenä Jouluna, kun Kristus, Vapahtaja syntyi maailmaan. — ihmeellinen valo loisti sieluamme, kun armon aurinko, Kristus, tuli sydämenne pimeään yöhön ja valaisi sen armonsa sanomattomalla kirkkaudella.” SL1222, 177; SL1237, 267–268.

¹⁷⁸ ”Evankeliumin keskipiste on ristiinnaulittu Kristus; ei Jeesuksen ristiinnaulitseminen, vaan se Jeesus, joka tehtyänsä verensä kautta ristin päällä rauhan nyt istuu Majesteetin valtaistuimella ja jakaa siunausta seurakunnalleen. Jeesuksen sovintokuolema on keskeisin kohta hänen elämässään. — Jo ensimmäinen Jumalan omalla suulla paratiisissa annettu lupaus lunastuksesta oli ”verinen evankeliumi”. SL0435, 75.

¹⁷⁹ ”Jumalan lupaus vaimon siemenestä, joka oli rikki polkeva käärmeen pään, täyttyi Jumalan edeltä määräämän ajan täytyessä jouluyönä.” SL1235, 267.

¹⁸⁰ SL1142b, 245–248; Kärsimysmystiikkaan keskittyvä kirjoitus on myös SL0126, 11–13.

seestäsyntymisellä, Jussilalle Kristus lihassa ilmoitettuna Jumalana on ennen kaikkea suuri paradoksi ja salaisuus, jossa salattu Jumala tulee näkyvään lihaan, pyhä ja vanhurskas Jumala tulee ihmiseksi.¹⁸¹

Klassisen sovitusopin elementtejä Jussilan soteriologiasta löytyy jo Jumalan rakkauden kuvailussa asenteena langennutta ihmistä kohtaan. Jumalan itsensä uhraava rakkaus näkyy Jussilan mukaan Lunastaja-Kristuksen kärsimyksessä ja ristillä palavana rakkauden tulena ja liekinä. Kuten laki-osiossa tulikin esille, Jumalan rakkaus näyttäytyy lakina luonnolliselle ihmiselle. Jumalan rakkauden tuli ei ole luonnollista ihmistä lempeästi silittelevä, päinvastoin se palaa ja polttaa kaiken, mikä on lähtöisin ihmisestä: osoittaa ihmisen täydellisen eron Jumalasta, murtaa, särkee ja riisuu ihmisen omista mahdollisuuksistaan kelpata Jumalalle.¹⁸² Sen lisäksi että Kristuksen kärsimykset ovat tärkeä osa soteriologiaa, Jussila korostaa niiden tärkeyttä koko ihmiskunnan pahuuden ja synnin tuomion osoittamisena; Jumalan ankara viha syntii kohtaan ilmenee juuri Kristuksessa, joka tulee synnittömänä synniksi ja kantaa itsessään maailman synnin.¹⁸³

Tapanisen (2007) mukaan Jussilan teologiasta löytyy myös anselmilaisen sovitusopin painotus, jossa Kristus nähdään lankeemuksessa tulleen syntivelan hyvittäjänä. Kristus synnittömänä suorittaa hyvityksen, kärsii ihmisenä synnin rangaistuksen ja ansaitsee näin Jumalan edessä ylimääräisen ansion (*meritum Christi*) synnittömyytensä ja kuulaisuutensa perusteella. Anselmin tulkinnassa keskeistä on ajatus Kristuksesta sijaissovittajana (*satisfactio vicaria*).¹⁸⁴ Jussilan käsitys lunastuksesta sisältää anselmilaisia piirteitä: Kristus suorittaa sijaiskärsimyksen ja sovintokuoleman. Sijaiskärsimys tarkoittaa, että Kristus kenosiksessa¹⁸⁵ yhtäältä tyhjentyy jumalallisesta kunniaista ristin tielle, jossa hän alentuu syljettäväksi, piestäväksi,

¹⁸¹ ”Mutta hän syntyi, ei osallisena Aadamin ja Eevan lankeemuksen tuottamasta kirouksesta, vaan hän syntyi pyhänä, puhtaana ja viattomana.” SL0949, 162; ”Sana tuli lihaksi, kuuluu pyhän kirjan todistus siitä. Se on julkisesti suuri jumalinen salaisuus, että Jumala on ilmoitettu lihassa. Kuinka voi olla mahdollista, että salattu Jumala, pyhä ja vanhurskas, joka asuu valossa mihin yhdenkään syntisen ei ole suotu tulla, on ilmoitettu lihassa, että sana on tullut lihaksi? Sehän se onkin tuo salaisuus, joka on syvä kuin meri, korkea kuin taivas, pitkä kuin iäisyys ja leveä kuin itä on kaukana lännestä.” SL1223, 177.

¹⁸² ”Golgatan ristillä palaa Jumalan rakkauden tuli kirkkaimmalla liekillään. Se murtaa, särkee, ja riisuu. Sen valossa paljastuu lankeemuksen kuilun mittaamaton syvyys, joka eroittaa ihmisen elävästä Jumalasta. Sen edessä näkyy, kuinka kauhistuttavan synnillistä synti on.” SL0126, 13.

¹⁸³ SL0342, 51–53; SL0727, 99–101.

¹⁸⁴ Keskiajan teologi Anselm Canterburylaisen (1033–1109) muotoilema sovitus teoria on edelleen roomalaiskatolisessa teologiassa keskeinen sovitus käsitys. Anselmilaisesta sovitusoppia on kutsuttu myös latinalaiseksi sovitusopiksi. Sovitus teorian taustalla on roomalainen oikeusperiaate, jonka mukaan rikoksen tekijän tulee hyvittää tekonsa. Latinalaisen sovitusopin alullepanijana pidetään kirkkoisä Tertullianusta (n. 155 tai 160–n. 225), joka ensimmäisen kerran sovelsi juridista terminologiaa sovitusopissa. Lehtonen 2005, 8–11.

¹⁸⁵ Kenosis (kr. kenoosi) tarkoittaa itsensä tyhjentämistä. Teinonen 1999, 168.

ruoskittavaksi, orjantappuroin kruunattavaksi ja lopulta ristiinnaulittavaksi. Jussila korostaa Kristuksen kärsimyksen funktion olevan juuri koko maailman synnin kantamista ristille. Syntikuorman kantajana Kristus ”tyhjentää tuskien maljan loppuun asti” kärsien ”katkeran kuoleman”. ”Tuskien malja” sisältää koko maailman synnin: synnin tuoman kirouksen, lain rikkomisesta seuranneen rangaistuksen, Saatanan vallan ilmenemisen, Jumalan vihan ”poltteen” ja Jumalan hylätyksi tulemisen hädän. Tuskan malja ei kosketa ainoastaan Kristuksen inhimillistä luontoa, vaan se polttaa Kristuksen ”pyhää sielua helvetillisenä tulena”. Jussilan mukaan kärsimys koskettaa näin koko Kristuksen persoonan molempia luontoja¹⁸⁶. Jumalan Pyhä kaatuu syntitaakan alla, Elämä vaipuu kuoleman syvyyden syvimpään paikkaan – iankaikkiseen kadotukseen. Sijaiskärsimyksen motiivi paljastuu lopullisesti sovinto- ja sijaiskuolemassa.¹⁸⁷

Sovintokuolema ristillä on Kristuksen pelastustyön huipentuma, jossa koko Jumalan sovitusmotiivina oleva kutsuva, uhrautuva ja lahjoittava ”isänrakkaus” ilmenee. Rakkauden uhraava luonne tulee esille Kristuksen ristissä: Kristus maistaa kuolemaa, jotta ihmisen ei tarvitsisi sitä maistaa. Kristus on ristillä Jumalan hylkäämänä, jotta ihminen pääsisi Jumalan ”isänsyliin” eli rakkaudelliseen yhteyteen. Kristuksen kadotukseen vaipuminen tapahtuu, jotta ihmiselle olisi taivas auki. Ristillä tapahtuu uhrikuolema ihmisten edestä ja sijasta. Kristus tulee ristillä synniksi ja kiroukseksi ihmisen sijasta, ja verenvuodatuksen kautta antaa henkensä ihmisen edestä. Näin lankeemuksen seuraukset – kuolema, kirous, helvetti ja synti – täyttyvät Kristuksessa, joka on ”vanhurskas väärin puolesta”.¹⁸⁸

Jussilan mukaan Kristuksen kuolema on myös sijaiskärsimyksen huipentava sijaiskuolema. Sijaiskärsimisen ja –kuoleman päämääränä on yhtäältä säästää ihmiskunta synnin kuolemanrangaistukselta, mutta myös vapauttaa ihmiskunta synnin, kuoleman ja Saatanan vallasta ja johdattaa ihmiskunta ”Jumalan tykö”, sillä Jumalan yhteydessä on iankaikkinen elämä. Kristuksesta turmiovaltojen voittajana

¹⁸⁶ Kristuksen kaksiluonto-oppi on yksi niistä teologian klassisista opinkohdista, joista kristillisillä kirkkoilla (roomalaiskatolinen, ortodoksinen ja protestanttinen) on edelleen yksimielisyys. Kaksiluonto-opin mukaan Kristus on yksi persoona, jossa on yhtä aikaa kaksi luontoa – jumalallinen ja inhimillinen, jotka ovat keskinäisessä suhteessa ”erottamatta, muuttamatta, jakamatta ja sekoittamatta”. Kaksiluonto-oppi formuloitiin lopullisesti vuoden 451 Khalkedonin kirkolliskokouksessa. Syntiopin kannalta kaksiluonto-opin fokus oli pyrkiä osoittamaan, että Jumala todella tuli langenneeseen ihmiskuntaan ihmiseksi ja lihaksi, joka ei kuitenkaan ollut perisyntin turmelema liha. Pihkala 2005, 167–199.

¹⁸⁷ SL0727, 99–101; SL0329, 41–43; SL0342, 51–53; SL1142b, 245–248.

¹⁸⁸ SL1142b, 246–247; ”Hän kuoli Jumalan antamana uhrikaritsana.” SL0351, 50.

(*Christus victor*) avautuu Jussilan teologiassa lunastus ja sen taustalla oleva lankeemuksen totaalisuus: ilman Kristuksen lunastusta synnin ja Saatanan vallassa oleva ihminen on myös kuoleman vallassa, mutta Kristuksen lunastuksessa ihminen on vapautettu synnin turmiovaltojen vallasta. Kristus turmiovaltojen voittajana avautuu kenosiksessa erityisesti kaksiluonto-opin näkökulmasta: Ristin tien kärsimys on inhimillisesti tuskallinen, Kristus ”vapisee” ja ”huohottaa”, mutta kestää synnin ”hirmuisen kuorman” jumaluutensa voiman kautta. Tosi ihmisyytensä rinnalla Kristus on myös tosi Jumala, joka voittaa turmiovallat ja tuo turmiovaltojen voiton näkyville.¹⁸⁹

Pekka Tapanisen (2007) analyysi Jussilasta ristin teologina näyttää osuvan oikeaan. Jussilan teksteissä Kristuksen työ Golgatalla on koko Jussilan teologian huipentuma ja keskus myös syntiopin kannalta. Useissa kirjoituksissaan Jussila kehottaa lihallista ihmistä katsomaan Paratiisin lankeemuksen sijaan ”Golgatan veri-seen uhripäivään”. Kuten edellä on tullutkin esille, Jussilan retoriikka sisältää voimakasta Kristuksen kärsimysmystiikkaa. Kristuksen kärsimykset kuvaavat kenosista nimenomaan synnin ja lankeemuksen hirvittävyuden paljastajana. Kenosiksessa Kristus on laskeutunut työnsä inhimillisesti raskaimpaan vaiheeseen: kärsimään ihmiskunnan syntien aiheuttaman tuskan, vaivan, ruoskaniskut, orjantappuroiden raateleman pään kivut vuodattaen pyhää verta matkalla kohti Golgatan ristiä.¹⁹⁰ Syntiopin kannalta Kristuksen kenosis merkitsee, että Jumala alentuu kärsimään ihmisenä ihmisten syntien taakan. Kärsimyksen fokuksena on näin osoittaa kristologian kautta Jumalan ja ihmisen välisen ”lankeemuksen kuilun” täyttyneen Kristuksessa teologisesti, mutta myös inhimillisesti tunnetasolla: Kenosiksen kautta Jumala tietää, millainen ihminen on, tietää mitä ihmisestä lähtee ja tuntee ihmisyyden syvimmän ahdistuksen.¹⁹¹

Jussilan mukaan Kristuksen kärsimys ja Golgatan risti ovat teologinen sovitustapahtuma, mutta myös synnin paljastaja luonnollisen ihmisen tietoisuudelle.

¹⁸⁹ SL0342, 51–53; ”Hän otti kantaakseen meidän syntimme ja meidän syntiemme tuottaman rangaistuksen. Sentähden hänen kuolemansa oli niin verinen. Hän kuoli Jumalan antamana Uhrikaritsana. Mutta kun Hän oli Jumala, niin hän voitti, ja se Hänessä ollut jumaluuden luonto antoi Hänelle sen voiman, että kuolema ja helveti ja kadotus eivät voineet Häntä vallassaan pitää, vaan Hän voitti viholliset ja toi voittonsa näköksille.” SL0351, 50.

¹⁹⁰ ”Katso Häntä, joka yön pimeässä yrttitarhassa suuressa tuskassa ja vaivassa maailman syntien runtelemana maahan kaatuneena vapisee, rukoilee ja itkee, eikä pyhästä tulesta puhu ääni tunnollesi: Älä tallaa testamentin verta jalkaisi alle, sillä maa, jota Jumalan Karitsan lämmin veri on kastellut, on pyhä maa! Seuraa köysiin sidottua Jeesusta Pilatuksen ja Herodeksen palatsiin, katso Hänen ruoskittua ruumistaan ja orjantappuroiden raatelemaa päätään ja kulje Hänen jälkiään Pääkallonpaikalle, – –” SL0126, 13.

¹⁹¹ SL1142b, 245–248.

Näin ollen risti Jumalan rakkauden tulena näyttäytyy toisaalta lain virkana lihalliselle, mutta myös armon näkymänä uudestisyntyneelle. Risti on tapahtuma, jonka edessä ihminen tulee lihansa puolesta avuttomaksi, köyhäksi ja riisutuksi Jumalan edessä. Jussila kuvaa Adamin lankeemuksen kuilun olevan kirkkaimmillaan Kristuksen lunastajamuodossa:

Ei mikään tee ihmisestä niin avuttoman köyhää kuin sen iankaikkisen rakkauden liekin kosketus sieluun, joka paloi Lunastajan sydäimestä Golgatan verisenä uhripäivänä. — — Golgatan ristillä palaa Jumalan rakkauden tuli kirkkaimmalla liekillään. Se murtaa, särkee, ja riisuu. Sen valossa paljastuu lankeemuksen mittaamaton syvyys, joka eroittaa ihmisen elävästä Jumalasta. Sen edessä näkyy, kuinka kauhistuttavan synnillistä synti on.¹⁹²

Syntiopin kannalta ristin tapahtumat ovat perisyntin totaalisuuden lopullinen paljastaja. Kristuksen kokema häväistys, petos, pilkka ja väkivaltainen kuolema ovat tapahtuma, joka Jussilan mukaan todistaa koko ihmiskunnan täydellisen turmeltuneisuuden ja syyllisyyden:

Se mitä Golgatalla tapahtui, tuomitsee meidät, ihmiset, kaikki yhdessä ja kunkin meistä erikseen, joka ei käsi sydämellään voi vakuuttaa olevansa vapaa — — kaikesta siitä inhimillisestä pahuudesta, joka saattoi Jeesuksen ristille. — — Päämme painuu alas syyllisyytemme tunnon tähden, sillä ei ole ketään viatonta, ei ainoatakaan.¹⁹³

Kristuksen kenosis merkitsee Jussilalle ikään kuin teologista esitelmää ihmisten syntisyydestä ja sen ilmenemisestä. Kateuden, pahansuopaisuuden, halpamielisyyden, petollisuuden ja pelkuruuden syntien takia ihmiset kääntyvät pahuuteen Kristusta vastaan ja syyllistyvät lähestulkoon kaikkiin mahdollisiin synteihin, kun ihmiset hakkaavat, pilkkaavat, pieksävät Kristusta, valehtelevat, panettelevat, häpäisevät ja lopulta surmaavat Jumalan Pojan. Ihmisten synnit ristin tapahtumissa on ikään kuin pahuuden demonisin ilmenemismuoto, sillä ne kohdistuvat suoraan ihmiseksi tulleetseen Jumalaan. Jussila painottaa, että demonisuudestaan huolimatta tällaiseen pahuuteen syyllistyneet ihmiset eivät olleet ”perkeleitä” vaan tavallisia ja samankaltaisia ihmisiä kuin nykyäänkin. Merkittävää ristin tapahtumissa ei olekaan se, että ihmiset olisivat olleet erityisen pahoja silloin, vaan että ihmisten pahuus on samankaltaista silloin ja nyt. Kristuksen kenosis paljastaa syntiopillisesti perisyntin

¹⁹² SL0126, 11–13.

¹⁹³ SL0439, 74–76.

piilevän todellisuuden: ihmisen pahuuden juuret ovat ”sydämessä kätköissä”, vaanivat kuin villieläimet ja hyökkäävät esiin heti, kun tilaisuus ja yllykkeet antavat mahdollisuuden.¹⁹⁴ Ihminen ei kuitenkaan itsessään ole Saatana tai edes Saatanan kuva, vaan edelleen Jumalan kuvaksi luotu. Perisyntin takia ihminen on kuitenkin totaalisen korruptoitunut, Saatanan ja synnin siteissä, luonnostaan Jumalasta pois kääntynyt, Jumalaa pakeneva ja täysin sokea Jumalan tuntemiselle.¹⁹⁵

Kootusti voidaan todeta, että Jussilan teologiassa lunastus on koko pelastuksen keskusta: Lunastus tarkoittaa kertakaikkista ja iankaikkista Jumalalle kelpavaa, pätevää ja riittävää maksua syntivelasta, vapahdusta synnin ja Saatanan hallintavallasta, iankaikkisesta kuolemasta ja pääsyä iankaikkiseen autuuteen. Lunastuksen keskuksena on ristiinnaulittu Kristus, jonka uhrikuolema ristillä on Jussilan mukaan kaikkien lunastuslupausten täyttymys ja koko pelastusopin sisällöllinen keskus. Kristus on välimies, jonka kautta pelastus eli elämä Jumalassa on mahdollista.¹⁹⁶

Kristuksen sijaiskärsimys ja –kuolema tapahtuvat ihmisten sijasta, ja sovintokuolema ihmisten puolesta. Ristin teologiaa painottaessa Jussilan kuva Kristuksesta sijaisuhrina (*satisfactio vicaria*) on hyvin vahva. Myös Kristus turmiovaltojen voittajana (*Christus victor*) tulee esille Jussilan soteriologiassa. Ristin teologiassaan Jussila allekirjoittaa implisiittisesti Anselmin keskeisen sovituspillisen tulkinnan Kristuksen hankkimasta ylimääräisestä ansiosta (*meritum Christi*). Jussilalla ansio tulee esille Kristuksen sijaisuhria (*satisfactio vicaria*) käsittelevissä teksteissä. Huomattavaa on kuitenkin, ettei Jussila painota pelkästään Kristuksen ansion perusteella saatavaa pelastusta. Jussilan soteriologiassa Kristuksen pelastustyön tarkoitus ihmisen kannalta on latinalaisen sovituspillia mukaillen säästää tuomiolta sekä klassisen sovituspillin mukaisesti vapauttaa synnistä, kuolemasta ja Saatanan vallasta (*Christus victor*).¹⁹⁷

¹⁹⁴ ”He sitoivat Hänet köysiin. Eräs antoi Hänelle korvapuustin. He etsivät väärää todistusta tappaakseen Hänet. He pilkkasivat Häntä, sylkivät Häntä silmille ja pieksivät Häntä. He löivät Häntä nyrkillä kasvoihin. He puhuivat paljon herjaussanoja Häntä vastaan. Herodes puetutti Hänet pilkaten purppuraiseen pukuun. Pilatus, vaikka tiesi ja tunnusti Hänet syyttömäksi, ruoskitti Hänen ruumiinsa verille, antoi vääntää kruunun orjantappuroista ja painaa sen Hänen päähänsä ja tuomitsi hänet kuolemaan. — Näin he tekivät Hänelle. Olisimmekohan me silloin olleet heidän joukossaan? — Ihmissydämen kätköissä on viettejä, jotka vaanivat kuin pedot ja saattavat yllykkeiden ja tilaisuuksien irti päästäminä viedä milloinkaan ennen aavistettuihin tekoihin.” SL0439, 74–76.

¹⁹⁵ SL1237, 267–269. Tässäkään yhteydessä Tahkolan tulkinta isä-Jussilan Saatana-uniosta ei istu ristiriidattomasti O. H. Jussilan hamartiologiaan.

¹⁹⁶ SL0337, 51–52; SL1243, 263–264.

¹⁹⁷ Sijaiskuoleman tarkoituksena on se, että ne siitä säästyisivät, joiden edestä toinen kuoleman kärsii. Niin oli Kristuksen sijaiskärsimisen ja sijaiskuoleman tarkoituksena valmistaa meille vapautus

Syntiopin näkökulmasta Jussilan lunastuskäsitystä edeltää loogisesti vahva perisyntikäsitys, joka sisältää totaaliaspektin. Lankeemuksessa tapahtunut turmeltuminen on niin syvää ja korruptoivaa, että Kristuksen lunastustyö tulee käsittää koko lankeemuksen vian korjaamisen, koska luonnollinen ihminen on kuollut ja siten täydellisen kyvytön korjaamaan itse tilaansa. Kristus ei ole ainoastaan lain täyttäjää, vaan myös sijaiskärsijä, synnin ja kirouksen syvin kärsijä – eräänlainen tangentin polttopiste Jumalan ja ihmisen välillä. Kristuksen kautta Jumalan ja ihmisen välinen raja-aita on ikään kuin kaatunut niin pelastusopin kuin myös inhimillisestä näkökulmasta, kun Jumala kokee Kristuksessa kaiken lankeemuksen aiheuttaman pahuuden tulemalla ihmisessä synniksi, kiroukseksi ja kuolemaksi, vapauttamalla ihmiskunnan lankeemuksen aiheuttamasta synnin hallintavallasta ja murtautumalla ihmisen sydämeen ristin rakkauden tulella.¹⁹⁸ Hamartiologinen painotus Saatanasta ihmisen sydämen hallitsijana lankeemuksen tilassa näkyy erityisesti seuraavassa osiossa, kun tarkastelen Jussilan soteriologian ydintä eli uudestisyntymistä.

4.2 Subjektiivinen sovitus – uudestisyntyminen

Subjektiivista sovitusoppia muistuttava painotus näyttää olevan Jussilan soteriologiassa vielä välttämättömämpi mekanismi kuin anselmilainen sovitusoppi. Jussila painottaa armon ja uudestisyntymisen yhteyden välttämättömyyttä pelastuksessa tekemällä opillisen käsite-erottelun sovituksen ja sovinnon välillä. Erotuksen taustalla vaikuttaa syntikäsitys, jonka mukaan uudestisyntymätön ihminen on lihallinen ja näin Jumalan vihollinen. Sovituksella Jussila tarkoittaa edellä kuvattua Kristuksen työtä, joka realisoituu ihmiselle ainoastaan uudestisyntymisen kautta, jossa ihminen tulee sovintoon Jumalan kanssa. Sovinto tarkoittaa Jumalan ja ihmisen suhteessa tapahtuvaa muutosta, joka tapahtuu uudestisyntymisessä, kun Kristus tulee uskovan sydämen omaisuudeksi.¹⁹⁹

Sovinto, uudestisyntyminen ja parannus näyttää saavan Jussilan teologiassa lähes samankaltaisen merkityksen. Uudestisyntymässä tapahtuu totaalinen muutos,

synnistä, kuolemasta ja perkeleen vallasta ja, kuten Pietari sanoo, ”johdattaa meidät Jumalan tykö”. SL0342, 52; SL1243, 263–264.

¹⁹⁸ SL0126, 11–13; SL1237, 267–269.

¹⁹⁹ ”Ilman Jeesusta hukut synneissäsi. Sinä, juuri s i n ä tarvitset Jeesusta. Niin kuin sinun syntisi, kaikki joita lapsuutesi päivistä asti olet salaa ja julki kartuttanut, ovat sinun omaa tavaraasi, niin tarvitsee Jeesuksen olla sinun omaisuutenasi. Muutoin sinulla ei ole osaa eikä arpaa Jeesuksen toimittamasta syntein lunastustyöstä.” SL1224, 177; SL1022, 145–146; SL1223, 177; SL0342, 51–53.

kun ihminen siirretään pimeydestä valkeuteen, kuolemasta elämään, Saatanan alaisuudesta Jumalan valtaan. Uudestisyntyminen tarkoittaa Jumalasta syntymistä, kun kuolleesta, tuomitusta ja lihallisesta ihmisestä tulee ”uusi luomus Kristuksessa”.²⁰⁰ Parannuksella Jussila kuvaa ihmisessä tapahtuvaa mielenmuutosta, joka ilmenee uudestisyntymisen kautta.

Uudestisyntymisen ensimmäinen vaihe on Jussilan mukaan evankeliumin uskominen. Evankeliumi sisältää olemuksellisesti armon koko täyteyden, joka on lähtöisin Jumalan kaikista persoonista: Armon perustana olevan Isän armahtavan rakkauden, Kristuksen valmistaman lunastuksen ja Pyhän Hengen vaikuttaman pyhityksen.²⁰¹ Armon keskus on lunastuksen ja sovituksen yhdistävä Kristuksen veri, joka julistetaan äänellisenä evankeliumin sovintosaarnana kuoleman tilaansa heränneelle ihmiselle.²⁰²

Ristin teologiassaan Jussila nostaa Kristuksen veren olevan pelastuksen välttämätön komponentti. Tämä näkyy evankeliumin sanoissa, jota julistetaan ”Jeesuksen nimessä ja veressä”. Veri on Golgatan ristinkuolemassa vuotanut viaton veri, jonka kautta lunastus ja sovitus voidaan omistaa.²⁰³ Veri on Jussilan mukaan perusta koko pelastukselle, koska veri on ”sielun sovinto” ja välttämätön elementti syntien anteeksiantamukseen. Jälkimmäistä argumenttia Jussila eksplikoi negaation kautta esittämällä, ettei ilman verenvuodatusta ole syntien anteeksiantamusta.²⁰⁴

Jussilan mukaan Kristuksen veri kelpaa pelastussanoman elementiksi, koska se on synnittömyyden takia viatonta verta. Kristuksen veri edustaa Jussilan soteriologiassa armon kahta puolta – (a) *favor*-armon ja (b) *donum*-armon. (a) *Favor*-armo ilmenee vanhurskauttamisessa totus-lauseena: armo on forenssis-imputatiivisen vanhurskauttamisen sisältävää syntien anteeksiantamusta, mikä tarkoittaa ihmisen ulkopuolella, Jumalan valtaistuimella (*in foro coeli*) tapahtuvaa iankaikista ja kertakaikkista syntien anteeksiantamusta, jolloin Jumala ikään kuin unohtaa

²⁰⁰ ”Verellä puhdistettuun, uskovaiseen sydämeen vuodatettu Pyhä Henki vaikutti meissä uuden mielen ja taivaallisen mieltymyksen Isän tahtoon ja neuvoon. Tästä kokemuksesta Paavali todistaa: ”Sentähden, jos joku on Kristuksessa, niin hän on uusi luontokappale (s. o. uusi luomus), sillä vanhat ovat kadonneet, katso, kaikki ovat uudeksi tulleet” (2. Kor. 5: 17)” SL0323, 33.

²⁰¹ SL0423, 49–51; SL0624, 81–83.

²⁰² ”Armon perustana on Jumalan armahtavan isänsydämen rakkauden ja Jeesuksen Kristuksen valmistama lunastus. — Kun ihminen uskoo tämän evankeliumin sovintosaarnassa hänelle vakuutetun ja Kristuksen puolesta annetun syntein anteeksiantamuksen, siirtää Pyhä Henki hänet armon hallituspiiriin.” SL0423, 50.

²⁰³ ”Pojassaan, ”siinä Rakkaassa”, hän on meidät tehnyt armoonsa osallisiksi. Tämän rakkaan veressä on nyt lunastus, synnin anteeksiantamus synnin hallitusvallan alaiselle.” SL0423, 50.

²⁰⁴ ”Jos mieli ihmisen pelastua, täytyy Jumalan ja hänen välillään olla viatonta verta, ”sillä veri on sielun sovinto” (3. Moos. 17: 11) ja ”ilman verenvuodatusta ei ole yhtään syntien anteeksiantamusta” (Hepr. 9: 22).” SL0438, 75.

ihmisen synnit ja armahtaa (*amnestia*) ihmisen lukemalla Kristuksen vanhurskauden syntisen ihmisen hyväksi. Syntien anteeksiantamus on iankaikkisen pysyvä Jumalan mielisuosio (*favor*) ihmistä kohtaan, koska Kristuksen veri on *rauhan liiton pantti*, Jumalan lupaukseen liittyvän valan ja testamentin perustus ja vakuus. Syntien anteeksiantamus on pysyvää myös rakkauden argumentilla: Isä rakastaa Poikaa ja näkee Pojan sovintouhrin mittaamattoman arvokkaana.²⁰⁵ Jussilan käsityksellä on kiinnostava liittymäkohta suomalaisen Luther-tulkinnan muotoilemaan vanhurskauttamisoppiin, jonka mukaan ihmiselle tapahtuu totus-lauseen mukainen synnin totaalinen eli täydellinen poispeseminen (*ablutio a peccati*) kasteessa. Jussilan kasteteologian ja uudestisyntymisen suhde on aiempien tutkimusten perusteella jäänyt avoimeksi. Lähteiden perusteella Jussilan käsitys kasteen ja uudestisyntymisen suhteesta on hieman jännitteinen. Toisaalta Jussila irtisanoutuu kasteen uudestisyntytävistä luonteesta selkeästi.²⁰⁶ Toisaalta Jussila kutsuu kastetta ”elämän lahjaksi”, katsoo ihmisen tulevan kasteen kautta Kristuksen lunastuksen ja ”syntien anteeksiantamuksen lahjan” omistukseen sekä Pyhän Hengen uudestisyntytävän ja pyhitävän armotyön yhteyteen.²⁰⁷ Kokonaisteologisesti Jussila näyttää ensisijaisesti kallistuvan kuitenkin johtopäätökseen, jossa uudestisyntyminen tapahtuu lähtökohtaisesti ”Hengen viralta” saarnatussa evankeliumissa.²⁰⁸

²⁰⁵ ”Mutta se tuli valaisee myös ihmisen sokeiden silmien nähtäväksi Jumalan iankaikkisen rakkauden, jolla Hän ihmislasta rakastanut on, sen Jumalan valan ja testamentin muuttumattomuuden, jonka Hän Poikansa veren perustuksella vannonut on – Liiton veri on Jumalan valtaistuimen tykönä iankaikkisen armon ja anteeksiantamuksen panttina.” SL0126, 13; ”Jumalan valtaistuimen edessä Jeesuksen veri on vakauttanut meille iankaikkisen anteeksiantamisen, synteinpäästön, ikuisen vanhurskauden ja lapsioikeuden.” SL0624, 82; ”Lupaukset, jotka meille on annettu, vuotavat siitä äärettömästä rakkaudesta, millä Isä rakastaa Poikaansa ja siitä mittaamattomasta arvosta, mikä Pojan sovintouhrilla on Isän edessä.” SL0423, 51; SL0434, 75–76; SL0638, 123–125.

²⁰⁶ Esimerkiksi kirjoituksessaan *synti ja armo* Jussila käsittelee lihallisen ihmisen turmeltuneisuutta sivuten samalla kasteteologiaa: ”Lihallinen ihminen kokoo (*pehmyksiä*, so. syntiä lieventäviä asi-anhaaroja) niitä jo kehtoonsa, uneksimalla uudestisyntyneensä jo kasteessa, vaikka synti on ollut hallitusvallassa hänen sydämessään lapsuudesta asti.” SL0423, 49.

²⁰⁷ SL0327, 36; Jaakko Rannan mukaan Jussilan pitämä alustus *Pyhä kaste ja siihen liittyvät opetukset evankelis-luterilaisessa seurakunnassamme* [lähteissä SL0327, 35–38; SL0427, 56–58] on teologisesti hieman arvoituksellinen, koska siinä ei eritellä tarkemmin, mitä kasteen aktissa tapahtuu. Kirjoituksessa Jussila toisaalta painottaa, että kastetta ei voi pitää vain tapana, vaan sillä on myös vahva soteriologinen ulottuvuus. Kuitenkaan Jussila ei ota kirjoituksessa kantaa kastamattomien lasten väliseen pelastukseen. Ranta 2016, 13. Tutkielman rajaamiseksi ja lähteiden vähyyden vuoksi en käsittele Jussilan kasteteologian suhdetta uudestisyntymiseen tarkemmin.

²⁰⁸ Katso esimerkiksi SL0424, 49–51.

Jari Jolkkosen mukaan suomalaisen Luther-tutkimuksen muotoilemassa vanhurskauttamisopissa totus-lause sijoittuu myös samanlaisella logiikalla Jumalan suosiolliseen (*favor*) asenteeseen ihmistä kohtaan. Jolkkonen ja Simo Peura katsovat totus-lause tapahtuvan Tunnustuskirjojen mukaan seuraavasti: kasteessa perisyntien syyllisyys eli Jumalan viha poistetaan, mikä merkitsee synnin ”totaalista” eli täydellistä poispesemistä (*ablutio a peccati*). Teologisesti se merkitsee, että ihmiselle lahjoitetaan Kristuksen täydellinen, vieras vanhurskaus. Vanhurskauden perustana ovat erottamattomasti Jumalan olemukseen kuuluva vanhurskaus sekä Kristuksen lunastustyön perusteella ansaittu vanhurskaus. Tällainen forensis-imputatiivinen vanhurskauttaminen on kertakaikkinen ja totaalinen (totus-lause). Jolkkonen 1997, 371–372; Peura 2002, 212.

Toisaalta veri sisältää myös reaalis-onttisen vanhurskauttamisen elementtejä läheisesti muistuttavan (b) *donum*-armon, mikä ilmenee synneistä vapauttamisena: Kristuksen veren voimasta ihminen vapautuu synnin, kuoleman ja Saatanan vallasta. Veri ei ole pelkästään suoja ja pakopaikka Jumalan vihalta, vaan myös halu ja voima kilvoitukseen eli taisteluun synnin hallitusvaltaa vastaan.²⁰⁹ *Donum*-armon reaalis-onttinen luonne näkyy erityisesti Jussilan pyhitysteologiassa.

Uudestisyntyminen voi tapahtua Jussilan mukaan ainoastaan seuraavien ehtojen täyttyessä: (a) evankeliumi on saarnaa kokonaisesta armosta, joka sisältää sekä *donum*- ja *favor*-aspektit, sekä (b) evankeliumin saarnan sisältönä on elävä sana, jonka vaikuttaa Pyhä Henki. Jälkimmäistä ehtoa (b) konstituoii käsitys evankeliumista, joka voi olla vanhurskauttavaa ainoastaan ”Hengen viran” yhteydessä. Jussilan mukaan vanhurskauttavan sanan voi julistaa ainoastaan ”Jumalasta syntynyt” eli kristitty, jolla on Pyhä Henki sydämessään ja siten ”sanan Herralta” eli Kristukselta saatu valtuutus (virka) antaa Hänen nimessään, eli Hänen puolestaan ja valtuudella synnit anteeksi. Evankeliumin julistetussa sanassa Jumala ikään kuin lainaa kristityn suuta toimien itse kuitenkin vanhurskauttamisen subjektina. Tässä yhteydessä Jussila katsoo kyseisen armokeinon olevan ainoa pelastuksen lahjoitettava armonväline.²¹⁰ Jussilan argumentaatio pohjautuu eksplisiittisesti kahdelle Raamatun kohdalle Jeesuksen sanoista opetuslapsille:

Ottakaa Pyhä Henki: joille te synnit anteeksi annatte, niille ne anteeksi annetaan; ja joille te ne pidätte, niille ne ovat pidetyt (Joh. 23: 22, 23) – Minun nimeeni pitää saarnattaman parannusta ja syntein anteeksiantamusta kaikissa kansoissa (Luuk. 24: 47)²¹¹

Hengen viran taustaoletuksena on käsitys pelastavasta armosta, joka on kulkenut läpi historian Pyhän Hengen saaneilta uskovilta seuraaville eräänlaisessa yleisen

²⁰⁹ ”Pitkäperjantai ja pääsiäinen muistuttavat meille Jeesuksen Kristuksen Jumalan Karitsan verestä, joka on vuodatettu synteimme sovinnoksi ja kuolemattoman henkemme vapahdukseksi synnin, kuoleman ja perkeleen vallasta.” SL0329, 41; SL1223, 177.

”Pitkäperjantaina Pääkallontaijan keskimmaiselta ristiltä maahan vuotaneen veren jokainen pisara julistaa Jeesuksesta: Hän on iankaikkisen lunastuksen löytänyt.” SL0337, 51; ”Meitä muisti rakas Isä silloin, kun hän ei vastannut ainosyntyisen Poikansa hartaisiin rukouksiin. Hän tahtoi meidät vapahtaa vankeudestamme ja päästää meidät orjuuden huoneesta. Hän antoi viattoman Karitsan veren kautta meille pelastuksen synneistämme.” SL0329, 42; ”Armo antaa halua sotimaan syntiä vastaan ja voimaa sitä voittamaan.” SL0423, 5.

²¹⁰ ”Joka sydämen uskolla on vastaanottanut Jumalan edessä kelpaavan vanhurskauden, on sanan Herralta, Kristukselta, saanut viran Hänen nimessään, s. o. Hänen puolestaan, Hänen valtuudellaan saarnata syntein anteeksiantamusta, – – Tämän armokeinon on taivaan Herra kaikkien Raamatun pyhien kirjoitusten kautta vakuuttanut ainoaksi autuuteen saattavaksi neuvoksi.” SL0424, 50; ”Rauhan evankeliumissa julistetaan syntein anteeksiantamus Jeesuksen antamalla valtuudella hänen nimessään, se on aivan kuin hän itse sen omalla suullansa julistaisi.” SL1134c, 272.

²¹¹ SL0424, 50.

pappeuden suksessiossa. Jussilan mukaan vanhurskauttava, Jumalan vanhurskautta-
den ja uskon lahjoittava saarna voi siirtyä ainoastaan seurakunnan saarnaviran
kautta, kristitystä toiseen ja uskosta uskoon (*successio fidelium*).²¹²

Jussilan mukaan Pyhän Hengen viralta julistettu elävä sana on sisällöltään
Kristus, joka tulee asumaan ihmisen sydämeen. Elävä sana vaikuttaa syntinsä tun-
tevassa herätetyssä ihmisessä uudestisyntymisen, jossa ihmiselle lahjoitetaan Kris-
tuksessa eräänlainen vastapoolinen lääke synninturmelukseen: elämä kuolemaan,
valkeus pimeyteen ja vapaus orjuuteen. Uudestisyntymisen subjektina on Pyhä
Henki, joka lahjoittaa Kristuksen, johon ihminen uskolla tarttuu, ja vuodattaa ihmi-
seen rakkauden. Evankeliumin ensimmäinen toimenpide on edellä kuvattu suosion
ja armon sisältävä Kristuksen veren puhdistus, jossa ihminen saa syntinsä anteeksi
ja vapautuu synnin, kuoleman ja Saatanan vallasta.²¹³

Uudestisyntymisen tapahtuma on Jussilalle koko vanhurskauttamisopin
ydintapahtuma, jossa ihmiselle lahjoitetaan pelastus täysin ihmisen ulkopuolelta.
Lain kautta omasta tilastaan tietoiseksi tullut ja kuoleman hätänsä tunteva ihminen
tiedostaa olevansa täydellisen kyvytön ja ansioton edes liikahtamaan Jumalan puo-
leen.²¹⁴ Koska ihminen on synnin takia täydellisesti sidottu, kaikki perustuu ar-

²¹² ”Niin kuin Jumalan iankaikkinen Sana tuli lihaksi Jeesuksessa Kristuksessa, elää Sana niissä
ihmisissä, jotka Pyhä Henki iankaikkisen evankeliumin kautta on liittänyt uskon kautta Jeesukseen
Kristukseen ja hänen liittämisen kautta uskossa ja keskinäisessä rakkaudessa seurakunnaksi. Pyhä
Henki tekee Sanan eläväksi niissä, joissa se vaikuttaa Kristukseen liittäminen. Heidän kauttaan
Henki ylläpitää pelastuksen sanoman julistamista.” SL1142a, 243; ”Evankeliumin sanoma on Kris-
tuksen kapaloivaatteet, ja seimi, jossa on hänen olinsijansa, on Hänen seurakuntansa,” SL1242a, 268;
”Niin kauan kuin ihmiskunta on ollut maan päällä, on Herra pitänyt huolen siitä, että maan päällä
on säilynyt häneen uskovia ihmisiä. He ovat pyhä siemen, sillä he ovat maailmassa Jumalan siemen-
viljana, jonka kautta uuden sadon kasvaminen taataan vastaisten aikojen varalle. – Niin on Juma-
lan hyvästä suomasta hamaan tähän päivään asti säilynyt elävine uskovaisten pikkuinen lauma maan
päällä pyhänä siemenenä.” SL0644, 120–122. Myös Hanna Nurmisen analysoiman armolinjan van-
hurskauttamisopissa on keskeistä käsitys ”Hengen virasta”, joka on vanhurskauttavan sanan edelly-
tys seuraavalla logiikalla: Ainoastaan Hengen viran yhteydessä sana on vanhurskauttavaa siten että
Pyhä Henki ”lainaa Jumalan lasten suuta” toimittaessaan virkaansa. Kuten Jussilalla, myös armolin-
jalla ”Hengen viran” taustalla vaikuttaa käsitys apostolisesta uskon jatkumosta (*successio fidelium*),
jonka mukaan pelastuksen lahjoittava sana siirtyy ainoastaan ”uskosta uskoon” eli uskovalta toiselle.
Nurmisen mukaan armolinja opettaa myös, että usko vain syntyä pelkästään ”seurakunnan keskellä”
ja ”saarnaviran yhteydessä”. Nurminen 2016, 77–83.

²¹³ ”Ensimmäinen huoltotoimenpide taivaan valtakuntaan syntyvälle on puhdistaminen Jeesuksen
verellä syntein anteeksiantamisen saarnan kautta.” SL1033, 219; ”Minä vakuutan sinua Kristuksen
puolesta, että tuomion tulen polte ja syntisairauden kalvava vaiva lakkaa, kun sydämesi ja omatun-
tosi priiskoitetaan Jeesuksen verellä, kun sinulle Jeesuksen veressä ja hänen nimessään syntisi an-
teeksi annetaan. Kun otat tämän armon vastaan uskolla, vaikkapa se uskosi olisikin pieni kuin sina-
pin siemen, niin sinulle, saatanan vallasta vapahdettuna, aukenee sovitettun Jumalan isänsyli.”
SL0342, 52.

²¹⁴ ”Emme mekään ole kyenneet tekemään yhtään mitään saadaksemme pelastuksen synnistä, kuo-
lemasta ja perkeleen vallan alaisuudesta, vaan Jumala valmisti meille valmiin pelastuksen Pojassaan
Jeesuksessa Kristuksessa.” SL0733, 147.

moon. Armo tarkoittaa Jussilalle näin ollen ansion vastakohtaa. Siksi Jussilan soteriologia rakentuukin toistuvasti **armolahjan** käsitteelle, jossa pelastus tulee Jumalan lahjana kokonaan ihmisen ulkopuolelta:

Jumalan antama **pelastus** kaikkine siunauksineen on **armolahja**, – – **Koko pelastus siunauksineen**, syntein anteeksi antamus, jumalanlapseus, Pyhä Henki, Jumalan rakkauden osallisuus, uusi elämä hedelmineen annetaan, ja se **annetaan lahjana**.²¹⁵

4.3 Armo kristityssä: Uusi luomus Kristuksessa

Edellä kuvailtu evankeliumin sisältö Kristuksen veressä sisältää forenssisen anteeksiantamuksen lisäksi vahvan reaalis-onttisen luonteen. Monergistisessä pelastusopissaan Jussila katsoo, että Jumala on koko pelastuksen *forma* ja syy seuraavien toimenpiteiden kautta:

Saadakseen suruttoman tunnon käännetyksi puoleensa Herra antoi lakinsakin, – – että se valmistaisi sijaa **armolle**, jonka kautta **Jumala uudestisyntyyttää ihmisen, muuttaa** hänen mielensä ja **kääntää** hänen sydämensä taivaallisiin halulliseksi. – – Jumala **siirtää armon uuteen elämään, uuden liiton** armonikkaan **siunauksen** ja **taivaallisten lahjojen osallisuuteen**.²¹⁶

Lankeemuksen seurauksena totaalisesti turmeltunut ihminen ei kykene auttamaan itseään ollenkaan vaan Jumala on koko pelastuksen subjekti. Armo on Jussilan mukaan toisaalta Jumalan pelastusmotiivi, jolle koko pelastusoppi rakentuu, mutta myös toiminnan väline – Jumala toimii armon kautta: synnyttää uudelleen, muuttaa mielen, kääntää sydämen ”taivaallisiin” ja siirtää uuteen elämään, uuteen liittoon ja lahjojensa osallisuuteen.²¹⁷ Jumalan valinta, lupaus, vanhurskauttaminen, liitto ja pyhitys perustuvat näin puhtaalle armomotiiville.²¹⁸ Koko Jussilan soteriologian *metasentrum* on kuitenkin armoon elimellisesti liittyvä lahja (*donum*), joka on Kristus.²¹⁹

²¹⁵ SL0843, 168.

²¹⁶ SL0624, 81.

²¹⁷ ”itsekkyyden on tultava Jeesuksen uhrin osallisuuteen, joka osallisuus pyhittää, vihkii ihmisen Jumalan omaisuudeksi.” SL0223, 17; SL1225, 177.

²¹⁸ SL0521, 65–67.

²¹⁹ ”kuuntele joulun evankeliumin ihmeellistä sanomaa maailmaan syntyneestä Vapahtajasta, ota se vastaan ja kätke sydämeesi, niin saat lahjan, jonka vertaa ei ole maanpäällä eikä taivaassa, saat omaksesi *Jeesuksen*, saat Hänet kokonaan, Hänen armonsa, anteeksiantamisensa, rauhansa ja voimansa.” SL1223, 177; SL0542, 99–100; SL1221a, 177–178; SL1222, 177; SL1225, 177–178.

Uudestisyntymisessä ihmisessä alkaa kirjaimellisesti Jumalan synnyttämä uusi elämä, kun ”sielun” läpäisemän evankeliumin kautta Jumala ”ottaa pois kivisen sydämen” ja ”antaa uuden sydämen lihasta”.²²⁰ Uuden sydämen ”lihalla” Jussila ilmeisesti viittaa siihen uuteen olemistodellisuuteen, johon kristitty uudestisyntymisessä siirtyy, kun Kristus muuttaa asumaan ihmisen sydämeen.²²¹ Jussilan mukaan usko merkitsee näin Kristus-yhteyden takia elämää Jumalassa.

Armon *donum*-aspekti korostuu myös Jussilan radikaalilta kuulostavassa lauseessa, kun hän katsoo, ettei pelkkä lunastus riitä pelastukseen, vaan Kristuksen tulee asua hallitsijana sydämessä:

Kalliilla Kristuksen verellä lunastettu sielu! **Onko Jeesus sydämessäsi? Vähempi ei riitä autuaaksi tullaksesi.** Ainakin viatoinna lapsena kasteen armosta ollessasi Jeesus hallitsi sydämessäsi. **Onko sydämesi saanut pysyä Herran asuinsijana?**²²²

Jussilan radikaalilta ensisilmäyksellä vaikuttava näkemys osoittautuu kuitenkin erotteluksi, jonka voisi nimetä objektiiviseksi armoksi ja subjektiiviseksi armoksi. Kallis lunastettu sielu on lunastettu objektiivisesti, mutta Jeesuksen asuminen sydämessä kertoo subjektiivisesta lunastuksen omistamisesta, jonka Jussila asettaa pelastumisen edellytykseksi.

Jussila kuvaa rakkautta koko pelastuksen – vanhurskauttamisen ja pyhityksen – sisältävänä konstitutiivisena elementtinä. Rakkaus, jonka Jussila korostaa tulleen ihmiseen Pyhän Hengen kautta, tulee ihmiselle tunnetuksi Kristuksen uhrivien tuntemisen kautta. Uudestisyntymisen kokenut ihminen tuntee henkilökohtaisella tasolla, miten kalliina Jumala näkee hänet langenneessa ja kuolleessa tilassakin. Kalleudesta ihmiselle todistavat Kristuksen lunastus- ja sovitustyön tapahtumat: Kristus on uhrannut itsensä ja hankkinut ansion hänen puolestaan Jumalan

²²⁰ ”Kun verinen virta Jumalan Karitsan sydäimestä syntein anteeksiantamuksen kautta käy sielun läpi, ottaa Jumala pois kivisen sydämen rinnasta ja antaa uuden sydämen lihasta.” SL0225, 21; SL0223, 18.

²²¹ ”Ne on Jeesus sanonut kristitylle, jonka sydämen Herraksi hän uuden syntymisen kautta sai voiman Jumalan lapseksi tulla. Silloin Kristus asui uskon kautta hänen sydämessään.” SL0122, 1; ”Kahleiden katketessa aukeni uusi elämä, elämä Herralle. ”Minä elän, en kuitenkaan enään minä, vaan Kristus elää minussa.” Siksi silloin, ystävät, pidimme, niin käsitimme uskolla, että olemme kuolleet synnille ja että elämme Jumalalle (Room. 6: 11).” SL0323, 33. Jussilan käsitys Kristuksen asumisesta uskon kautta kristityn sydämessä muistuttaa läheisesti Tuomo Mannermaan (1979) myöhemmin esittämää Luther-tulkintaa Kristuksen läsnäolosta uskossa (*in ipsa fide Christus adest*). Mannermaan mukaan Luther ymmärsi Kristuksen läsnäolon niin konkreettisesti, että Kristus ja kristitty muodostivat Lutherin teologiassa ”yhden persoonan” siten että ihminen tuli osalliseksi Jumalan idiomeista, kuten ”elämästä”, ”vanhurskaudesta”, ”viisaudesta”, ”pelastuksesta”, ”voimasta”, ”ilosta”, ”rohkeudesta” ja ”rakkaudesta”. Jussilalta tällaista ajatusta ”yhdestä persoonasta” ei eksplisiittisesti löydy, mutta osallisuuden ja yhteyden näkökulma Jussilan teologiassa on keskeinen. Mannermaa 1979, 75.

²²² SL0122, 1–2.

edessä, päästänyt hänet synneistä ja nostanut hänet kuolemasta takaisin elämään Jumalan yhteydessä. Tämä ”palava tietoisuus” toisaalta Jumalan rakkaudellisesta asenteesta (*favor*-armo), mutta myös lahjoittavasta rakkaudesta (*donum*-armo) ihmistä kohtaan on samalla ihmissydämessä vaikuttava voimavalta, joka alkaa nimenomaisesti palamaan ihmisen sydämessä tulena, joka vaikuttaa rakkauden uskosta vuotavana hedelmänä: ihmisen vastarakkauden Jumalaan ja rakkauden lähimmäiseen.²²³

Armo ja rakkaus ovat käsitteinä kietoutuneet Jussilan teologiassa erottamattomasti toisiinsa. Kuten rakkauden, Jussila määrittelee myös armon käsitteen trinitaarisen Jumalan ulospäin suuntautuvien ominaisuuksien kautta: Armo on sisällöltään Isän hyvyttä, laupeutta, rakkautta ja armahtavaista mieltä ihmistä kohtaan. Isä-Jumalan armo ilmoitetaan Pojan lunastustyössä, tunnetaan Pojan persoonassa ja vastaanotetaan ihmistä hallitsevaksi ”kiinteäksi kokonaisvoimaksi” Pyhän Hengen kautta.²²⁴ Kristuksen motiivi armoon – inkarnaatioon, sovitukseen ja lunastukseen – on sama kuin Isällä: itsensä uhraava rakkaus, joka on armon perusta.²²⁵

Kristityn sydämessä uudistuksen vaikuttanut rakkaus on myös vanhurskauttamisen toisena puolena olevan **pyhityksen** vaikutin. Vanhurskauttaminen ei tarkoita pelkästään forensista Kristuksen ansion kautta saatua Jumalan mielisuosiota (*favor*), vaan myös reaalis-onttista tapahtumaa, jossa ihminen siirtyy uuteen onttimeen yhteyteen Jumalan kanssa. Ihmisen hengessä tapahtuvalla pyhityksellä ja uudistuksella on elimellinen yhteys Kristuksen vanhurskauttavaan ansioon. Merkittävää onkin huomata, ettei Jussila aseta vanhurskauttamista ja pyhitystä kronologiseen aikajärjestykseen tai syy-seuraus-suhteeseen. Vanhurskautettuaan

²²³ ”Tämä hänen rakkautensa sytyttää aina uutta vastarakkautta. ”Me rakastamme häntä, sillä hän rakasti meitä ensin” (1. Joh. 4: 19) ”Jumalan karitsan veren tippuessa omaan sieluunne syttyy sydämissämme myös Jumalan rakkauden osallisuuden kautta tuli, joka ei voi olla näkymättä kanssaihmisillemme.” SL0237, 28; SL0843, 167–168.

²²⁴ ”Armo sanaan sisältyy kaikki se Jumalan isällinen hyvyys, laupeus, rakkaus ja armahtavainen mieli ihmislapsiansa kohtaan, jonka hän on ilmoittanut siinä, että hän antoi ainoan Poikansa ihmis-suvun lunastajaksi. Sen tähden Jumalan armo on tunnettavissa ainoastaan Jeesuksen Kristuksen kautta.” SL0138, 3; ”näin armo Pyhän Hengen kautta on tullut kristityn elämää hallitsevaksi kiinteäksi kokonaisvoimaksi.” SL0624, 82.

²²⁵ Kristuksen rakkaus avautuu Jussilan teksteissä toistuvissa kenosiksen kärsimyksen kuvauksissa, jossa Kristus ihmisenä maistaa synnin kirousta, Jumalan vihaa ja lopulta kuolemaa ihmiskuntaan kohdistuvan *itsensä uhraavan* rakkauden takia: ”Minua ja sinua rakas Isä silloin muisti ja meidän hätämme silloin liikutti hänen sydäntään, kun hänen Poikansa nääntyi meidän syntejämme kantaessaan. Kun meidän nääntymisemme pusersi verisen tuskanhien Jumalan Karitsan hikireijistä, niin että hänen täytyi hyljättynä, sielun pohjaan asti nääntyneenä hädässä vaikeroida: ”Minun Jumalani, minun Jumalani, miksi minut hylkäsit”, meitä armahti silloin rakas Isä. Tämän armahtavan rakkautensa hän todisti maan ja taivaan, kuoleman ja helvetin nähden antaessaan ainoan Poikansa pyhän veren vuotaa ristissä.” SL1038, 212.

ihmisen rakkaus alkaa vaatimaan ihmistä toimintaan. Rakkauden vaatimus ei ole kuitenkaan samanlaista kuin lain virkaan kuuluva vaatimus. Jussila kuvailee eroa aiemmin esitellyn lakiuskonnollisuuden avulla.²²⁶ Kun lakiuskonnollisuudessa ihmisen lakina on ulkoapäin tuleva lain käsky, ihminen elää lain orjuudessa. Orjuus merkitsee lain näkökulmasta ainakin kahta asiaa: (a) ihminen pyrkii toteuttamaan lakia rangaistuksen pelossa. ”Kuuliaisuuselämän” eli pyhityksen motiivina on näin ollen itseensä käpertyvä pelko. Näin orjuus on lain sisällön – rakkauden – vastakohta. (b) Orjuus merkitsee todellisuudessa ”alisteisuutta isännän tahtoon”, joka lihallisella ihmisellä on Saatana ja synti. Ihminen, joka pyrkisikin lain käskyn noudattamiseen, ei todellisuudessa sitä tee, koska ihmisen tahto on sidottu. Jussilan mukaan lakiuskonnollisuuden perimmäinen olemus on, että ihminen luulee olevansa vapaa. Näin ollen lakiuskonnollisuus on uskonnollisuudesta huolimatta petosta ja valhetta *coram Deo*.²²⁷

Lain viran vaatimuksen sijaan uudestisyntyneellä on lakina ”vapaan lapsen kuuliaisuus”²²⁸. Jussila ottaa kristityn kuuliaisuuden vertailuksi lihallisen ihmisen orjuuden Jumalan lakia kohtaan. Kun lihallisen ihmisen orjuuden lakina on ”anka-ran isännän peljättävä vaatimus”, uudestisyntyneen kuuliaisuuden lakina ja ohjeena on ”rakkaan Isän tahto”. Isän suhde ihmiseen on rakastava, koska Jumalalla on kristityn sydämessä olevan Kristuksen kautta mielisuosio (*favor*) lapseensa. Kristityn kuuliaisuuselämä on tietoisuutta, jossa ihminen tiedostaa olevansa kiinteässä yhteydessä armollisen ja rakastavan Jumalan kanssa, koska armo vaikuttaa ihmisessä *favor*- ja *donum*-merkityksessä. Ihmiseen ulkoapäin vaikuttavan ”kirjaimen lain” sijaan kristityssä vaikuttaa ”Hengen laki”, joka ilmenee kristityssä sisäisenä mielialana. Kristus-yhteyden takia lain käskyt ovat näin kristityssä sisällä sydämessä, mistä seuraa, että kristitty toteuttaa lain mielellään.²²⁹

²²⁶ Lakiuskonnollisuudesta lisää luvussa 4.4.

²²⁷ ”Vanha sielunvihollinen on kulettanut ja taluttanut sinuakin kuin nautaa. – Olet sen orja. Muinoin orja oli isäntänsä omaisuutta ruumiineen ja sieluineen. Ja kun tämän maailman ruhtinas pitää vallassaan, niin se myös sitoo sekä ruumiin että sielun. Ihmisestä tulee orja. – pimeydenruhtinaalla on kauhea valta. Sillä on suuria orjalaumoja, – He voivat kerskata vapaudestaan ja luulevat olevansa vapaita, vaikka he ovatkin sisimmässään hirveässä orjuudessa. – Itse en voi kuitenkaan yhtään sidettäni katkaista. Siteet ovat näet syvällä sydämessä, pahassa luonnossa. Siteinä on synnin hallitusvalta.” SL0448, 50. Lakiuskonnollisuudesta katso lisää luvusta 3.6.

²²⁸ Jussila käyttää myös käsitettä *uusi kuuliaisuus*. Katso lisää SL0624, 81–83.

²²⁹ ”Uuden liiton armolasten kuuliaisuuselämän ohjeena on rakkaan Isän tahto, Isän, jolla on lapsiinsa mielisuosio Jeesuksen veren kautta. Tosikristillinen siveellisyys lähtee siitä tietoisuudesta, että olen alituisesti tekemisissä armollisen Jumalan kanssa. Kaikki Jumalasta syntyneiden kilvoitus, taistelu ja pyhä viha syntii vastaan perustuu tähän lähtökohtaan. Kristillinen siveellisyys vuotaa uskovan sydämeen Pyhän Hengen kautta vuodatetusta Jumalan rakkaudesta, joka on taivuttanut ja uudistanut uskovan sydämen. Tämä Hengen laki, joka eläväksi tekee, on vapahtanut uskovan synnin

Kristityn sydämessä olevan vaatimuksen sisältönä on Jussilan mukaan Hengen laki, jonka vaatimus on luonteeltaan täysin erilaista. Jussila terästä vaatimusta paradoksaalisella ilmaisulla, jonka mukaan kristitty on ”vapaa kirjaimen laista”. Ihmisen sydämeen uudestisyntymisessä tullut Kristus lahjoittaa ansionsa eli täydellisen kuuliaisuuden kristitylle, joka ennen kaikkea vapauttaa ihmisen lankeemuksen seurauksista – synnin, kuoleman ja Saatanan vallasta. Pyhän Hengen kristittyyn vuodattama armo merkitsee samalla kiinteää kokonaisvoimaa, joka alkaa hallita ihmisen elämää. Armon periaattina on ihmiseen vuodatettu rakkaus, joka taivuttaa, voittaa ja uudistaa ihmisen sydämen. Kristuksen kautta ihminen tulee osalliseksi Jumalan ominaisuuksista Kristuksessa olevan rakkauden ja armon kautta. Jussilan mukaan rakkauden yhteys on niin kiinteää, että se vaikuttaa ihmisen ja Jumalan välille hengessä tahtojen ykseyden. Tätä ykseyttä Jussila kutsuu ”hengen pyhitykseksi”.²³⁰

Syntiopin näkökulmasta Jussilan teologiassa merkittävä antropologinen tekijä on ihmisessä oleva omatunto, joka on kristityssä Pyhän Hengen asuinsija. Uudestisyntymisessä kristityn sydämen hallitsijaksi tullut Kristus puhdistaa ja valkaisee omantunnon. Puhdistettu omatunto merkitsee vapautta synnin sitomasta sydäimestä, kun Jumala vapauttaa Saatanaa orjallisesti totelleen ihmisen synnin orjuudesta katkaisemalla ”omantunnon siteet”. Valkaisemalla omantunnon Jumala paljastaa toisaalta ”eletyn syntielämän rikokset”, mutta ennen kaikkea oman rakkautensa, jonka kristitty tuntee armon kautta omakohtaisena. Hengellisesti matalasta, pienestä ja köyhästä ihmisestä tulee onnellinen ja vapaaksi päästetty Jumalan lapsi. Jumalan rakkauden omistaminen ja tunteminen ei jätä kristittyä toimeettomaksi,

ja kuoleman laista. – – armonuskossa siveellisyyden perustana on sisällinen mieliala, tietoisuus lopputtomasta yhteydestä Jumalan kanssa, ja jatkuva kokemus Hengen johduksesta.” SL0624, 82; ”Kun Herra itse on tullut meille niin rakkaaksi, että annamme koko elämämme Hänelle, annamme elämämme myös Hänen hallittavakseen. Silloin koko elämämme suuntaa ja kaikkia tekojamme määräämässä on tämä yksi: näin on Herran tahto! Elämämme suunnistaminen Herran tahdon mukaiseksi on toimimista Hänen nimessään.” SL0442, 76.

²³⁰ ”Raamatun mukaan parannus on mielenmuutos, jonka Pyhä Henki vaikuttaa syntien tähden murheellisissa ja pelastusta etsivässä sielussa. Kun tällainen Jeesusta etsivä saa kuulla armon evankeliumin, niin avautuu hänen sydämensä Jumalan rakkauden tuntemiseen. Siinä syttyy samalla rakkaus Jumalaan ja siihen, mitä Jumala tahtoo (lain sisältö). Se mikä ennen näytti avuttomalta, tulee pyrintöjen korkeimmaksi päämääräksi. Uudestisyntyneellä on uudet ilot ja uudet surut. Jumalan rakkaus sen vaikuttaa, sillä ”jos joku on Kristuksessa, niin hän on uusi luomus”. SL0624, 81–83; ”Kun Jumala antoi meille uudensyntymisen armon, pyhitti hän henkemme Pyhällä Hengellään veren priis-koituksen kautta kuuliaisuuteen, ja Pyhä Henki vuodatti Jumalan rakkauden elävän tunnon sydämiimme. Siinä tapahtui se ihmeiden ihme, että vastahakoinen ja niskuri ihminen tuli Jumalalle sydäimestä kuuliaiseksi, niin että hänen henkensä halu tuli Jumalan tahdon kanssa yhdenmukaiseksi.” SL0434, 75–76; SL0442, 75–76.

vaan vaatii työhön. Vaatimuksella Jussila ei kuitenkaan tarkoita lain viran yhteydessä käsiteltyä vaatimusta vaan kristityn uutta kuuliaisuutta, koska uudestisyntynyt on ”synnistä vapaa Jumalan lapsi”.²³¹

Jussila määrittelee pyhityksen seuraavalla tavalla:

Mutta mitä pyhitys on? Se on ihmisen **eroittamista, vihkimistä Jumalalle, Jumalan omaisuudeksi**. – – Tämän on tultava itsekunkin persoonalliseksi asiaksi, itsekunkin on tultava **Jeesuksen uhrin osallisuuteen, joka osallisuus pyhittää, vihkii ihmisen Jumalan omaisuudeksi**. – – **Mutta ensin Herra tahtoo sinut itsesi alttarille**, ennen kuin voit kiitosuhria uhrata hänelle. Sinut itsesi, **koko olemuksesi, henkesi, sielusi ja ruumiisi pyhittää rauhan Jumala omaisuudekseen** käydessäsi Kristuksen verisen uhrialttarin ääreen saamaan sovitus synneistäsi.²³²

Pyhityksen ja vanhurskauttamisen keskeisenä elementtinä Jussilan teologiassa on **partisipaatio**, joka karkeasti määriteltynä merkitsee osallisuutta tai osallistumista. Partisipaatio teologisena käsitteenä kytkeytyy Jussilan käsitykseen ihmisen rakkauselämästä, joka Jussilan teologiassa on keskusajatuksena myös lankeemuksen ja lihallisen ihmisen lokuksessa. Rakkauselämällä Jussila kuvailee ihmisen asemaa ja kykyjen puutosta lankeemuksen ja armon tilassa: Kun lankeemuksen tilassa ihmisen sydän on Saatanan hallintavallassa ja ihmisen rakkauselämä on kytkeytynyt Saatanan ”uskottomuuden uskontoon”, uudestisyntymisessä ihminen partisipaation kautta siirtyy rakkauselämässään Jumalan hallintavaltaan ja ihminen erotetaan Jumalan omaisuudeksi. Sanavalinnoillaan Jussila painottaa Jumalan olevan ainoa toimija myös pyhityksessä. Kristuksen sydämeensä saanut ihminen on osallinen partisipaatioissa kaikista Kristuksessa olevista armolahjoista kuten oikeasta uskosta, ”elävästä toivosta” ja ”palavasta rakkaudesta”.²³³ Kun synti ilmenee sydämessä rakkauden vääränä kohteena, uudestisyntymisessä rakkauden kohde muuttuu täysin: Saatanaa, syntiä ja maailmaa rakastanut ihminen alkaa uskon kautta rakastamaan Jumalaa ja vihaamaan syntiä. Jussila kuvailee kiinnostavasti radikaalein sanankäantein, miten ihmisen koko olemus, henki, sielu ja ruumis pyhitetään Jumalan omaisuudeksi evankeliumin uskomisen kautta. Tämä alleviivaa Jussilan reaalis-onttisen

²³¹ SL1033, 219–221; SL0234, 27–29.

²³² SL0223, 17.

²³³ SL1152, 217–221.

vanhurskauttamisen totus-lausetta: Parannus tarkoittaa tästä näkökulmasta kerta-kaikkista hengessä erottautumista Jumalalle.²³⁴

Pyhän Hengen vuodattama rakkaus on Jussilan mukaan armoa niin kokonaisvaltaisesti, että se luo ihmiseen uuden ”tunnon”. Vuodatetun rakkauden synnyttämän uuden asenteen kautta ihminen alkaa nähdä elämän uudella tavalla. Jumalaan yhdistetty kristitty kokee kaikki kokemuksensa armona, sillä armon logiikan mukaisesti ihminen on kaikessa riippuvainen Jumalasta. Armon tunteminen merkitsee, että uudestisyntynyt ihminen tuntee saaneensa Jumalan armahduksen (*amnesia*) ja Jumalan lapseuden, vaikka on samalla ”syntisistä suurin”. Armo merkitsee näin ollen käsittämätöntä ihmettä ja järjenvastaista tapahtumaa, joka uudestisyntyneelle on tapahtunut. Luterilaisessa teologiassa tätä kristityn todellisuutta kuvataan ilmaisulla *simul iustus et peccator* (samalla kertaa syntinen ja vanhurskas).²³⁵

Armo näyttäytyy kristitylle koko elämän täyttävänä voimana ja selittävänä tekijänä kristityn kaikille kokemuksille. Armo on selitys jopa inhimilliselle tuskalle ja vaikeuksille: esimerkiksi tuska, ahdistus ja epäonni selittyy kristityn mielessä Jumalan sallimaksi ”kuritukseksi” ja ”koettelemukseksi”. Jumalan motiivi kurituksessa ja koettelemuksessa on hyvä: Jumala toisaalta (a) osoittaa kristitylle ihmisen mahdottomuuden kelpata omin voimin ja ansioin Jumalan edessä. Samalla Jumala kuitenkin (b) kirkastaa ”isänrakkauttaan” ja armoaan kristitylle – lankeemuksista, synnistä ja ”tunnon vaivoista” huolimatta Jumala ei hylkää ihmistä vaan pysyy uskollisena, varjelee pahalta ja osoittaa ansiottoman armonsa kristitylle.²³⁶

4.4 Synti kristityssä: Kilvoitus

Pyhitys ei Jussilan mukaan merkitse kuitenkaan pyhäksi tai pyhemmäksi tulemistä. Pyhitys merkitsee Jussilalle ennen kaikkea **kilvoitusta**, kristityn sisällä käytävää taistelua lihan ja hengen välillä. Kilvoituksen päämääränä on varjella ja säilyttää

²³⁴ ”Uudistetussa sydämessä alkaa näin uusi elämä. Uusi elämä Kristuksessa ei suvaitse entisen lihalle lihan jälkeen eletyn elämän rikoksia ja vääryksiä omassatunnossa. Pyhä Henki puhdistaa sydämen ja perkaa sieltä pois saastan. Se opettaa tunnustamaan synnit, sillä kuormitettu tunto ei käsitä vapautta Kristuksessa ja salattu synti tulee paulaksi uuteen synnin petokseen.” SL0636, 126.

²³⁵ SL0351, 50–53. Jussilan näkemys simul-lauseesta ankkuroituu nimenomaisesti Lennart Pinomaan esittelemään Luther-tulkintaan, jossa kristityn syntisyyden ja vanhurskauden paradoksaalinen samanaikaisuus ei ole niinkään looginen ristiriita, vaan kokemuslause, joka konstituoii ennen kaikkea pyhitystä: oman syntisyytensä jatkuvasti täydellisenä kokeva kristitty tuntee olevansa samanaikaisesti Kristuksessa lahjoitetun ulkopuolisen pelastuksen kautta täydellisen vanhurskas. Pinomaa 1952, 109–153.

²³⁶ SL0233, 27–28; SL0144, 3; SL1044, 215–216.

kristitty lahjaluonteisessa uudistuksessa, joka on täydellistä jo uudestisyntymisessä.²³⁷

Jussilan näkemyksen taustalla on kristityssä oleva lihan ja hengen distinktio, jonka Jussila näkee samaan aikaan totus- ja partim-lauseina. Kristitty on armon tilassakin perisyntien takia yhä täydellisen syntinen. Perisynti, joka ”aadamillisena turmeluksena” on todellista lihallisessa ihmisessä, on todellista syntiä myös kristityssä. Erona on armon mukana tullut kristityn vapaus, joka tarkoittaa hallintavallan muutosta, mikä koskee periturmeluksen valtaa: perisyntien valta ihmisessä on alistettu armon alle. Perisynti turmeluksena ei näin ollen enää hallitse ihmistä, vaan perisynti on hengen alistama ”häkkiin suljettu peto”. Kristityssä oleva perisyntien turmelus *raivoaa* ja vaikuttaa lihassa, mutta turmeluksen valta on kadonnut hengessä, joka uudestisyntymisessä on taivutettu, vihitty ja erotettu Jumalalle. Perisyntien todellisuuden takia Jussila ei näekään ihmisen näkökulmasta pyhitystä staattisena tilana (totus-lause), vaan kilvoituksena.²³⁸

Pyhitys voidaan Jumalan näkökulmasta kuvata lahjoitetuksi osallisuudeksi, joka on pelastuksen kannalta täydellistä jo uudestisyntymisessä ja pysyy kristityssä jatkuvasti täydellisenä uskon kautta. Pyhitys uudistuksen merkityksessä tarkoittaa Jussilalle Jumalan armon ja rakkauden tuntemista ja osallisuutta, joiden kautta ihmisen hengellinen elämä säilyy elossa. Tästä näkökulmasta pyhityksellä on syntiopin kannalta myös partiaallinen todellisuus; synti voi tukahduttaa ihmisen hengellisen elämän. Samanaikaisesti paradoksi pyhityksessä säilyy: usko on lahjoitettua osallisuutta, missä Jumala pysyy aina subjektina.²³⁹ Uskoon elimellisesti liittyvä

²³⁷ ”Pyhityksen tiellä kilvoitus sodassa syntiä vastaan ei ole jonkun korkeamman kristillisyyden tason ja asteen saavuttamista ja tavoittelemista, missä vain vähemmässä määrässä enää tarvittaisiin lunastushintaa. Pyhityksen tie on Kristus. Hänen jatkuva tuntemisensa varjelee ja säilyttää meidät nuhteettomina hänen tulemisensa päivään.” SL0323, 34; ”Kyllä siinä (kilvoituksessa) tarkoin riisutaan luulot oletetuista hengellisistä kyvyistä ja ihmislunnon ”pyhittymisestä” SL1138, 235; SL0542, 99–100.

²³⁸ ”Ja kuitenkin liha vielä ”syttyy syntiin!” Se on uudestisyntyneen kipeä ja monta murhetta tuottava kokemus. Turmeltu lihamme jäi uudessasyntymisessä aatamilliseen turmelukseensa. Siinä on yhä sama synnillinen taipumus. Se ei enää ole vapaana valloillaan, kuten ”eläessämme lihassa”. Mutta peto on peljättävä häkissäkin. Omassa itsessämme se peto on. Se saattaa maata hiljaa joskus. Mutta kuinka usein se raivoaakin!” SL0323, 33.

²³⁹ ”Sinulle, Jumalan lapsi, joka etsit Jeesta, ikäviä, kaipaat häntä, kertoo Joulun evankeliumi, että s i n u l l e, juuri s i n u l l e, on tänä päivänä syntynyt Vapahtaja, Kristus, Herra. Hän on sinun J e e s u k s e s i tänä jouluna, sillä hän on vapahtanut sinut kaikista sinun synneistäsi. Hän on sinun K r i s t u k s e s i, jonka Jumala on ennen iankaikkisuuksien iankaikkisuutta ihmeellisessä armonneuvossaan säätänyt ja voidellut sinun pelastajaksesi synnistä, kuolemasta ja perkeleen vallasta. Hän on sinun H e r r a s i ja Kuninkaasi, jonka valtakunnalla ei loppua ole.” SL1222, 177.

rakkaus ei kuitenkaan vain ole vaan myös toimii kristityssä yhdessä armon kanssa: Rakkauden ja Kristuksen lahjoittajana on Jumalan kolmas persoona, Pyhä Henki.²⁴⁰

Kun Jussilan teologiassa pyhitys merkitsee vanhurskauttamisen yhteydessä jo täydellistä uudistusta, kilvoitus avaa Jussilan partiaalista käsitystä pyhityksen luonteesta ihmisen todellisuudessa. Kilvoitusta konstituoii Jussilan näkemys uudestisyntymisessä ihmiseen jääneestä turmeltuneesta luonnosta. Luonto tarkoittaa lankeemuksen seurausta, ihmisessä olevaa turmeltunutta lihaa²⁴¹, joka kristityssäkin on yhä todellinen ja kokonaan syntinen.²⁴² Muutos aiempaan on ihmisen sydämen hallitsijassa: Saatanan sijaan kristityn sydäntä hallitsee Pyhä Henki ja Kristus. Silti kristitty joutuu vaikeuksiin, kiusauksiin, ahdistuksiin ja lankeaa syntiin.²⁴³ Käsittelen tässä luvussa kilvoituksen eli pyhityksen dynamiikkaa synnin näkökulmasta. Mitä kristityssä oleva synti on ja miten se vaikuttaa pyhitykseen?

Jussilan teologiassa synti kristityssä määräytyy vahvasti uudestisyntymisessä tapahtuneen kokonaisvaltaisen uudistuksen ja uuden luomisen kautta: uudestisyntynyt ei ole saanut vanhurskauttamisessa ainoastaan hengen pyhitystä, vaan pyhitys ulottuu koko kristityn olemukseen, koska hengen lisäksi ihmisessä on Kristus. Kristityn kilvoitus ei näin ollen ole vain ihmisen uudistetun hengen ja turmeltuneen lihan taistelua, vaan samalla myös Kristuksen ja Saatanan välistä taistelua. Lihan ja hengen distinktio esiintyy myös Jussilan käsityksessä kahdesta voimavallan jännitteestä kristityssä: Kristus-partisipaatioissa saadun ”voiteen” kautta kristitty näkee toisaalta synnin olemuksen pahuuden voimavaltana ja oman luontonsa täydellisen turmeluksen, joka perisyntien poistumattomuuden takia säilyy kristityssä kuolemaan saakka, mutta samalla myös Kristuksessa saadun rakkauden tunnon, joka on annettu kristitylle voimaksi kilvoitukseen. Vanhurskauttamisessa syntyneen uuden luomuksen kautta kristityn ja Kristuksen välinen yhteys on niin rakkaudellinen ja läheinen, että kristitty tuntee hengessään, onko jokin asia oikein tai ei. Kristuksen rakkauden osallisuuden kautta kristitty vihaa syntiä, sillä se ”tuottaa

²⁴⁰ ”Parannus on mielenmuutos, jonka Pyhä Henki vaikuttaa syntien tähden murheellisessa ja pelastusta etsivässä sielussa. Kun tällainen Jeesusta etsivä saa kuulla armon evankeliumin, niin avautuu hänen sydämensä Jumalan rakkauden tuntemiseen.” SL1936, 125; SL0636, 126.

²⁴¹ Katso lihan olemuksesta enemmän luvussa 1; Ruokanen 1980, 15–18.

²⁴² ”meidän (kristittyjen) sydämemme luonnostaan on aivan uskon, aivan ilman rakkautta ja aivan täynnä riettautta – ” SL0938, 187; SL1138, 235–237; SL0323, 33–35.

²⁴³ ”Meillä on vielä kilvoituksen matka, ja on olemassa paha perkele, jota vastaan pitää taistella. Ei ole perkele tehnyt parannusta. Ei ole tämä maailma tehnyt parannusta eikä ole meidän oma turmeltunut luontomme tehnyt parannusta. Meidän on oltava vielä taistelussa, - - ” SL1152, 220; SL0642, 123–125.

murhetta” Jumalan ”isänsydämelle”. Rakkaus tuntemisena on koko kristityn kilvoituksen strukturoiva periaate: rakkauden kautta kristitty tuntee synnin luonteen Jumalaa vastustavana voimavaltana, mutta samalla myös synnin jatkuvan todellisuuden itsessään totaalisenä luonnonturmeluksena. Rakkauden päämäärä onkin Jussilan mukaan jatkuvasti osoittaa kristityn luonnonturmelus ja oma mahdottomuus, mutta samalla evankeliumin ehdottomuus ja armon täydellinen lahjaluonne.²⁴⁴ Jussilan käsitys eroaa selkeästi Ruokasen (1980) esille nostamasta näkemyksestä, jonka mukaan vanhoillislestadiolaisuudessa esiintyneen käsityksen mukaan syntiä arvioidaan lähtökohtaisesti kollektiivisesti seurakunnan auktoriteetin kautta.²⁴⁵

Mitä synti sitten kristityn näkökulmasta varsinaisesti on? Jussilan mukaan kaikki, mikä haittaa kristityn ja Kristuksen välistä ”elinyhteyttä” eli uskon elämää Jumalassa, on syntiä. Synti kadottavassa merkityksessä sijoittuu teologisesti kristityn sisäiseen sydämen todellisuuteen, jossa kristitty elää hengessä partisipoiden Kristuksen kautta Jumalan lahjoittamaa armoa ja rakkautta. Synti kadottavassa merkityksessä tarkoittaa Jussilalle ”sisällistä kuoleutumista”, mikä tarkoittaa, että ihmisen rakkauselämässä tapahtuu muutoksia: ihmisen rakkauden suunta kääntyy Jumalasta pois päin kohti syntiä, maailmaa ja Saatanaa. Jussila ei kuitenkaan erittele syntiä yksittäisiksi tekoiksi, vaan ennen kaikkea rakkauden kohteeksi ja sydämen tilaksi, joka (a) syrjäyttää Jumalan rakkauden osallisuuden ja armon hallintavallan sekä (b) kiinnittää sydämen rakastamaan Saatanaa, maailmaa tai omaa itseään. Näin ollen synti kristityssä on väärää rakkauden kohdetta, mistä seuraa väärä sydämen tila – ”sisällinen lankeemus”. Syynä tällaiseen kehityskulkuun on synnin olemus Saatanan päämääräsuuntautuneena hallintavaltana ja valtavoimana, joka pyrkii ottamaan kristityssä vallan.²⁴⁶

Kun kristityn pyhitys on pelastuksen kannalta täydellistä uskossa, kilvoituksen päämääränä on varjella kristitty tässä uskossa. Pyhityksen voima ja lähde kristityllä on evankeliumissa, jonka osallisuuteen Pyhä Henki ohjaa kristittyä kiusauk-

²⁴⁴ ”ojennusnuora ja määrääjä ei ole mikään käskynsä, käskyn määräys tai sen kielto, vaan Jumalasta uudessasyntymisessä alkunsa saanut **uusi luomus**, Pyhän Hengen johdatettavana oleva ”uusi ihminen”, jolla on ”voide” Jeesukselta Kristukselta.” SL0538, 104; SL0934, 195–197; SL0335, 51–53; SL0835, 171–172; SL0935, 195–196.

²⁴⁵ Ks. luku 2.1.

²⁴⁶ ”Samoin kuin oksa saa elinvoimaa rungosta, Jumalan lapsi, joka elää uskon yhteydessä Herran Jeesuksen kanssa, saa elinvoimaa Jeesuksesta. – Jos oksan ja rungon välille joutuu jotain erottavaa, niin yhteys katkeaa. Elinvoima ei pääse kiertämään, ja siksi oksa kuivettuu pois. Tällöin on vain ajan kysymys, milloin oksa ulkonaisestikin kuivettuu. Silloin tulee näköksälle sisäinen kuoleutuminen.” SL0748, 103; SL0838, 163–164; SL1038, 211–212; SL0343, 51–52.

sisä, vaivoissa ja ahdistuksissa. Evankeliumissa oleva armo on Jumalan sanan armolupauksia, joissa Jumala vannoo uskollisuuttaan ja armolupauksiaan kristitylle, ja rohkaisee kristittyä uskomaan yksin Jumalan ansiottomaan lahja-armoon. Evankeliumin sanan sisällön ydin on Kristus, jonka pelastustyö ja veriset kärsimykset osoittavat kristitylle Jumalan kokonaisen armon ja itsensäuhraavan rakkauden. Evankeliumin jatkuva uskomisen ei puhdistaa kristittyä vanhurskauttavassa mielessä, vaan antaa kristitylle voimaa paradoksaalisesti luottamaan ainoastaan Jumalan Kristuksessa lahjoittamaan voimaan, varjelukseen, uskollisuuteen ja pyhyyteen pyhityksessä.²⁴⁷

4.4.1 Kiusaukset ja lankeemus

Jussilan sotateemaisissa syntikuvauksissa Saatanan organisoimat pahuuden hyökkäysten kohteena ovat ”Kristuksen armovaltakunnan maan päällä” muodostavat uudestisyntyneet kristityt, joihin Saatanalla ei ole valtaa. Synnin, kuoleman ja Saatanan vallan sijaan Jumala ja Kristus hallitsevat tätä valtakuntaa. Saatana pyrkii ”joukkokuntansa”²⁴⁸ avulla hyökkäämään kristittyä vastaan päämääränään uskovien voittaminen omalle puolelleen. Keinot tähän ovat mukaan seuraavat: Saatana pyrkii rikkomaan uskovien keskinäistä yhteyttä ja rakkautta, houkuttelemaan ja yllyttämään yksittäisiä uskovia syntiin ja sen seurauksena syyttämään uskovaa lankeemuksista ja synneistä.²⁴⁹ Jussilan mukaan Saatana on toiminnassaan äärimmäisen ovela opportunistinen taktikko sekä erilaisiin rooleihin naamioituva kameleontti: houkutellessaan ihmistä synnillisiin tekoihin se esiintyy ”mustana perkeleenä”, syyttäessään ihmistä lankeemuksista se toimii ”päällekkantajana” ja hämätessään uudestisyntyntä ihmistä se esiintyy vale-Kristuksena, ”valkeana perkeleenä”.²⁵⁰

Synnin eräs ilmeneminen kristityssä liittyy kiusauksiin. Kiusaus pahaan tarkoittaa Saatanan kristitylle kohdistamaa sisäistä puhetta. Kiusaus on syvimmitään saatanan hyökkäys kristityn ”hengellistä ihmistä” kohtaan. Kun koettelemuksissa Jumalan intentio ihmistä kohtaan on hyvä, saatanan intentio kiusauksissa on paha: houkutella ihminen synnin kautta lankeemukseen. Kiusaus ei ole kuitenkaan *de*

²⁴⁷ ”Kuitenkin me tarvitsemme tänä päivänä lahjana vastaanottaa koko armon ja Kristuksen vanhurskauden, niin kuin ensikerrallakin, kun uskoon tulimme. Tällainen on päivittäinen uskon harjoituksemme.” SL0434, 75; SL0223, 17–18; SL0423, 33–35; SL1138, 235–237.

²⁴⁸ Joukkokunnalla Jussila tarkoittaa useissa kohdin edellä käsiteltyä maailmaa, joka muodostuu uudestisyntymättömistä ihmisistä. SL0136, 3–6.

²⁴⁹ ”saatana suuntaa kaiken kavaluutensa ja kaikki pahat juonensa ja hankkeensa saadaksensa tämän Jumalan lasten tosi aseveljeyden säretyksi.” SL0742, 148.

²⁵⁰ SL0136, 3–6; ”Perkele on liian viisas tullakseen mustana ja sarvipäänä Jumalan lapsen luo, joka synnistä vapautettuna elää uudessa elämässä Jeesuksen kanssa.” SL0923, 129; SL1242b, 270–271.

facto synti, vaan eräänlainen synnin esiaste. Kiusausaktissa saatana ikään kuin kutsuu kristittyä varsinaiseen syntiaktiin.²⁵¹

Kiusaukseen on aina sisäänrakennettu houkutus. Se tarkoittaa, että Saatana kutsuu kristittyä sellaiseen syntiin, joka on ihmiselle jossain määrin ajatuksena mieluista. Kiusauksen intentiona oleva synti tarjoaa lihan näkökulmasta parempaa kuin Jumala. Kiusauksen tuntemisessa kristitty joutuu siis välittömään sisälliseen ristiriitaan. Hengellinen, uudestisyntynyt ihminen vastustaa hänessä kiusausta vedoten Jumalan sanaan. Lihallinen, uudestisyntymätön ”vanha osa” tuntee kuitenkin kiusaukseen vetoa.²⁵² Kiusauksessa kristitty on ikään kuin kahden vastakkaisiin suuntiin vetävän voiman vaikutuksen alaisena.

Hankalaksi kiusauksen tekee Jussilan mukaan Saatanan strategia. Ennakoidun hyökkäyksen sijaan saatana kiusaa kristittyä yleensä ”väijytyksellä”. Sotaterminä väijytys tarkoittaa yllätyksellistä hyökkäystä, jossa vastapuoli ei kerkeä valmistautua puolustautumaan vaan joutuu reagoimaan hyökkäykseen huonoissa olosuhteissa. Jussilan mukaan Saatana kiusaa kristittyä juuri tällaisissa olosuhteissa, esimerkiksi ruumiillisen väsymyksen tilassa.²⁵³ Toisaalta kiusauksessa Saatana pyrkii myös huijaamaan kristityn henkeä vähättelemällä synnistä aiheutuvia seurauksia.²⁵⁴

Kiusauksissa aktualisoituvaa syntiä on Jussilan teologiassa ainakin kahdenlaista. Ensinnäkin lankeamalla saatanan houkutuksiin kristitty rikkoo Jumalan valvomiskäskyä: ”Valvokaa ja rukoilkaa, ettette joutuisi kiusaukseen; henki tosin on altis, mutta liha on heikko.” (Mark. 12: 38) Toiseksi lankeamisen seurauksena synti ”hemmottelee lihan himoja” ja ”helmasyntejä” sekä myrkyttää ihmisen elämän Jumalassa ja sitoo omaatuntoa.²⁵⁵

Kiusauksen dynamiikka avaa syntiopillisesti tarkemmin Jussilan käsitystä perisyntin ja tekosyntin suhteesta. Kun Saatanan kiusaavan houkutustyön päämää-

²⁵¹ SL1944, 96; Pieper 2010, 311.

²⁵² SL1124, 161–162; SL0535, 102–104; SL1242b, 270–271.

²⁵³ ”Jo kohta synnin tultua maailmaan Jumala sanoi ensimmäisen ihmisperheen pojalle sen tosiasian, että synti väijyy. Niin jo ensimmäinen saatanan kiusaus, jolla hän sai Eevan suistumaan syntiin, oli ollut väijytys. ---- sielun vihollinen (saatana) on erinomaisen etevä taktikko, joka osaa käyttää hyväkseen olosuhteita, t.s. tilannetta. Se pani Jeesuksen eteen väijytyksen juuri silloin, kun Jeesus oli neljäkymmenen päivän ja yön paaston jälkeen ruumiillisesti väsynyt.” SL1242b, 270; SL1124, 161–162.

²⁵⁴ SL1034, 219–221.

²⁵⁵ ”Hengellisen huolettomuuden unijuoma huumaa kristityn niin kuin viina juomarin. Himojen ja helmasyntien hemmoitleminen sitoo uusia ja yhä uusia salattuja siteitä omaantuntoon. Maailman rakkaus myrkyttää sen elämän, mikä on Jumalassa.” SL1124, 162.

ränä on saada kristitty rakkauselämässä armon hallintavallasta oman hallintavaltansa alaiseksi, synnin perimmäinen olemus sijoittuu ”sisäiseen lankeamiseen”. ”Sisäinen lankeaminen” tarkoittaa lopullista Saatanan kiusaukseen suostumista, kun kristitty suostuu kuuntelemaan ja noudattamaan Saatanan houkutuksia ja tahtoa, ja siirtyy Jumalan rakkauden ja armon tuntemisesta ja osallisuudesta Saatanan vaikutuspiiriin. Niin sanottu lopullinen lankeaminen tapahtuu, kun kristityn henki kuolee: Kristus pakenee synnin saastuttamasta sydäimestä ja ihminen siirtyy synnin kautta Saatanan hallintavaltaan – uskosta epäuskoon²⁵⁶. Lankeemuksessa Jumalan synnyttämä ja vaikuttama ”uusi luomus” häviää, jolloin ihmiseen jää ainoastaan perisyntin hallitsema turmeltunut liha. Lankeemus ei tarkoita kuitenkaan substanciaalista muutosta ihmisessä, koska kristityssä oleva turmeltunut liha on ollut koko ajan yhtä todellisenä ja syntyisenä. Erona aiempaan on perisyntin vallassa: aiemmin hengen alistama turmeltunut liha hallitsee lankeemuksen tilassa koko ihmistä. Lihan hallintavalta tarkoittaa sananmukaisesti, että ihmisestä on tullut lihallinen – synnin ja Saatanan täydellisesti orjuuttama ja sitoma.²⁵⁷

Synnin ymmärtäminen vahvasti hengen ja sielunelämän alueella tapahtuvana lankeamisena tarkoittaa samalla, että Jussilan hamartiologiassa tekosynnit ovat ennen kaikkea todellisen synnin eli perisyntin seurauksia: ”lihan töitä”. Perisyntin ja tekosyntin suhde voidaan kuvata juuri-hedelmä-analogialla: tekosynnit ovat lihassa vaikuttavan perisyntin hedelmiä eli ilmenemismuotoja. Lihan liitto Saatanan kanssa avaa lihan töiden dynamiikkaa: lihan työt²⁵⁸ ovat Saatanan siittämiä ja synnyttämiä akteja lihassa. Jussila näkeekin lihassa tapahtuvat synnit kadottavina, mikäli ihminen on lihallinen eli lankeemuksen tilassa.²⁵⁹ Siksi Jussilan hamartiologiassa synty kadottavassa merkityksessä on ennen kaikkea synnissä olemista, synnille antautumista ja synnin hyväksymistä kuin yksittäisiä tekosyntiakteja.

Jussilan perisyntin ja tekosyntin juuri-hedelmä-suhde rinnastuu paralleelisesti käsitykseen kristityn uskon ja kilvoituksen suhteesta. Jussilan kilvoituksessa on ensisijaista uskon kautta Kristuksessa pysyminen ja Kristuksesta voiman saami-

²⁵⁶ SL0122, 1–2; Epäuskon käsitteestä lisää ks. luku 3.3.

²⁵⁷ SL0423, 49–51; SL1034, 219–221; SL0934, 195–197.

²⁵⁸ Lihan töiksi Jussila luettelee muun muassa huoruuden, avioliiton ulkopuolisen seksin, ”saastaisuuden”, epäjumalanpalveluksen, noituuden, kateuden, vihan, torailun, eripuraisuuden, eriseurauksen, pahantahtoisuuden, murhan, juopumuksen ja ylensyömistä. SL1034, 220.

²⁵⁹ SL1034, 219–220.

nen kilvoitukseen synnin voimavaltaa vastaan. Samoin kuin tekosynnit ovat perisynnin hedelmää, myös rippi tapahtumana on uskon hedelmä: voimavaltojen taistelussa Kristus ja Pyhä Henki ohjaavat kristittyä ”synnin poispanemiseen”: tekosyntien tunnustamiseen ja anteeksi pyytämiseen ripissä. Synnin poispaneminen eli ripittäytyminen ei siis ole kristityn vanhurskauteen vaikuttava elementti, vaan kristityssä uskon vaikuttamaa hedelmää.²⁶⁰

4.4.2 Kristityn vaarat: ”rivosyntisyys” ja ”itsehurskaus”

Jussilan hamartiologiassa kristityn lankeaminen armosta lihallisuuteen voi tapahtua suruttomuuden kategorian mukaisesti kahdella tavalla: lankeamalla rivosyntisyyteen tai itsehurskauteen.²⁶¹ Kuten luvussa 3.6 tulee esille, lihallisen ihmisen syntisyys merkitsee *de facto* samaa asiaa. Kun Jussilan kirjoituksissa itsehurskaus kristityn lankeemuksen vaarallisimpana sisältönä saa niin keskeisen aseman, käsittelen lopuksi tämän dimension tarkemmin.

Itsehurskauteen lankeaminen tapahtuu Jussilan mukaan muun muassa eriseuraisuudessa. Eriseuraisuus kadottavan syntinä merkitsee epäuskoa ja rakkaudettomuutta ihmisen sydämessä, mikä ankkuroi eriseuraisuuden armosta pois lankeamiseen: eriseuraan ajautuneen ihmisen hengellinen rakkauselämä on kuollut ja ihmisestä on tullut lihallinen. Rakkauselämän kuoleminen eriseuraisuudessa on Jussilan mukaan tapahtunut kahdessa vaiheessa: 1) ihmisessä on ensin tapahtunut sielunelämässä varsinainen sisällinen lankeemus, jolloin ihminen on menettänyt pelastavan ja rakkaudellisen yhteyden Jumalaan. Lankeemuksen 2) seurauksena ihmisen rakkaudellinen yhteys Jumalan seurakuntaan – Jumalasta syntyneiden yhteyteen – on samalla myös katkennut, sillä Kristus ja Pyhä Henki ovat paenneet synnin

²⁶⁰ ”Kun me näin uskomme ja uskon kautta pysymme Jeesuksessa, saamme hänestä voimaa hänen kuuliaisuuteen sodassa syntiä vastaan ja tulemme hänen Henkensä kautta väkeviksi sisällisen ihmismme puolesta (Ef. 3: 16). Siitä seuraa uskon hedelmänä myös synnin poispaneminen, pahojen tekojen tunnustaminen ja korjaaminen.” SL0136, 6. Käsityksellään Jussila irtisanoutuu selkeästi luvun 2.4.3 ohuesta perisyntikäsityksestä, jossa synti ymmärretään lähtökohtaisesti tekoina, mutta myös ohuen perisyntikäsityksen kilvoitusteologiasta. Nurmisen analysoiman 1970-luvulla vaikuttaneen pyhityslinjan opetuksessa uskon ja kilvoituksen suhteen luonne on vanhurskauttava: hamartiologisesti synnin ymmärtäminen tekoina merkitsee kilvoituksen kannalta, että kristityn kilvoitus on kristityn ”puvun” puhtaana pitämistä eli vanhurskauden säilyttämistä. Lankeaminen tekosynteihin merkitsee, että puku likaantuu. Puvun likaantuminen tarkoittaa muutosta kristityn vanhurskauteen ja pelastukseen. Vanhurskautta ylläpitääkseen kristityn tulee ripin kautta puhdistaa itsensä tunnolle kertyneistä tekosynneistä. Vaikka parannuksessa lahjoitettu vanhurskauttava puku on annettu kristitylle lahjana, kristityn vastuulla on puvun puhtaana pitäminen. Kilvoitus pelastuksen kannalta nousee tällöin pyhityslinjan teologiassa lähestulkoon korkeimmaksi opinkohdaksi, sillä se konstituoii kristityn vanhurskautta ja pelastumista: ainoastaan puku puhtaana eli tekosynneistä ”puhdistettuna” kristitty voi kelvata Jumalalle. Katso lisää Nurminen 2016, 253–256.

²⁶¹ Katso lisää luku 3.6.

saastuttamasta sydäimestä. Eriseuraisuuden synty merkitseekin lankeemuksen seurauksena olevaa lihan työtä, kun Jumala-yhteyden kadottaneen ihmisen sydämessä oleva lihallisuus ilmenee muille kristityille armottomuutena, kovasydämisyytenä ja ”lihan käsivartena”. Eriseuraisuuden juuri eli alkusyy on sama kuin itsehurskailla: ”salattu ansio-oppi”.²⁶²

Ansioituminen kristityn yhteydessä tarkoittaa, että pyhityksessä ihminen alkaa luottaa ja tukeutua omiin voimiinsa, tunteisiinsa, tekoihinsa tai tekemättä jättämisiinsä ulkoapäin tulevan lahjaluonteisen armon sijaan. Jussila nimeää tällaisen ajattelun ansio-opiksi, joka voi tulla esille salatusti tai julkisesti. Synnilliseksi ansioajattelun tekee perisyntien totaaliaspektin kieltäminen tai edes lieventäminen. Jussilan mukaan ihminen ei uudestisyntyneenkään saa luottaa siihen, mikä lähtee ihmisluonnosta, koska turmeltuminen on kristityssäkkin kokonaisvaltaista ja pysyvää.²⁶³

Ansiollisuuden synnin yhteydessä ihmiseen kasvaa ”armon unhottamisen merkki”, joka merkitsee kahta sisäkkäistä asiaa: Ensinnäkin ihmisen sydämeen voi ansiollisuudessa kasvaa ”lihan esinahka”. Ilmauksellaan Jussila ilmeisesti tarkoittaa ihmisen mielen asennetta, jossa hän kokee kykenevänsä pyhitykseen omin voimin. Lihan esinahka tarkoittaa samalla, että ihminen ei enää usko armosta. Tällöin uskon kohde ei ole enää Kristus vaan myös ihmisen omat teot. Uskon kohteen muutosta seuraa loogisesti myös rakkauden ja luottamuksen kohteen muutos. Kun ihminen ei enää usko pelkästään ansiottomaan armoon, ihminen ei myöskään enää rakasta Jumalaa oikealla rakkaudella eikä myöskään luota Jumalan johdatukseen elämässä. Näin ihmisen sydämessä on vaarana tapahtua edellä kuvattu sisällinen lankeemus, jossa ihmisen rakkauselämä muuttuu armouksesta synnilliseksi itsensä rakastamiseksi ja ihminen lankeaa lihallisuuteen – Saatanan ja synnin vallanalaisuuteen.²⁶⁴

²⁶² Eriseuraisuudesta katso SL1034, 219–221; SL0735, 147–148.

²⁶³ SL0521, 65–67; ”Me olemme luonnostamme kadotettuja ja tuomittuja, - - - Armopalkka ei ole riippuvainen pienistä asioista. Niin kuin kutsu ei perustu ansioon, niin ei armopalkkakaan perustu ansioon, vaan Jumala ilmoittaa etukäteen tämän armopalkan, iankaikkisen elämän, kaikkien syntien anteeksiantamuksen, Jumalan lapsioikeuden. - - - Ansio-oppi hiipii meihin kuin häkä oven raosta. - - - Mutta kaikki oli kutsun hetkellä armoa. Niin on vielä nytkin. - - - Ei kilvoitus ole siinä, että minä pääsisin lämpimiin tunteisiin. Se on salattua ansiota. - - - Ettemme vain joutuisi mihinkään, mikä on salattua ansiota! Kaiken perustuksena on horjumaton Jumalan armo.” SL0949, 162–164.

²⁶⁴ SL0521, 65–67; SL1124, 161–162.

Johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa analysoin vanhoillislestadiolaisena pappina, kansanedustajana ja seurapuhujana toimineen Oskari Heikki Jussilan syntikäsitystä. Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää, millainen Jussilan hamartiologia on. Tarkastelin Jussilan syntioppia lankeemuksen, lunastuksen, uudestisyntymisen ja pyhityksen kontekstissa. Tutkimushypoteesini oli, että Jussila edustaa lestadiolaisittain vahvaa perisyntikäsitystä. Tutkimukseni lähteiden aikaperspektiivi on 32 vuotta (1920–1952), mutta oletukseni oli, että Jussila pysyy syntiopissaan johdonmukaisena.

Tutkimukseni taustaluvussa käsittelin aikaisempien systemaattisen teologian lestadiolaistutkimusten esille nostamat kaksi erilaista perisyntikäsitystä, jotka nimesin vahvaksi ja ohueksi perisyntikäsitteiksi. Karkeasti määriteltynä vahvan perisyntikäsitteen mukaan synty nähdään Jumalan ja ihmisen yhteyden katkeamisena, hallitsijanvaihdoksena ja siitä seuranneena tahdon suunnan muutoksena. Ohueksa perisyntikäsitteessä synty ymmärretään lähtökohtaisesti ihmisen tekosynteinä, mikä perustuu perisyntin tulkintaan neutraalina sytykkeenä ja taipumuksena varsinaiseen syntiin eli tekosynteihin.

Käsityksessään synnistä lankeemuksen tilassa (*status corruptionis*) olevassa ihmisessä Jussila osoittautuu vahvan perisyntikäsitteen kannattajaksi. Jussilan hamartiologia pohjautuu Paratiisin lankeemuskertomukseen, jossa ihminen lankeaa, kadottaa yhteyden Jumalaan sekä muuttuu hengellisestä ihmisestä luonnolliseksi ja lihalliseksi ihmiseksi. Lankeemustulkinnan perusteella Jussila näkee synnin ennen kaikkea Jumalan ja ihmisen väliseen suhteeseen ja ihmisen sisäiseen todellisuuteen sijoittuvana käsitteenä. Lankeemustapahtuman ja sen seuraukset Jussila kuvailee vahvasti hallintavallan näkökulmasta. Kun alkutilassa ihmisen olemuksen ja toiminnan määritteli Jumalan rakkauden osallisuus, lankeemuksen jälkeen ihmisen luonnon ja toiminnan määrittelee Saatanan ja synnin hallintavalta. Pahuuden käsitteen Jussila linkittää vahvasti Saatanaan. Saatana persoonallisena pahana on Jussilan syntiopin pohja, sillä synnin olemus perustuu Saatanan toimintaan ja motiiveihin. Saatana on Jumalan perivihollinen, joka vastustaa Jumalaa läpi pelastushistorian, houkuttelee ihmisiä yhteyteensä ja vie valtakuntansa alamaiset parausien jälkeen synnin iankaikkiseen rangaistukseen – helvettiin. Pahuus hahmottuu Jussilan hamartiologiassa Lutherilta ja lestadiolaisteologiasta tutun ”pahuuden kolmiliiton” kautta, jossa synty ilmenee Saatanan, maailman ja lihan muodostaman pahuuden liiton voimavaltana.

Synnin esittely ihmistä kokonaisvaltaisesti hallitsevana hallintavaltana on pohja Jussilan perisyntikäsitteille, jossa Jussila osoittautuu Tunnustuskirjojen perisyntitulkintaan nojautuvaksi teologiksi. Lankeemustulkinnassaan Jussila yhtyy sisällöllisesti CA:n perisyntiartiklaan, jossa perisynti alkuvanhurskauden puutoksena (*carentia boni*) ja pahana himona (*concupiscentia*) on aiheuttanut ihmiselle kadotuksen, kuoleman ja tuomion tilan. Synnin olemus ihmisessä avautuu Jussilan langenneesta ihmisestä käyttämien käsitteiden avulla, jotka ovat (a) luonnollinen ja (b) lihallinen ihminen:

- (a) Luonnollinen ihminen kuvaa Jussilan käsitystä synnistä luonnonturmeluksena. Kun synti valtasi Paratiisissa ihmisen saasteena, turmeltuminen tapahtui ihmisen luonnossa. Luonnonturmelus tarkoittaa myös statuksen muutosta, kun Jumalan lapsesta tuli Jumalan vihollinen. Perisynti luonnonturmeluksena tarkoittaa myös, että synti on asettunut ihmiseen ”myötäsyttyisenä” ja ”poisottamattomana” tekijänä. Edellinen perisyntin attribuutti tarkoittaa, että ihminen syntyy synnissä ja on jo sikiämisestä lähtien osallinen Adamin synnistä. Jälkimmäinen attribuutti eksplikoi perisyntin pysyvyyttä ja ihmisen täydellistä turmeltuneisuutta: perisynti pysyy ihmisessä todellisena syntinä niin lankeemuksen kuin armon tilassa.
- (b) Lihallisuus käsitteenä on päällekkäinen luonnonturmeluksen kanssa. Lihallisuudella Jussila kuvailee ennen kaikkea turmeltuneen lihan ja synnin suhdetta. Jussila irtisanoutuu radikaaleista perisyntitulkinnoina, joiden mukaan synti olisi osa ihmisen substanssia, ja kallistuu argumentaationsa FC:n tulkintaan perisyntistä ”hengellisenä leprana”. Jussilalle lihallisuus tarkoittaa synnin täydellistä hallintavaltaa turmeltuneessa lihassa. Lihallisena ihminen on Saatanan hallinnassa sidottu syntiin. Ihmisen kadonnut jumalallinen elämä on korvautunut Saatanan tarjoamalla ”uskottomuuden uskonnolla”, jossa ihminen elää ”orjuutettuna epäuskossa”, ”maailman rakkaudessa” ja lihallisissa himoissa. Luonnollisena ja lihallisena ihminen ei Jussilan mukaan kuitenkaan ole muuttunut Jumalan kuvasta Saatanan kuvaksi, vaan Jumalan kuvaisuus on säilynyt langenneessa ihmisessä eräänlaisena ikävän ja kaipauksen kipinä Jumalan yhteyteen. Perisyntin totaalinen turmelus on kuitenkin sitonut ihmisen tahdon suunnan Saatanan tahdon mukaiseksi. Jussila

katsoo synnin tarkoittavan ihmisessä ennen kaikkea väärää uskon ja rakkauden kohdetta sekä sydämen tilaa, mikä on yhteneväinen tulkinta Nurmisen (2016) osoittaman 1970-luvulla vanhoillisuudessa esiintyneen armolinjan teologiassa.

Synti armon tilassa jäsentyy Jussilan soteriologiaan, jonka teologisena keskuksena ovat lunastus ja kristologia. Syntioppi tulee kirkkaaksi, kun sitä peilaa Jussilan käsitykseen lunastuksesta ja kristologiasta. Jussilan käsitys pelastuksesta rakentuu syntiopillisesti hyvin moniulotteiseen kokonaisuuteen, sillä lunastuskäsitys sisältää elementtejä jokaisesta Gustaf Aulénin hahmottelemista sovituspillisistä malleista. Tämä heijastuu myös syntioppiin.

- 1) Klassisen sovitusopin edellytys synnistä turmiovaltana näkyy erityisesti, kun Jussila kuvailee Jumalan rakkautta ja Kristuksen kenosista. Jumalan sydämellinen ja armahtava rakkaus Isässä sekä itsensäuhraava rakkaus Pojassa ovat soteriologian perusta armolle, joka ilmenee Kristuksen persoonassa ja työssä. Kristuksen työ langenneiden lunastajana huipentuu ristillä ja ylösnousemuksessa ihmiskunnan vapauttamiseen synnin ja kuoleman vallan voittajana (*Christus victor*).
- 2) Ristin teologiassa Jussilan anselmilaista sovitusoppia muistuttavat elementit kuvailevat synnin puolta turmiovaltojen lisäksi myös ”maailman syntinä”, joka tarkoittaa Adamin syntiä ja sen seurauksena tullutta perisynnin tuhoavaa voimavaltaa, jota jokainen ihminen omilla teoillaan kartuttaa. Maailman synty on Jussilan hamartiologiassa eräänlainen synnin kokonaisuus, jonka Kristus kantaa ristille. Jussilan kuvaukset Kristuksen kenosiksesta ja kärsimyksestä kuvaavat myös syntiopillisesti synnin universalisuutta ja pysyvyyttä – Kristusta pilkkaavat, väkivaltaan ja Jumalan Pojan murhaan syyllistyvien ihmisten teot ovat perisynnin takia myös koko maailman tekoja, koska ihminen on perisynnin takia yhtä syntinen silloin kuin nytkin. Lankeemuksen vika Jussilan soteriologiassa tarkoittaa kuitenkin teologisesti ennen kaikkea perisynnissä itsessään olevaa kuilua, jonka Kristus synnittömällä kärsimisellään ja kuolemallaan täyttää hankkien Jumalan edessä kelpaavan ansion (*meritum Christi*).
- 3) Jussilan käsitys perisynnistä luonnonturmeluksena jäsentyy selkeimmin hänen käsityksessään uudestisyntymisestä, joka on keskeisenä elementtinä

Jussilan lunastuskäsityksessä ja vanhurskauttamisopissa. Uudestisyntyminen on koko Jussilan soteriologian keskus, koska perisyntiin turmelema ihminen on Jumalan edessä kuollut ja tuomionalainen. Jussilan soteriologian lähtökohta on monergistinen: Jumala herättää, vanhurskauttaa ja pyhittää ihmisen uudestisyntymisessä ollen samalla koko pelastuksen subjekti. Uudestisyntyminen tarkoittaa Jumalasta syntymistä, mikä realisoituu ihmiselle Pyhän Hengen viralta julistetussa ”evankeliumin sovintosaarnassa”. Uudestisyntyminen kattaa samanaikaisesti vanhurskauttamisen, mielenmuutoksen, pyhityksen ja uudistuksen, kun ihminen siirtyy uskon kautta elinyhteyteen Jumalan kanssa. Jussilan käsityksessä näkyy sekä forensiss-imputatiivinen että reaalis-onttinen vanhurskauttamiskäsitys, jotka eivät ole syy-seuraussuhteessa toisiinsa vaan saman vanhurskauttamisen kaksi eri puolta. Uudestisyntymisessä synnin valta voitetaan ja armo alkaa hallita ihmistä. Jumalan kristittyyn synnyttämä ”uusi luomus” on uusi olemistodellisuus, jonka vaikuttimena on kuitenkin Kristuksen vieras vanhurskaus. Jussilan hamartiologian kannalta oleellista on havaita, että uudestisyntymisessä tapahtuu hallintavallan muutos, joka samalla vaikuttaa kristityn uudistumisen ja pyhityksen. Pyhitys on täydellistä alusta alkaen Kristuksen kautta lahjoitettuna armon osallisuutena. Pyhitys vaikuttaa ihmisessä myös mielenmuutoksen, kun kristitty rakastaa Kristuksessa saatua vanhurskautta ja vihaamaan syntiä.

- 4) Kilvoituksessa armon tilassa oleva kristitty elää läpi elämänsä ajan eräänlaisessa taistelussa, jossa ovat vastakkain Saatanan kanssa liittoutunut turmeltunut liha ja uudestisyntymisessä Jumalan omaisuudeksi pyhitetty uusi luomus. Kristitty on armon tilassakin perisyntiin takia yhä täydellisen syntinen. Perisynti luonnonturmeluksena on siten todellista syntiä myös kristityssä. Erona lankeemuksen tilaan on armon mukana hallintavallan muutos ja vapautus synnin hallintavallasta: synnin valta ihmisessä on alistettu armon alle. Perisynti turmeluksena ei enää hallitse ihmistä, vaan perisynti on armon alistama ”häkkiin suljettu peto”. Kristityssä oleva perisyntiin turmelus on kuitenkin yhä lihassa vaikuttava raivoava voimavalta, mutta turmeluksen valta on kadonnut uudessa luomuksessa, joka uudestisyntymisessä on taivutettu, vihitty ja erotettu Jumalalle. Ihmisessä oleva liha on perisyntiin totaalisen luonnonturmeluksen takia läpi elämän kokonaan syntinen. Li-

han turmelus ei itsessään vähene, joten pyhitys ei partiaalisuudestaan huolimatta ole pyhyiden kasvamista vanhurskauttavassa mielessä. Jussilan mukaan pyhityksen tie on Kristus, jolloin pyhitys on Kristuksessa olemista ja Kristuksen tuntemista.

Jussilan pyhitysteologiassa synnin mekanismit avautuvat kiusauksen ja sisällisen lankeemuksen käsitteiden avulla. Kiusaus tarkoittaa Saatanan kristittyyn kohdistamaa pahuuden voimavallan hyökkäystä, jonka päämääränä on saada kristitty lankeamaan syntiin. Kiusaus on eräänlaista kristityn lihasta nousevaa sisäistä puhetta, jonka avulla Saatana houkuttelee ja kehottaa kristittyä suuntaamaan uskon ja rakkauden kohteensa pois Jumalasta, epäuskoon ja maailman rakkauteen. Kiusaus on Jussilan teologiassa synnin esiaste, jossa kristitty joutuu uuden luomuksen ja turmeltuneen lihan väliseen ristiriitaan: Jumalan rakkauden ja armon informoiva uusi luomus vastustaa kiusausta, mutta kristityn ”vanha osa”, turmeltunut liha tuntee kiusausta kohtaan vetovoimaa.

Synti kadottavassa merkityksessä aktualisoituu, kun rakkauden kohteen muutos sisäisenä lankeemuksena saa eräänlaisen täyttymyksen, jolloin tapahtuu hengessä kuoleminen, uskosta luopuminen ja väärä sydämen tila. Jumalan synnyttäjä ja vaikuttaja ”uusi luomus” häviää lankeemuksessa, jolloin ihmiseen jää ainoastaan perisyntin hallitsema turmeltunut liha. Tällöin kristityssä uskon kautta asuva Kristus pakenee ihmisen sydäimestä, armon hallintavalta katoaa ja ihmisen sydämen hallitsijaksi tulee synti ja Saatana. Lankeemus ei tarkoita kuitenkaan substantiaalista muutosta ihmisessä, koska kristityssä oleva turmeltunut liha on ollut kristityssäkin koko ajan yhtä todellisena ja syntisenä. Erona aiempaan on perisyntin vallassa: aiemmin armon alistama turmeltunut liha hallitsee lankeemuksen tilassa koko ihmistä. Lihan hallintavalta tarkoittaa sananmukaisesti, että ihmisestä on tullut lihallinen – synnin ja Saatanan täydellisesti orjuuttama ja sitoma, hengellisesti kuollut ihminen.

Synnin faktuaalisen sisällöksi Jussila nimeää kaiken, mikä haittaa kristityn ja Kristuksen välistä elinyhteyttä. Kiusauksen ja lankeemuksen tematiikassa Jussilan hamartiologiassa avautuu myös perisyntin ja tekosyntin suhde. Sielun ja hengen alueella tapahtuva edellä kuvattu ”sisäinen lankeemus” merkitsee Jussilan syntikäsityksen ydintä, koska synti on sisällöltään väärää rakkauden kohdetta ja sydämen tilaa. Synti tekoina tarkoittaa ”lihan töitä”, jotka kumpuavat Saatanan kanssa liittoutuneen lihan totaalista perisyntisyydestä. Jussila näkee lihassa tapahtuvat

synnit kadottavina, mikäli ihminen on lihallinen eli lankeemuksen tilassa. Siksi Jussilan hamartiologiassa synty kadottavassa merkityksessä on ennen kaikkea synnissä olemista, synnille antautumista ja synnin hyväksymistä eikä niinkään yksittäisiä tekosyntiakteja.

Hengellinen kuoleminen eli lankeaminen pois armouksesta suruttomuuteen ja lihallisuuteen voi Jussilan mukaan tapahtua kahta reittiä: (a) ”rivosyntisyyden” eli syntielämälle täydellisesti antautumisen tai (b) ”itsehurskauden” eli ansiollisuuden kautta. Molempien lihallisuuden ilmenemismuotojen synnillinen sisältö on kuitenkin sama – synnin ja Saatanan hallintavalta sydämessä. Molemmissa lankeemusmuodoissa tapahtuu uskon ja rakkauden kohteiden muutos, jolloin ihminen ei enää usko armosta vaan turvautuu sydämessään Jumalan lahjaluontoisen armon ja rakkauden sijaan synnin, Saatanan ja maailman tarjoamiin vaihtoehtoihin lahjoihin.

Kokonaisteologisesti katsottuna Oskari Jussila osoittautuu hamartiologiasaan vahvasti perisyntiteologiksi. Tutkimukseni hypoteesi, jonka mukaan Jussila edustaa lestadiolaisittain vahvaa perisyntikäsitystä, pitää analyysin perusteella paikkansa. Painottamalla perisyntin luonnonturmelusta ja kadottavaa luonnetta Jussila allekirjoittaa teologiassaan Augustinuksen hamartiologian pääpiirteet ja CA:n perisyntiartiklan sisällön. Painottaessaan uudestisyntymisen välttämättömyyttä vanhurskauttamisessa Jussilan ajattelu sisältää käsitteellisiä yhteyksiä pietistiseen ajatteluun. Lestadiolaistutkimuksen kentässä Jussilan hamartiologian sisältö muistuttaa eniten Nurmisen (2016) analysoiman armolinjan ”vahvaa” perisyntikäsitystä.

Ruokasen (1980) ja Nurmisen analysoimaa 1960–1970-luvuilla vanhoillislestadiolaisuudessa esiintynyttä ohutta perisyntikäsitystä tai siihen viittaavaa opin struktuuria ei Jussilan teologiasta löytynyt. Myöskään tutkimusten esille nostama käsitys ekklesiologiasta opin keskuksena ei istunut Jussilan lunastusta ja kristologiaa painottavaan teologiaan. Kiinnostavaa on, että aiempien tutkimusten problematisoima, hamartiologiaan ja ennen kaikkea uudestisyntymiseen elimellisesti liittyvä käsitys kasteen ja uudestisyntymisen suhteesta näyttäytyy tämän tutkimuksen näkökulmasta tarkasteltuna Jussilan teologiassa sisäisesti jännitteiseltä. Oskari Jussilalla oli merkittävä asema 1960-luvun hajaannusta edeltävänä vanhoillislestadiolaisena teologina ja auktoriteettina. Ottaen huomioon kyseisen hajaannuksen kaste-teologiset ristiriidat Jussilan kasteteologian tarkempi systemaattisteologinen analysointi olisi varmasti oiva lisä tulevaan lestadiolaistutkimukseen.

Lyhenteet, lähteet ja kirjallisuus

Lyhenteet

CA	Augsburgin tunnustus
Apol	Augsburgin tunnustuksen puolustus
IK	Iso katekismus
SO	Schmalkaldenin opinkohdat
FC-SD	Yksimielisyyden ohje

Lähteet

Jussila, Oskari

Tunnuksen muodostaa lehden nimi (SL), kuukausi (01–12), vuosi (21–52) sekä tarvittaessa kirjain a:sta eteenpäin. Kirjoituksen otsikon jälkeen on merkitty sivunumero arkistoihin vuosikerroiksi pakattujen lehtien yksittäisten kirjoitusten löytämiseksi.

1920-luku

SL0221	1:nä paastosunnuntaina. ”Kaikissa kiusattu”. SL 1921, 21–23.
SL0521	Autuus armosta eikä ansiosta. SL 1921, 65–67.
SL0921a	Karitsan seuraajat. SL 1921, 129–130.
SL0921b	”Laestadiolaisuus Raamatun valossa”. SL 1921, 142–144.
SL1221a	Joulun evankeliumi. SL 1921, 177–178.
SL1221b	Hukkuvan hätähuuto. SL 1921, 188–189.
SL0122	Painavat sanat painavasta asiasta. SL 1922, 1–2.
SL1022	Kiinni Jumalan sanaan! SL 1922, 145–146.
SL1222	Joulu. SL 1922, 177.
SL0123	Valtiopäivien päättäjäisjumalanpalveluksen saarna Nikolainkirjossa 21.12.1922. SL 1923, 4–5.
SL0223	Pyhitys. [Osa 1] SL 1923, 17–18.
SL0323	Pyhitys. [Osa 2] SL 1923, 33–35.

- SL0423 Synti ja armo. SL 1923, 49–51.
- SL0523 Totinen sana. SL1923, 65–66.
- SL0923 Älkää vetäkö iestä epäuskoisten kanssa! SL 1923, 129–131.
- SL1223 ”Hänen nimensä on Ihmeellinen”. SL 1923, 177.
- SL0424 Kaksi virkaa. SL 1924, 49–51.
- SL0624 Uusi elämä Kristuksessa. SL 1924, 81–83.
- SL0924 Uskollinen Jumala. SL 1924, 129–130.
- SL1124 Kiusauksien helle. SL 1924, 161–162.
- SL1224 Mitä varten Jeesus syntyi maailmaan? SL 1924, 177–178.
- SL0125 Herran käsiin. SL 1925, 1–2.
- SL0225 Toimellinen jumalanpalveluksemme. O. H. Jussilan pitämä esitelmä Helsingin pappien veljespiirin vuosikokouksessa 10.2.1925. SL 1925, 19–21.
- SL0625 Älkää vetäkö iestä epäuskoisten kanssa! SL 1925, 81–82.
- SL1225 Jumalan lahja Jeesuksessa Kristuksessa. SL 1925, 177–178.
- SL0126 Pyhän tulen edessä. O. H. Jussilan Kuopion kirkkopäivillä tuomio-kirkossa 13.1.1926 pitämä rippipuhe. SL 1926, 11–13.
- SL0226 Kysymys ja vastaus. SL 1926, 25–27.
- SL0826 Ahkerampaan Jumalan sanan tutkimiseen. SL 1926, 113–114.
- SL0127 Jeesuksen etsijät eksyksissä. SL 1927, 2–4.
- SL0327 Pyhä kaste ja siihen liittyvät opetukset evankelis-luterilaisessa seurakunnassamme. Kirkkoherra O. H. Jussilan Pohjois-Suomen seurakuntapäivillä Oulun tuomiokirkossa 12.1.1927 pitämä esitelmä. [Osa 1] SL 1927, 35–38.
- SL0427 Pyhä kaste (Jatko maaliskuun numeron kirjoitukseen) [Osa 2] SL 1927, 56–58.
- SL0527 Israel ja Amalek. SL 1927, 65–67.
- SL0727 Tuntematon Jumala. Tören kirkossa 11.7.1926 pidetty puhe. SL 1927, 99–101.
- SL0528 Lapset Jeesuksen luo! SL 1928, 84–85.
- SL0628 Jeesuksesta luopumisen vaara. SL 1928, 101–102.
- SL0828 Kahdenlaisia taloudenhoitajia. SL 1928, 141–142.
- SL0928 Martta ja Maria. SL 1928, 161–162.
- SL1228 Viimeinen tuomio. SL 1928, 223–224.
- SL0129 Herra tulee! SL 1929, 5–6.

- SL0329 Karitsan veren siunaus. SL 1929, 41–43.
 SL0629 Laupeutta eikä uhria. SL 1929, 101–102.
 SL0729 Ihmistoiveita. SL 1929, 121–122.

1930-luku

- SL0130a Jeesuksen nimeen! Uudenvuodenpäivänä. SL 1930, 3–4.
 SL0130b Surullinen eronhetki. SL 1930, 11–12.
 SL0430 Herramme Kristuksen kuoleman ja elämän antama siunaus. SL 1930, 76–79.
 SL0730 Nälkäisiä. SL 1930, 147–148.
 SL0830 Jeesuksen ystäville Warengin vuonon rannoilla. SL 1930, 186–187.
 SL0930 Totuuden kuvastimen edessä. SL 1930, 195–196.
 SL1030 Goog ja Maagoog. SL 1930, 219–221.
 SL1130 Ilo Herrassa. SL 1930, 243–244.
 SL1230 Kristityn aseistus. SL 1930, 270–271.
 SL0233 Koetusten myrskyissä. SL 1933, 27–28.
 SL0733 Herran kansa sodassa. SL 1933, 147–148.
 SL0833 Kuritus ja armo. SL 1933, 171–172.
 SL0933 Vastaanotettu Jumalan sana. SL 1933, 195–196.
 SL1033 Lastenhuolto taivaan valtakunnassa. SL 1933, 219–221.
 SL1233 Menkäämme Betlehemiin! SL 1933, 267–268.
 SL0134 Hyvässä turvassa. SL 1934, 3–4.
 SL0234 Maahan pudonnut nisun jyvä ja sen hedelmä. SL 1934, 27–29.
 SL0434 Rakkaus on lain täyttymys. SL 1934, 75–76.
 SL0934 Uskaltakaamme Jumalaan! SL 1934, 195–197.
 SL1034 Eriseura. SL 1934, 219–221.
 SL1134a Herran laupeudesta. Siionin Lähetyslehti vuonna 1935. SL 1934, 243–245.
 SL1134b Nuoret kristityt. SL 1934, 255.
 SL1134c Rauha olkoon tälle talolle! Alatornion Kyläjoen seurakuntatalon vihkiäisissä pidetty puhe. SL 1934, 270–272.
 SL0235 Vikaan joutuneen ojentamisesta. SL 1935, 27–29.
 SL0335 Avoin ovi. SL 1935, 51–53.

- SL0435 Ainoastaan Jeesuksen Kristuksen, sen ristiinnaulitun. SL 1935, 75–76.
- SL0535 Niin kuin käärme vietteli Eevan – – –. SL 1935, 102–104.
- SL0735 Kärsitkö vaivaa Jumalan joukon kanssa? SL 1935, 147–148.
- SL0835 Aarre saviastioissa. SL 1935, 171–172.
- SL0935 Täydellinen ilo. SL 1935, 195–196.
- SL1235 Joulun ilosanoma. SL 1935, 267–268.
- SL0136 Päällekantaja on heitetty ulos. SL 1936, 3–6.
- SL0236 Katsokaa vainioita! SL 1936, 23–24.
- SL0436 Auringon noustessa. SL 1936, 71–72.
- SL0636 Sakkeuksen parannus. SL 1936, 125–126.
- SL0137 Paljon anteeksiantamusta. SL 1937, 3.
- SL0237 Ystävä ystävälleen. SL 1937, 27–28.
- SL0337 Iankaikkinen lunastus. SL 1937, 51–52.
- SL0437 Pelkuruuden henki. SL 1937, 75–76.
- SL0537 Kruunajaisjuhla. SL 1937, 99–100.
- SL0637 Hyvä omatunto. SL 1937, 123–124.
- SL0737 Kuuliaiset lapset. SL 1937, 147–149.
- SL0937 Siunauksen perilliset. SL 1937, 195–197.
- SL1037 Vieläkö minun isäni elää? SL 1937, 219–220.
- SL1137 Pyhien joukko. SL 1937, 243–245.
- SL1237 Niin Jumala rakasti maailmaa. SL 1937, 267–269.
- SL0138 Armo ja rauha. SL 1938, 3–4.
- SL0238 Uskollinen todistaja. SL 1938, 27–29.
- SL0338 Kiitos Jumalan lahjasta. SL 1938, 51–53.
- SL0438 Pääsiäislampaamme. SL 1938, 75–76.
- SL0538 Onko radio syntiä? SL 1938, 104–106.
- SL0638 Rauhan liitto. SL 1938, 123–125.
- SL0838 Herra on uskollinen. SL 1938, 163–164.
- SL0938 Ilo Herrassa. SL 1938, 187–189.
- SL1038 Nääntyvän hätähuuto. Radiohartaus 23.9.1938. SL 1938, 211–212.
- SL1138 Horjumaton usko. SL 1938, 235–237.
- SL1238 Jumalan antama joululahja. SL 1938, 259–261.
- SL0139 Herran Henki lepää pohjoisessa maassa. SL 1939, 2–3.
- SL0439 Me ja Hän. Ajatuksia pitkäperjantaina. SL 1939, 74–76.

1940- ja 1950-luku

- SL0342 Vanhurskas vääräin puolesta. SL 1942, 51–53.
- SL0442 Taisteluun Herran nimessä! Tervehdys rintamasotilaille. SL 1942, 75–76.
- SL0542 Muista Jeesusta Kristusta! SL 1942, 99–100.
- SL0642 Turvallisella mielellä. SL 1942, 123–125.
- SL0742 Aseveljet. SL 1942, 147–149.
- SL0842 Niinkuin ruoho. SL 1942, 171–172.
- SL0942 Yksinäinen. SL 1942, 195–197.
- SL1042 Koettelemusten koulussa. SL 1942, 219–220.
- SL1142a Pyhä Raamattu. SL 1942, 243–244.
- SL1142b Syvissä vesissä. SL 1942, 245–248.
- SL1242a Kristuksen merkki. SL 1942, 267–268.
- SL1242b Väijytys. SL 1942, 270–271.
- SL0143a Herran Jeesuksen nimessä. SL 1943, 3.
- SL0143b Jumalan antama uhri. SL 1943, 5–6.
- SL0243 Syntisten ystävä. SL 1943, 27.
- SL0343 Loppuun asti. SL 1943, 51–52.
- SL0543 Me voitamme! SL 1943, 99–100.
- SL0643 Herra hallitsee. SL 1943, 123–126.
- SL0843 Hengen kevät. SL 1943, 167–168.
- SL1243 Joulusanoma. SL 1943, 263–264.
- SL0144 Armon ja rauhan alla. SL 1944, 3.
- SL0544 Puhdas omatunto. SL 1944, 95–96.
- SL0644 Pyhä siemen. SL 1944, 120–122.
- SL1044 Missä on teidän uskonne? SL 1944, 215–216.
- SL1244 Maan rauha. SL 1944, 263–264.
- SL0448 Te tulette vapaiksi. Muistiinpanoja lääninrovasti Oskari H. Jussilan saarnasta Helsingin Vanhassa kirkossa 30.3.1940. SL 1948, 50–51.
- SL0748 Totinen viinipuu. Saarna Oulun suurissa seuroissa vuonna 1933. SL 1948, 103–104.
- SL0949 Tule minun viinimäkeen! Puhe Haapajärven suurissa seuroissa vuonna 1949. SL 1949, 161–164.

- SL0351 Sentähden, kun meillä on tämä virka. Puhe Oulun syysseuroissa vuonna 1950. SL 1951, 50–53.
- SL0252 Minä tahdon langeta Herran käsiin. Rippisaarna Rovaniemen suurissa seuroissa vuonna 1952. SL 1952, 25–27.
- SL1152 Oikea usko, palava rakkaus, elävä toivo. Puhe Tornion suurissa seuroissa vuonna 1952. SL 1952, 217–221.

Kirjallisuus

Aulén, Gustaf

- 1930 Den kristna försoningstanken: huvudtyper och brytningar. Stockholm: Svenska kyrkans diakonistyrkelse.

Bauckham, Richard

- 2007 Eschatology. In *The Oxford Handbook of Systematic theology*. Ed. John Webster & Kathryn Tanner & Iain Torrance. Oxford: Oxford University Press. 306–322.

Gassmann, Günther & Hendrix, Scott

- 2005 Johdatus luterilaiseen tunnustukseen. Suom. laitos. Toim. Tiina Ahonen & Jaakko Rusama. Helsinki: Kirjapaja Oy. Alkuperäisteos: *Fortress Introduction to the Lutheran Confessions*. Minneapolis: Augsburg Fortress Publishers.

Häggglund, Gustaf

- 1985 Uskon malli – johdatus dogmatiikkaan. Suom. laitos. Toim. Esko Miettinen & Eero Huovinen & Kosti Huovinen. Ruotsinkielinen alkuteos: *Trons mönster. En handledning i dogmatik*. Helsinki: SLEY-kirjat Oy.

Jolkkonen, Jari

- 1997 Synnin teillä. Syntioppi ekumeenisena ongelmana. TA 102. 362–376.
- 2003 Synti. Johdatus luterilaisen spiritualiteetin teologiaan. Toim. Olli-Pekka Vainio. Helsinki: Kirjapaja. 85–106.

- 2007a Verta vaativa Jumala? Synti- ja sovitusoppi valistuksen kritiikin puristuksessa. Teologinen aikakauskirja. Toim. Esko Laine & Virpi Mäkinen. Helsinki: Forssan Kirjapaino Oy. 338–356.
- 2007b Systemaattinen analyysi tutkimusmetodina: metodiopas. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Juntunen, Hannu

- 1982 Lars Levi Laestadiuksen käsitys kirkosta. STKSJ 132. Helsinki:

Kopperi, Kari

- 1997 Paradoksien teologia – Lutherin disputaatio Heidelbergissä 1518. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.

Liljeqvist, Matti

- 2011 Uuden testamentin sanakirja kreikka-suomi. 2. Painos. Helsinki: OY FINN LECTURA AB.

Lehtonen, Tommi

- 2005 Sovinto ja sovitus teologisina käsitteinä. TA 110. Helsinki: Forssan Kirjapaino Oy. 3–19.

Lohi, Seppo

- 1989 Sydämen kristillisyyt: Lars Levi Laestadius ja lestadiolaisen herätyksen alkuvaiheet. Oulu: Suomen Rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry.
- 1997 Pohjolan kristillisyyt: lestadiolaisuuden leviäminen Suomessa 1870- 1899. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry.
- 2007 Lestadiolaisuuden suuri hajaannus ja sen taustat. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry.

Lopes Pereira, Jairzinho

- 2012 Augustine of Hippo and Martin Luther on original sin and justification of the sinner. Helsinki: University of Helsinki.

Mannermaa, Tuomo

- 1977 Kristillisen opin vaiheet. Toinen painos. Helsinki: Oy Gaudeamus Ab.
- 1979 In ipsa fide Christus adest. Luterilaisen ja ortodoksisen kristinuskon-käsityksen leikkauspiste. Helsinki: Missiologian ja Ekumeniikan Seura Ry.

Martikainen, Eeva

- 1987 Oppi – Metafysiikkaa vai teologiaa? Lutherin käsitys opista. STKSJ 156. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy.
- 1990 Evankeliumin puhtaus ja oppi. Artikkelit teoksessa Evankeliumi ja sen ulottuvuudet. STKS vuosikirja 1990. Toim. Antti Raunio. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy.

McFarland, Ian

- 2007 The Fall and Sin. In *The Oxford Handbook of Systematic theology*. Ed. John Webster & Kathryn Tanner & Iain Torrance. Oxford: Oxford University Press. 140–159.

McGrath, Alister

- 2012 Kristillisen uskon perusteet. Johdatus teologiaan. Suom. laitos. 3. painos. Suom. Satu Kantola. Helsinki: Kirjapaja. Alkuperäisteos *Christian Theology. An Introduction, 5th Edition (2011)*.

Nisula, Timo

- 2010 Augustine and the functions of concupiscence. Academic dissertation. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Nurminen, Hanna

- 1993 Maallikkolinjan kastekäsitys vanhoillislestadiolaisuuden 1960-luvun kiistassa. Systemaattisen teologian pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopiston pääkirjasto.

2016 Jumala vai minä? Kaksi käsitystä vanhurskauttamisesta 1970-luvun vanhoillislestadiolaisuudessa. Systemaattisen teologian väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Palola, Ari-Pekka

2010 Kahden kuoren suojassa. Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistyksen historia 1. Oulu: Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry.

2011 Evankeliumin työ laajenee. Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistyksen historia 2. Oulu: Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry.

2018 Kristus on sama eilen, tänään ja ikuisesti. Kirjoituksia uskon ja opin perusteista. Oulu: Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry.

Pelkonen, Ari

1989 O. H. Jussila vanhoillislestadiolaisena seurakuntapappina. Suomen ja Skandinavian kirkkohistorian pro gradu –tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopiston pääkirjasto.

Pietilä, Antti J.

1932 Kristillinen dogmatiikka II. Helsinki: Raittiuskansan Kirjapaino Oy.

Pieper, Franz

2010 Kristillinen dogmatiikka. Lyhennetty laitos. Laatinut J. T. Müller. Suom. Heikki Koskenniemi. Helsinki: Kustannus Oy Arkki.

Pihkala, Juha

1992 Johdatus dogmatiikkaan. Helsinki: Tammer-Paino Oy.

2005 Kolminaisuusoppi ja kristologia. Johdatus varhaisen kirkon teologiaan. Toim. Gunnar Af Hällström & Anni Maria Laato & Juha Pihkala. Helsinki: Kirjapaja Oy. 112–201.

Pinomaa, Lennart

1952 Lutherin kilvoitteleva usko. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Pyysiäinen, Ilkka

2005 Synti – Ajatuksin, sanoin ja töin. Helsinki: WS Bookwell Oy.

Ranta, Jaakko

2015 Onko kaste armonväline? Lapsen uskon ja kasteen välinen problematiikka Erkki Reinikaisen kirjoituksissa. Ekumeniikan pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopiston pääkirjasto.

Rea, Michael C.

2007 The Metaphysics of Original Sin. Oxford: Oxford University Press.

Repo, Matti

1997 Uskon lahja vai rakkauden päämäärä? Johann Arndtin käsitys vanhurskauttamisesta ja uniosta. STKSJ 206.

Ruokanen, Miikka

1980 Jumalan valtakunta ja syntien anteeksiantamus – Suomen Rauhan-yhdistysten Keskusyhdistyksen opilliset korostukset 1977-1979. Tampere: Kirkon tutkimuslaitos.

Talasniemi, Jussi

1975 Sielun pelastus. Christian Sriverin teologia. STKSJ 98. Helsinki.

Tapaninen, Pekka

2007 Oskari Heikki Jussila (1888-1955). Lestadiolaispappi: toimen ja näkyjen mies. Studia historica septentrionalia 52. Rovaniemi: PSHY.

Teinonen, Seppo A.

1999 Teologian sanakirja. Helsinki: Kirjapaja.

Toiviainen, Kalevi

1968 August Tholuckin teologinen antropologia. STKSJ 80. Helsinki:
Savon Sanomain Kirjapaino Oy.

Työrinoja, Reijo

2001 ”Teologinen teko” – Luther ja skolastinen teonteoria. Johdatus Lutherin teologiaan. Toim. Pekka Kärkkäinen. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tunnustuskirjat

1990 Evankelisluterilaisen kirkon tunnustuskirjat. Helsinki: Sley-kirjat.

Vainio, Olli-Pekka

2004 Luterilaisen vanhurskauttamisopin kehitys Lutherista Yksimielisyyden Ohjeeseen. STKSJ 240. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.

Väkevä, Keijo

1969 Oskari Heikki Jussila vanhoillislestadiolaisena pappina ja opettajana kirjallisen jäämistönsä ja lausuntojensa valossa. Dogmatiikan laudatur-tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopiston kirjasto.